1973
temmuz
sayı:7
7.5 TL.

yeni adımlar

aylık sanat ve siyaset dergisi

BUSINESS

şahinler'le güvercinler'in
patronu aynıdır.

richard pelton

yeni adımlar
aylık sanat ve siyaset dergisi

TEMMUZ 1973
SAYI : 7

Yönetim ve yazışma yeri : Yerebatan Cad. 43/5, Cağaloğlu - İstanbul
Ankara dağıtım : Zafer Pasajı No. 22, Kızılay - Ankara
Abone : Yıllığı 50 / altı aylığı 25 lira (dış ülkeler : Yıllığı 100 / altı aylığı 50 lira)
Dizgi - baskı : Murat Matbaacılık Koll. Şti.
Kapak düzeni : Derman Över
Kapak filmi : Ebru Grafik
Gönderilen yazılar hiç bir şekilde geri verilmez.

Sahibi:
Metin Ilkin

Sorumlusu:
Süleyman Nebioğlu

Yayın yönetmeni:
Orhan Suda

Duyuru

YENİ ADIMLAR, Türk hikâyeciliğinin temel taşlarından ve devrimci edebiyatımızın öncülerinden Sabahattin Ali'nin anısına bir yarışma düzenlemiştir: **Sabahattin Ali Hikâye ödülü.** Birinciye 1000.—, ikinciye 500.— lira ödül verilecektir.

Seçici Kurul :
BEKİR YILDIZ
LEYLA ERBİL
İRFAN YALÇIN
METİN İLKİN
ORHAN SUDA

Sabahattin Ali Hikâye ödülü'ne

a) Dileyen herkes, şimdiye kadar hiçbir yerde yayınlanmamış **bir tek hikâye** ile katılabilir.

b) Katılma süresi 1 Kasım 1973'de sonra erer. Bu tarihten sonra gönderilen hikâyeler yarışmaya katılamaz.

c) Gönderilecek hikâyelerde **müstear ad** kullanılamaz.

d) Hikâyelerin çift aralıkla daktiloda yazılmış olması ve **beş nüsha** gönderilmesi şarttır. Zarfların sol üst köşesine **Yeni Adımlar Sabahattin Ali Hikâye ödülü** diye yazılmalıdır. Hikâyeler uzun ya da kısa olabilir.

e) Seçici kurul, gönderilecek hikâyeleri 15 Aralık 1973 tarihine kadar incelemiş olacaktır.

f) Oylama sonunda birinciliği ve ikinciliği kazanan hikâyeler Yeni Adımlar'ın **1973 YILLIĞI**'nda yayımlanacak ve kazananların ödülleri kendilerine verilecektir.

Yazışma adresi :
Yeni Adımlar, Yerebatan Cad. 43/5, Cağaloğlu-İstanbul.

YENİ ADIMLAR

ENVER GÖKÇE

Yusuf ile Balaban'dan

Devrimci şiirimizin yüzakı, Türkçemizin büyük ustası Enver Gökçe'nin şiirlerini yayınlamakla gecikmiş bir görevi yerine getiriyoruz. Adı yıllardır unutturulmak istenen, en güç şartlarda bile inancından ve devrimci sanat anlayışından kıl payı ayrılmayan Enver Gökçe 1920 doğumludur. Erzincan'ın Çit köyünde dünyaya gelmiş. Orta ve yüksek öğrenimini Ankara'da yapmış. Enver Gökçe D.T.C.F.'nin Türkoloji bölümünden mezundur. 1951-1957 döneminde tam yedi yıl hapis yattı. İki yıl dokuz ay da Sungurlu'da sürgün hayatı yaşadı.

İlk şiirleri 1943 yılında **Ülkü** dergisinde çıktı. **Ant, Söz, Gerçek, Meydan, Yağmur ve Toprak, Yurt ve Dünya** dergisinde çeşitli şiirleri yayımlandı. Bir ara **Ant** (1945) dergisinin de yöneticiliğini yapan Enver Gökçe kendi döneminin bütün devrimci şairlerini etkilemiştir.

Aşağıda bir bölümünü sunduğumuz **Yusuf ile Balaban,** Enver Gökçe'nin hapishanede yazdığı büyük bir destandır. Türk ve dünya edebiyatının en güzel eserlerinden biri olan ve 30 uzun şiirden meydana gelen bu destanın ne yazık ki, bugün ancak bir kısmı elimizdedir.

Bu arada, Enver Gökçe'nin dilimize kazandırdığı bir çeviriyi belirtmek isteriz: Pablo Neruda, **Şiirler.** Genişletilmiş ikinci baskısı büyük ilgi gören bu kitapda tadına doyulmaz çeviriler yer almaktadır. **Dede Korkut Masallarını** da Türkçeleştiren Gökçe'nin **Pugaçev Ayaklanması, Kelile ve Dimne** çevirisi vardır. Enver Gökçe Hayyam'ın **Rubailerini** de Türkçeye çevirmiştir.

YENİ ADIMLAR

Başlangıç

Zaman akar, zaman geçer,
Zaman zindan içinde;
Biz mapusta gürül gürül yatardık
Yılan çıyan içinde.
Getirdiler ite kaka bir yiğit,
Ayak çıplak
Ak bir mintan içinde.
Zaman zaman içinde
Işık duman içinde
Ve râviyan-ı ahbâr
Ve muhaddisân-ı rûzigâr
Şöyle rivayet
Ve hikâyet ederler kim:
Beni âdem zor bezirgân içinde
Vardı bir Balaban.

....

Uy kirpi kız kirpi

Kırmızı parıltılı ve narin
Bir kiraz dalı
Irgalandı
Has bahçenin içinde
Döktü çiçeğini bir bir
Ve gazaba geldi
Eğinli Bekir:
«Yıkılsın Istanbul, dedi
Yıkılsın İzmir
Lan hani benim ekmeğim,
Bu ne bok kader
Toprağım yok, tarlam yok.
Ne kadar
Toprak var dünyada oysa
Ömrübillah herkese yeter»
Irmağın üstünden
Bir sürü geçti allı pullu
Herhal meri keklik
Gider öyle gider.
Havada bulut
Havada alaca karga
Karganın ağzı var dili yok
Bekir'in arkası yok.
Dedi karga:
Ahmedin de yok.
Demiri eriten kömür
Yiğidi eriten kahır
Ölem desen ölemezsin ki
Bir alabalçık sökemezsin ki
Dünyanın halısı kilimi çok
Bekir'in tarlası yok
Bir kirpi açıldı dikeninden
Gelincik yüzlü!
Uy kirpi kız kirpi
Bekir'in tarlası yok
Dedi kirpi: yok
Mehmed'in de yok.

Munzur'un başı kar ile duman
Bu belâlı başınan
Kime gidem yavri
Avuçta yok elde yok
Bir çekirge atladı
Eğri bacağıynan
Çekirgenin ağzı var dili yok
Bekir'in tarlası yok
Dedi çekirge: yok
Zeyneb'in de yok.

Bu balaban'ın dünyadan göçtüğüdür

Aklı karalı seçilirken su,
Aklı karalı seçilirken ova,
Aklı karalı seçilirken dağ
Çakal, kurt, kuş, yılan ve tosbağa
Ve ışırken ıpıl ıpıl üzümler
Işırken orman
Yusuf kuytuda otururdu
Gözünü kekitmeden
Elinde filinta tüfek...
Karşıdan gelirdi Balaban
Ak yelek, gümüş köstek
Atı zorlayı zorlayı.
Yusuf bağırttı barutu
Yalağın kenarından :
«Al» dedi «lan»
Düştü Balaban
Kanı şorlayı şorlayı
....

Kirtim Kirt (*)

Can yoktu ki sevdalara düşe,
Kurt yoktu ki kızıl kana üşe
Yoktum ki yol geçe
Yoktun ki haber ulaşa
Gül yoktu ki, dal yoktu ki...
Ve döne döne ateş
Döne döne madde
Gökler yarıla dürüle
Dağlar savrula devrile,

Kırıla döküle yıldız
Sular evrile çevrile
Döğüşe döğüşe madde
Değişe tokuşa madde
Öyle bir vakte erdi ki devran
Döne döne esir
Döne döne gaz
Döne döne atom
Döne döne madde
Döğüşe çekişe madde
Vuruşa vuruşa madde
Ve zaman değişe değişe
Yosun titreşe, yeşilleşe
Işık dura değişe
Öyle bir vakte erdi ki devran
Ha dedi kırdı zincirini
İçerdeki adam
Demir bağrışa bağrışa
Zindan çağrışa çağrışa
Şöyle buyurdu ki Yusuf
Dört kitaptan daha büyük :
«Demek bu hayat,
Önce sana bana yük
Demek su kimin
Toprak kiminse
Motor, elektrik, ve ışık kiminse
Demek sultan odur.
Demek insan bölük bölük.
Yaşıyorsan ölüyorsun demek.
Nasıl yaşıyorsan
Öyle düşünüyorsun demek
Demek insan
En yüce mertebede hayvandır
Yeni anladım
Alet kullanan ve yapan.
Tilki tarlayı masallarda sürer,
Manyetoyu çeviremez tavşan.
Devril başımdaki kader
Dökül dilimdeki yalan
Tutuş beynimdeki kibrit
Kirtim kirt
Kirtim de kirt
Kirtim kirt
Kirtim de kirt»

Bir yandan demirciler
Demir döğer denge denk
Bir yandan boyacılar
Boya vurur renge renk
Bir yanda
Kurtuluş savaşları
Bir yanda esaret
Bir yanda termonükleer çağ
Bir yanda balistik şirret
Evvel madde
Ahir fikir
Dolan göğümdeki hava
Salın yanımdaki fakir
Geber başımdaki bit
Kirtim kirt
Kirtim de kirt
Kirtim kirt
Kirtim de kirt

(*) **Kirtim kirt** halı tezgâhlarının çalışırken çıkardığı ses.

Memleketimin şarkıları

Ben, bizden olan bütün insanların dostu;
Adı, haritalarda bile bulunmayan
Bir köyündenim Anadolu'nun.
Güzel şeylere hasrettir memleketim,
Güzel şeylere hasret bu dünya.
Yıllardır, kanda ve ateşte mısralarım
Yanan şehirlerin,
Ağır tankların tekerlekleri arasında.
Yaylım ateşlere girilmiştir gönlümüzce
Pasifik kıyılarından Volga'ya kadar.
Benim arzumanım kaldı
Hürriyet boylarında tank oynatanlarda.
Bütün kıtalarda
Tulû arzda, islâm içinde, küffar içinde
Mülhit, mümin ve vatanseverim.
Fakir, cefacı topraklarım içinde
Mendil tutanım, diz vuranım, baş çekenim
Zeybekte, halayda, tamzarada...
Ben küçük Yusuf'um Çit köyünde
Çapak çapak elâ gözlerim;
Kıl keçim kısır, annemin memesi yara.
Benim saçlarım belik belik,
Bıyıklarım burma burma
Gözlerim kara kıyma renginde, ama
Erzincan oynamış ağlamışım
Irgatlık etmişim el kapısında.
Dolu vurmuş bahçelerimi,
Çekirge inmiş tarlalarıma.
Ben bir yolcuyum hemşeri
Manisa bağlarından geçtim
Aydın incir tarlalarından.

Çığlıklar getirdim
Üzümleriyle beraber çürür gibi düşen
İnsanlarımdan.
Sıcak tuzsuz gevreklerinizi yemişim
Alaca karanlıkta... Buca'lı işçilerim.
Unutur muyum seni
Derdini, ekmeğini bölüştüğüm
Türküleriyle bizi ağlatan memleketlim.
Karadeniz'in Rumelikârı tütünü,
Bende türküler oldu ağlamaklı,
Bende türküler oldu dizim dizim.
Doldurdum sineme, ciğerlerime,
Doldurdum derdi mihneti

Pamuk tozunu, kömür tozunu;
Memleketimin şarkıları kadar acı çektim.
Ben Ahmet Çavuş'um
«Attığım kurşunlar gitmezdi boşuna»
«Şimdi kuzgunlar iner taze leşime».
«İki kere kesemden everdiğim»
Dost dediğim kıydı bana.
Ben Nazif'im «Urfa'ya karşı vurdular beni»
Ağlasın Urfa.
Ben şairim
Halkların emrinde, kolunda, safında.
Satırlarım vardır kahraman,
Satırlarım vardır cılız, cesur ve sıtmalı.
Ahdim var :
Terli atlet fanilalı göğüslerden
Püfür püfür geçeceğim.
Bir de aşıkım, kanlı bıçaklı
Yar için serden geçeceğim.
İnan ki ciğerparem, inan ki sevgilim
Bu hususta :
«Üçten, beşten, senden geride kalan değilim»
(Ant, 1.7.1945)

İlk adım

Bir mermi de benden aslanım,
Bir mermi de benden.
Bir mermi de benden zafer topları
Mukaddes namlular!
Daha gelmesin mi bahar,
Daha gülmesin mi ağlayanlar?
Yıllardır kan içinde, sargı içinde
Unuttunuz mu
Sevmesini, şakalaşmasını?
Çekik gözlüler,
Kıvırcık saçlılar, ablak yüzlüler!
Küller mi saz beniz etti sizi
Yabanî güller, dost bakışlar, otlu çiçekler!
Ve sizler :
Adana, Aras pamuğu kadar
Sevdiğim yüzler!
Yayla türkülerim kadar
Memleketlilerim kadar
Sevdiğim yüzler!

Altıya mı değdi yaşlarınız
Otuz dokuz doğumlu çocuklar?
Ömrünüz, gözleriniz, uykularınız

Sığınaklarda geçti harp boyunca.
Oylum oylum ateşleri gördünüz mü,
Cepheden dönenleri sordunuz mu?
Tanır mısınız
Ay nedir, gün nedir, elma nedir?
Güneşi gözlere doldurmak güzelken
Hey küçük kardeşler hey
Görün ne hale koydular dünyamızı.

Şimdi zafer topları gürlüyor
Avrupa'da.
Ve deniz ötesi kıtalardan
Şarkılar...
Şimdi kazaska oynuyor Avrupa.
Şimdi silah yerine bayrak tutanlar...
Hiçbirini tanımadığımız,
Oyunlarını bilmediğimiz
Mişiganlılar, Oksfortlular, Ukranyalılar.

Şimdi, göz aydın etme zamanıdır.
Yeni bir dünya doğuyor.
Şorul şorul giden kan pahası.
Müjdeler, müjdeler olsun
Yeni bir dünya doğuyor
Zincir seslerinden
Verem basillerinden uzakta...

Büyük ölülerini bağrına basıp
Yaralı insanlarımız
Kahramanlarımız konuşuyor :
«Benim olsun, senin olsun, bizim olsun,
Hani kardeşlerimiz vardır ya
Bu dünyada.
-Kız kardeşlerimiz, annelerimiz, şairlerimiz-
Dumdum kurşunuyla vursalar da
Her zaman böyle döğüşeceğiz :
Gırtlak gırtlağa, diş dişe, tank tanka
Demokrasi için,
Eşitlik ve hürlük uğruna»
Bir mermi de benden aslanım
Bir mermi de benden
Bir mermi de benden
Zafer topları, mübarek namlular!

(Ant, 16.5.1945)

kardeşlik acıları

Yıllar var ki sizleri düşünüyorum:
Yanan şehirlerim,
Düşmana ekmek veren tarlalarım
Teknelerim, ocaklarım, öğretmenlerim!
Ve sizleri:
Caddeler, tarlalar, fakülteler,
Nehir boyları, şehirler, ordular
Aşklarım, hünerlerim, sefaletlerim!
Ellerime ateş düştü
Yüreğime, gövdeme, kollarıma.
Biliyorum ey demokrasi!
Bütün şairlerin ölür
Barikatların susar
Ve yanar da limanların, iskelelerin
Zafer gülleri sensiz açmaz
Böyle bir macerada.
Kardeş Kardeş!
Alkış tutan ellerini kesmedim,
Tanklarımla tarhlarını ezmedim.
Ben kendi halimle müthiş kişi
Ben sevici, sert ve delişmen...
Ve hürlük kardeşlik çırasını
Kendi hissemce götüren insan.
Biliyorum bu dünyada
El değmediğimiz, nice doyumlu,
Sıcak, ölümsüz ve kederli şeyler vardır.
Biliyorum bu dünyada
Gökyüzü ve denizyüzü
Cümle çiçek ve cümle yemişler vardır
Biliyorum bu dünyada
Yalnız ve «yalnız insanlar
Yani kardeşler vardır.
Beni şehir şehir beni,
Beni köy-kent beni
Beni usul, beni yolca götür
Kardeşlik treni!
Ağır yaralılar taşıyorum

İncinmesin kollarım, ayaklarım, ellerim.
Işıltılı gündüzlere gitmeliyim
    Acılar, darağaçları, kelepçe demirleri!
Bayram şenliklerine,
Demokrasi şenliklerine gitmeliyim
Uğruna şiir yazılan, döğüşülen, ölünen insanlar!
Yeter değil bana
Zaferlerin,
Yıllardır gece hücumlarına
Sokak savaşlarına katlandığım.

(Ant, 1.5.1945)

BEKİR YILDIZ

Ölü soğumadan

«Siyah, ıssız yollara düşmüş, siyah tali'li bir yolcudan farkım yok. Rengüzârımda siyah uçurumlar, siyah kayalar, siyah dikenler var. Ben muttasıl bir maişet yolunda koşmağa mahkûmum. Bu siyahlıklar beni boğuyor, benim ümidim siyah bulutlarla mestur. Nereye baksam, her yer simsiyah. Of; ben niçin bu kadar siyahbahtım? Elimde siyah bir kalem, siyah bir mürekkeple mukadderât-ı siyâhımı tasvire çalışıyorum...»

Kapı çalındı. Sokak kapısı... Birkaç kişi daha geldi. Odanın ağzında durdular. Beyaz saçlı, ince bir ihtiyar, canına en yakın birisi ölecekmiş gibi üzüntülüydü. Küçücük odaya, sonra odanın büyük bir yerini dolduran karyolanın yanıbaşına geldi.

«Benim şair ana.»

Duymadı. İki günden beri can çekişiyordu.

«Benim, ben. Ölürken, yanımda ol derdin ya. Geldim işte.»

Dudakları kıpırdadı. Gözleri varmış gibi, sese doğru baktı.

«Benim ya... O'yum işte. Oğulluğuna kabul ettiğin, beyaz saçlınım.»

«Sesin, ona benzer. O musun sen?»

Beyaz saçlı ihtiyar, kendisine dönük olan kulağa eğildi.

«Salim nerde, peki?»

Bakınıp fısıldaştılar.

«Oğlunu istiyor.»

«Doktor çağırmaya gitti.»

«Doktor, umud yok demiş.»

«Belediyeye gitmesin.»

Beyaz saçlı ihtiyar, hastanın, doksan iki yaşındaki yüzünü okşadı.

«Dışarıya çıkmış. Nerdeyse gelir.»

«Mezarlık mı burası?»

«Oğlunun evi. Senin evin anamız.»

«Gümülü değilim ben değil mi? Kimseler var mı? Çok kimse? Tabutum kalmasın yerde.»

«1882 senesinin soğuk, fırtınalı bir gecesinde, Şehremini'nde Baruthane yokuşunda harap bir hanenin viran bir odasında dünyaya gelmişim. Annem, benden sonra da iki kız evlât daha dünyaya getirmişti. Onlar da benden evvelki kardeşlerim gibi vefat ettiler. 1303 de validem yirmi beş yaşında veremden vefat ediyor. Ben babamın teyzesi ihtiyar Zehra hanımın eline kalıyorum. Teyzem gençliğinde bir aşk macerası geçirmiş. Seksen yaşına geldiği, beli büküldüğü halde, sevdiğini unutamıyor. O bana, bütün aşkların hikâyesini, gözyaşları dökerek anlatıyor. Okumak, yazmak bilmediği halde, hiçbir kelimesi noksan olmamak şartile bana okuyor. Ben yedi sekiz yaşımda iken bu hikâyeleri dinlerken onunla beraber ağlıyorum.»

Gülümser gibi oldu. Kirpikleri, belli belirsiz, eriyip gitmiş gözlerinin üzerinde kıpırdadı. Göğsü, inip kalktı. Kollarını kaldırdı. Uzatamadı. Düştüler.

Çırpındı ansızın. Göğsü, bir o kadar daha inip kalktı. Doğrulmak istedi yatağından.

«Sesin ona benzer. O musun doğru söyle?»

«O'yum ya. Hani konuşurduk hep.»

Beyaz saçlı ihtiyar, şair ananın ellerini avuçları içine aldı. Sıktı. Sonra öptü onları.

«Rahat ol,» dedi. «Uyu.»

«Sensin o, öyle mi? Güvenilir insanım.»

«Benim, anamız.»

«Ne yaptılar? Oldu mu beklediğimiz?»

Beyaz saçlı ihtiyar, çevresine bakındı. Üç beş kişi vardı. Çekindi söyliyeceklerinden gene de.

«Olacak,» dedi sonunda. «Rahat uyu sen. Olacak günün birinde.»

«Mektebe gitmek istiyorum. En büyük emelim telli bir cüz kesesine malik olmak - ne yazık ki buna hayatta malik olamadım - Pederime beni mektebe göndermesini rica ediyorum. «Olur,» diyor, günler geçiyor, va'dini incaz etmiyor. Nihayet evden paçavra bir minder alarak, bir de Elifba tedarik ederek, mektebin yolunu tutuyorum. Korka korka, titriye titriye mektepten içeri giriyorum. Hocanın elini öpüyorum. «Ben öksüzüm Hocaefendi, beni okutunuz» diyorum. Hoca benim ismimi «Kendigelen» koyuyor. Babam benim mektebe gittiğimi işitince, beni dövüyor, yerlere vuruyor ve «pezevengin kızı Maliyeye kâtip mi olacaksın,» diyerek, kapı dışarı atıyor.»

«Ölemiyorum, beyaz saçlım,» dedi. «Yardım et bana. Seksen iki, şaşırdım, doksan iki yıl boşuna mı bekledim yoksa!»

Yorganı göğsünden yukarıya doğru çekti beyaz saçlı ihtiyar. Yıllar öncesinden tanırdı şair anayı. Bir mayıslarda, şiirlerini okurdu. Grevlere katılır, «Oğullarım,» derdi, emekçilere. «Sütleri haram olsun anaların, hakkınızı yedirirseniz ite-köpeğe...» Gözleri vardı o yıllar. Eli bastonlu, kulağı, paslı değildi. Yürüdü mü burdan, şuraya varırdı bir solukta. Hem, gece olduğunda bile, karanlık değildi dışarılar şimdiki günler gibi.

Gerildi. Can, gelip gırtlağına oturdu. Ne aşağı indi; ne yukarıya çıktı. Beyaz saçlı ihtiyar, ayağa kalktı. Çevresindekiler kıpırdandılar. Bakındı odanın içine. Penceresiz bir odacıktı. Karyolanın yanıbaşında; küçücük bir sehpa vardı. İlâç-

lıydı. Birşeyler aradı. Buldu sonunda. Bulduğu aklındaydı. Yeniden oturdu hastanın başucuna.

«Talibim olan bir gence red cevabı veriliyor. Çünkü talibim bir Çavuştu. Usûlen babamın ona Mülâzım oluncaya kadar bakacağına dair senet vermesi lâzımdı. Bu ilk aşkım beni sarsıyor. O genci unutamıyorum. 312 de de şiir yazmağa başlıyorum. Ne dokuz aylık zevcim (Âtıf), ne de altı senede yedi ay beraber bulunduğum - üç evladımın babası olan - zevcim (mühendis Fevzi) ve ne de elli günlük zevcim (Tahrirat Kâtibi Yusuf Niyazi), sanki birbirleriyle ittifak etmişler gibi, bana on para vermemişlerdi. Bu üç adamın bir toplu iğnesini göremiyorum. Evlâdımı okutmak için geceyi gündüze katarak bin türlü mahrumiyet-i sefilâneye katlanarak çalışıyorum. Harp senelerinde divit belimde, komşuların mektuplarını yazıyorum. Sun'i çiçekler yapıp satıyorum. Evlâdım, âli tahsilini ikmal ediyor. Eli ekmek tutuyor. Evlendiği gün de o merhametli evladım ölüyor sanki. Onu şiirlerle okutmuştum, şiirlerle büyütmüştüm. Şimdi bir lokma ekmeği başıma vura vura bana yediriyorlar. Kimsem olmadığı ve eskisi gibi çalışamadığım için bu tahammül edilmeyen cefalara katlanıyorum. İşte benim tercüme-i hâlim...»

«Şair anamız, bak ne derim sana. Kulak ver hele biraz.»

Duymuyordu o. Çırpınıyordu hâlâ.

«Menekşe bulamaz mıyız? Severdi çok.»

«Gözleri!»

«Dokunur elleriyle,» dedi beyaz saçlı ihtiyar.

Vazodan, holdeki vazodan çiçekler getirdiler. Yapma çiçeklerdi bunlar. Göğsüne bıraktılar. Beyaz saçlı ihtiyar, çevresindekilere baktı bir bir. Bir tabuta yetecek kadar omuz vardı ancak.

«Ben anlıyorum ne istediğini, neden ölemediğini,» dedi yutkunurken.

Eğildi. Ellerini tuttu şair ananın. Soğuktular. Mor mor olmuş etleri, damarları kavradı. Kulağına iyice yaklaştı sonra.

«Duy anamız,» dedi. «Beni duyamıyorsan, dışarıdaki bağırışmaları da mı duymuyorsun. Bak geldiler işte. Ellerinde bayraklar var. Marşlar söylüyorlar. Marşlar bitince, senin şiirlerini okuyorlar. Duymuşlar hasta olduğunu. Ölmesin diyorlar. Doksan iki yıl beklemiş, birazcık daha beklesin. Geldik işte. Onu omuzlarımıza alacağız.»

Ayağa kalktı beyaz saçlı ihtiyar. Hasta çözüldü. Gözlerini açmak istedi. Göz kapaklarına güç yetiremedi.

«Göremiyorum,» dedi. «Göremiyorum, duyamıyorum dışarıda olup bitenleri. Anlat ama. Senden duydukça hafifliyorum. Göğsüme çökenler ufalanıyor. Eriyorlar sanki. Demek geldiler? Demek oldu?»

Beyaz saçlı ihtiyara baş salladı birkaç kişi. Anlatmasını istediler yalandan da olsa.

«Oldu ya.»

«Kan akıttılar mı?»

«Akıttılar.»

«Ohhh... Feshettiler mi? O ne oldu? Hani beni hepse attıran?»

«Öldürmüşler.»

«Başkaları da vardı.»

«Hepsi... Yerlerde sürümüşler, bütün hak yiyenleri.»

«Düştü mü hükümet?»

«Düştü ya. Onların hükümeti hiç olmıyacak artık. Bizimkiler mecliste şimdi.»

«Ölüm, ooh olsun işte. Öcümüz alınmadan gelmedim ya. Al şimdi, fedayım sana toprak. Hele bir daha söyle. Durmadan söyle; halkların hakkı alındı öyle mi?»

Ter içindeydi beyaz saçlı.

«Hak,» dedi. «Alındı ya. Demek boşuna beklememişiz. Bak evin önüne geldiler. Içeriye girmeye başladılar. Bekleyin kardeşlerim. Hepiniz göreceksiniz. Burada işte. Yatağında. Sana, kollarını uzatıyorlar ana. Kollarını uzatıyorlar. Uzatıyorlar kollarını. Kollarını....

Gülümsediğini gördüler. Çocuk gibi gülümsediğini.

Ilkin, kendi eliyle yıllar önce işlediği neçeğiyle çenesini bağladılar. Sonra, boydan boya bir çarşaf örttüler üzerine.

Beyaz saçlı ihtiyar ayağa kalktı. Odadan salona geçti. Şair ananın ölüm acısını biraz hafifletmek istiyordu. Pencereden dışarıya baktı. Ağaçlar çiçek açmıştı. Bu sıra omuzuna bir el dokundu arkadan.

«Söylediklerinizi duydum,» dedi. «Şubeye kadar gelir misiniz!»

RICHARD PELTON

«Şahinler»le «Güvercinler»in patronu aynıdır

Amerika'da sermaye hiçbir zaman böylesine yoğunlaşmamıştı. Bugün emperyalist ekonominin bütün ipleri bir avuç tekelci sermayedarın elindedir. Köşebaşındaki benzin istasyonundan Şili'deki bakır madenine kadar anayurt sanayiini, iç finansın ve denizaşırı amerikan sermayesinin büyük kısmını doğrudan doğruya kontrol eden bütün bir imparatorluk uzanmaktadır. Ekonominin geri kalan kısmı da dolaylı olarak bunların etkisi altındadır. Gerçek yöneticiler bunlardır, bütün iktidar bunların elindedir. Bu iktidarı da hiç kimse ile bölüşmezler.

1965'de Amerika'da sanayi alanında 340.000 kadar anonim şirket vardı. Bunların % 15'ini teşkil eden 500'ü, sanayi ürünleri satışlarının % 62'sini gerçekleştirerek bu alandaki kârların % 72'sini elde etmekteydi. 1969'da en büyük anonim şirketlerin 200'ü, sınaî yatırımların % 60'dan fazlasını kontrolu altında bulunduruyordu. En büyük anonim sanayi şirketi ise satışların hemen hemen % 40'nı sağlamaktaydı. 1968'de 340'000 sanayi şirketindeki işçilerin % 68'inden fazlası en büyük 500 şirkette çalışıyordu.

Ekonominin öbür dallarında da durum aynıydı. 1966'da en büyük 50 ticarî işletme bir milyar doları aşkın kâr elde etmişti. Bu net kârın % 62,5'u, en büyük on işletmenin kasasına girmişti. En büyük üç ticaret bankası, 13'000'e yakın bankanın aktiflerinin sekizde birine sahipti. Ülkede, aktiflerinin toplamı 167 milyarı bulan 1718 hayat sigortası şirketi vardı. Bunların en büyüklerinden onunun elinde 14 milyar dolar ya da hayat sigortası aktiflerinin % 56.5'i bulunuyordu. **Prudential ve Metropolitan Life**, hayat sigortası aktiflerinin % 36'sına; **Amerikan Tel and Tel**, ülke telefon şirketlerinin % 84'üne, «rakibi» **General Telefone** ise % 50'sine sahipti.

Telefon sanayi de, tıpkı oto, çelik, petrol ve diğer bazı sanayi kolları gibi, bir süredir tamamen tekelleştirilmiştir. Ayrıca, son dönemde, ekonominin daha başka sektörlerindeki bütünleşmelerin büyük ölçüde arttığı görülmektedir. 1948-1957 döneminde 4303 bütünleşmeye karşılık, sadece 1967 yılında 1496 bütünleşme gerçekleşmiştir.

«Bağımsız telefon şirketi» **General Telephone**'un Amerika'da kendisine bağlı 30 şirket vardır. Ayni zamanda Quebec, Ingiliz Kolombiyası ve Dominik Cum-

huriyetindeki telefon şirketlerini de kontrol etmektedir. Bunun yanında, 57 kuruluşu ile **Sylvania Electronics**'in ve **Automatic Electric Co.**'nin de sahibidir. **General Telephone** Kanada, İtalya, Belçika, Brezilya, Arjantin, Meksika ve Almanya'da da telefon tesislerini işletmektedir.

En büyük yedinci sanayi şirketi olan **Ford**, Kuzey Amerika'daki otomobillerin % 23'ünü, kamyonların % 30'unu imal etmektedir. Bu şirketin **Philco** bölümü, güdümlü mermilerden ev aletlerine kadar herşeyi yapar. Her türlü motorlu araç parçaları, her türlü traktör ve tarım donatımını imal eden kolları vardır. Almanya'daki denizaşırı tâbi şirket olan **Ford-Werke A. G.**, en büyük üçüncü şirkettir. Kanada, İngiltere, Almanya, Brezilya, Arjantin, Meksika, Avusturalya, Güney Afrika, Yeni Zelanda, Malezya, Finlandiya, Hollanda ve daha başka yerlerdeki montaj ve yapım tesislerine sahip olan Ford hesabına bütün dünyada 400.000'den fazla işçisi çalışmaktadır.

En büyük ikinci banka **Chase Manhattan Bank**'ın New York bölgesinde 142 şubesi vardır. Kolombiya ve Panama'da 120 şubeli **Banco Del Commerce**'ye, Peru'da 42 şubeli **Banco Continetal**'e, Honduras'ta 24 şubeli **Banco Atlantida**'ya, Hollanda'da 66 şubeli **Nederlandische Crediet**'e ve Brezilya, Venezuela, Belçika, Avusturya, Batı Hint Adaları ve İrlanda'daki belli başlı bankalara sahiptir. **Chase Manhattan** Kenya, Malavi, Tanzanya, Uganda, Zambiya, Güney Afrika, Rodezya, Nijerya, Gana ve sekiz Afrika ülkesindeki 1100 şubesiyle **Standard Bank Group**'u kontrol etmektedir. Ama bu, Chase Manhattan iktidar buzdağının ancak görünen tepesidir. Elindeki muazzam finans kaynakları bu bankaya Amerika içinde ve dışındaki diğer en büyük tekelleri ve emperyalist konsernleri kontrol ve etki altında bulundurma olanağını sağlamaktadır.

New York Bankaları İktidarı Ele Geçiriyor

Son yirmi yıl içinde oluşan muazzam bütünleşme ve sermaye yoğunlaşması dalgası büyük bankalarca, özellikle New York'un en büyük bankalarınca (wholesale banks) finanse edilmiştir. New York'taki belli başlı bankaların gücü bu dönemde müthiş artmış ve Amerikan ekonomisi üzerinde tam bir hâkimiyet sağlamıştır. Daha 1955'ten bu yana altı New York bankası arasında aşağıdaki değişiklikler olmuş ve bankaların tekelci durumları güçlenmiştir : (1) 1955'te **Chase National Bank**'ın varlığı 5.4 milyar dolardı, **Bank of Manhattan**'ı devraldı. 1967'de Chase Manhattan'ın varlığı 5.6 milyar dolar değerine ulaştı, **First National Bank**'ı devraldı; 1967'de **First National City Bank**'ın varlığı 15.2 milyar dolar değerindeydi. (2) 1955'te **Manufacturers Trust**'ın varlığı 2.8 milyar dolar değerindeydi, Hanover Bank ile birleşti ve 1967'de **Manufacturers Hanover Trust**'ın varlığı 8 milyar dolara ulaştı. (3) 1955'te **Guaranty Trust**'ın varlığı 2.6 milyar dolardı, **J.P. Morgan and Co.** ile birleşti 1967'de **Morgan Guaranty Trust**'ın varlığı 7,3 milyar dolara ulaştı; (4) 1955'te **Chemical Corn Exchange Bank**'ın varlığı 2.6 milyar dolardı, New York Trust'ı devraldı. 1967'de **Chemical Bank**'ın varlığı 7.1 milyar dolardı; **Banker Trust Co.**, daha küçük bazı bankalarla birleşti; aktifleri 2 milyar dolardan 6 milyar dolara çıktı. .

Genel olarak New York'un büyük bankaları varlıklarını 1955-1967 arasındaki 12 yıllık dönemde üç kat çoğaltırken **Bank of America** ve belli başlı iki Chicago bankası da varlıklarını iki katına çıkarabildiler. Bu, New York bankalarının sanayinin bütün alanlarında egemenliklerinin artmasını yansıtıyordu. Üstelik bu altı banka, ancak üç ayrı menfaat grubunu temsil etmektedir. **Chase-Manhattan**,

First National City ve **Chemical Banks,** içlerinde Rockefeller'lerin ağır bastığı bir aile ve finansörler grubu tarafından denetlenmektedir. **Morgan Guaranty Trust** ve **Bankers Trust,** J.P. Morgan'ın bir araya topladığı bir grup finansör ve aile tarafından denetlenmektedir. **Manufacturer Hanover Trust**'ın bu iki grupla ve **Prudential Insurance Co.** ile yakın ilgisi vardır. Morgan ve Rockefeller bankaları birlikte, ülkenin en büyük anonim şirketlerinin çoğunluğunu denetlemektedir.

New York bankalarının gücü, nominal aktiflerinin gösterdiğinden çok daha büyüktür. Ayrıca, New York bankaları tröst fonlarının çoğunu kontrol etmektedir ve ülkedeki tröst işlemlerini elde bulundurmaktadır. **Chase-Manhatton,** kendi aktiflerine ilâveten tröst halinde elinde tuttuğu milyonerlerin paralarından milyarlarca dolarlık (en azından 30 milyar dolarlık) yatırım yapar: Bu da, bankaların yatırım yaptığı anonim şirketlerde muazzam bir güç anlamına gelir. Amerika'daki tröst fonlarının büyük çoğunluğu, altı büyük New York bankasının elindedir. Tam rakamlar gizli tutulmakla birlikte, bu bankalardan her birinin gizli tröst fonlarında en azından kamusal aktiflerine eşit miktarda bir parayı çekip çevirdiği şüphesizdir. Ayrıca bu altı banka, en büyük anonim sanayi şirketlerinin hisse senedi yaddieminleri, tahvil transfer ajansları ve tahvil tescil mercileri olarak iş görürler.

Ikinci Dünya Savaşı'ndan bu yana olan dönem, muazzam bir sermaye yoğunlaşması ve genleşmesi dönemi olmuştur. Para gitgide pahalanmış ve anonim sanayi şirketleri bunun karşılığını pahalı ödemek zorunda kalmışlardır. Dolayısıyle paraya sahip olan büyük bankaların gücü daha da artmıştır. Böylece, büyük bankalardan bağımsız kalmayı becerebilen anonim şirketler gitgide azalmıştır. (Faiz oranını % 8 1/2'ye çıkarmak bu süreci hızlandırıyor). Bunu somut olarak aşağıda göreceğiz, fakat önce bankaların asıl ve önemli rolünü tespit edelim.

Bankaların ana ve ilk işlevi, ödemelerin yapılmasında aracılık etmektir. Bunu yaparlarken etkin olmayan parasal sermayeyi etkin, yani kâr getiren sermaye haline getirirler. Bankalar her türlü parasal geliri toplayıp bunu kapitalist sınıfın emrine verirler.

Bankalar gelişerek, az sayıda kuruluşta toplandıkça, mütevazi aracılar olmaktan çıkıp bütün kapitalistlerin parasal sermayesinin tümünü, aynı zamanda üretim araçlarının ve belli bir ülkedeki ya da birtakım ülkelerdeki hammadde kaynaklarının büyük bölümünü ellerinde bulunduran güçlü tekeller durumuna gelirler. Bu, çok sayıdaki aracının bir avuç tekelci haline dönüşmesi; kapitalizmin, kapitalist emperyalizm doğrultusundaki gelişmesinin temel süreçlerinden birini temsil eder.

Bölük pörçük kapitalistler, tek bir kapitaliste dönüşür. Bir banka, bir kaç kapitalistin cari hesabını tutarken, âdeta yalnızca teknik ve münhasıran yardımcı bir işlem görmektedir. Bununla birlikte bu işlem muazzam boyutlara ulaşınca, ka pitalist toplumun gerek ticari, gerekse sanayi işlemlerinin tümünün bir avuç tekelcinin iradesine bağımlı olduğu görülür. Çünkü bunlar -bankacılık ilişkileri cari hesaplar ve diğer malî işlemleri aracılığıyle- önce çeşitli kapitalistlerin malî durumunu **kesin olarak tespit etmek,** sonra onları **kontrol etmek,** kredileri kısarak ya da genişleterek, kolaylaştırarak ya da zorlaştırarak etki altına almak, son olarak da, onların kaderlerini **bütünüyle tayin etmek,** kazançlarını belirlemek, onları sermayeden yoksun kılmak ya da onlara sermayelerini hızla ve muazzam ölçülerde arttırma imkânını vermek fırsatını ele geçirirler.

1916'da çözümlenen bu süreç, Amerika'daki bankacılığın kendine özgü tarihi nedenlyle Avrupa'dakinden daha az gelişti. Burada bankacılık üç evreden

geçti. Başlangıçta İngiltere'den bağımsızlıklarını ilân eden merkantil kapitalistlerle ilişkileri dolayısıyle çok önem taşıyorlardı. Bu ilk bankalar, 19'uncu yüzyılda manifaktür sermayenin yükselişi sırasında battılar. Bunlar iyice sınırlanmışlardı ve eyalet yasaları bunları suni olarak küçük tutmaktaydı. Ancak on dokuzuncu yüzyılın sonunda tekelci sermayenin ortaya çıkmasıdır ki bankalara bir yeniden doğuş sağladı. İlk tröstler ve tekeller, Avrupa'da olduğu gibi bankalar tarafından değil de, yatırım simsarları ve spekülatörler tarafından desteklendi. Bununla birlikte kurucu soyguncu baronlar, tekellerini güçlendirmek için küçük bankaları semirtmek üzere besleyen bir süreci başlattılar. Bankalar az zamanda bu spekülatörler ve soyguncu baronlardan oluşan menfaat gruplarının merkezleri haline geldiler.

Böylece, bu yüzyılın başında büyük toptancı bankalar doğdu. Çeşitli holding şirketler ve yatırım kuruluşları, sözkonusu fonksiyonları bankalar gibi yapamazlardı. Çünkü artık bankalar, mudilerinin parasını «kendi» parası gibi kullanabilirdi. Böylece yatırım kuruluşları aşağı yukarı terkedildi ve gözde bankalar şu ya da bu spekülatörlerden oluşan menfaat grubu içindeki tekelleri kontrol rolünü üstlendiler. Bir aile ya da finansör tarafından kontrol edilen her menfaat grubunun odak noktası olarak bir banka doğdu. Böylece Mellonlar, aluminyum tekellerine sahip **Alcoa ve Gulf Oil**'u kontrol etmek üzere kendi **Mellon National Bank**'larını kurdular. J. P. Morgan, U. S. Steel'ini, General Electric'ini kontrol etmek üzere **J. P. Morgan & Co.**'yi; Rockefeller ise Standart Oil'u için **Chase National Bank**'ı kurdu. Şirketine doğrudan doğruya sahip olmaktansa onu kendi bankasına kontrol ettirmek, «kurucuya» parasını daha fazla yaymak ve pazarlıkta daha başka kimselerin parası üzerinde kontrol kurmak olanağını sağladı.

Bu büyük bankaların ikinci adımı, çeşitli perakendeci finans kuruluşlarının kontrolunu ele geçirmek suretiyle sermayelerini muazzam şekilde artırmak oldu. Hiçbir kısıtlama tanımıyan bankacılığın meşru olduğu Kaliforniya gibi devletlerde, bütün eyalette şubeler açıldı; küçük taşra bankaları işsiz bırakıldı. **Bank of America**'nın şimdi 1000'i aşkın şubesi vardır. Bu tür bankacılığa izin verilmeyen eyaletlerde banka holding şirketleri kurularak işler kitabına uyduruldu.

Büyük bankalar muazzam kaynaklarıyle büyük sigorta şirketlerinin oluşma ve gelişmesini teşvik ettiler. Nispeten büyük sermaye toplayamayan yangın ve hasar sigortası şirketlerinin tersine, hayat sigortası şirketleri muazzam miktarda sermaye toplarlar. Ikinci dünya savaşından bu yana büyük bankaların kefaleti altında, hayat sigortası şirketleri kaynaklarını büyük ölçüde arttırmışlardır. 1950 ile 1967 arasında aktiflerini hemen hemen üç misline çıkartan en büyük 15 hayat sigortası şirketinin hepsi de belli başlı bankalardan ya da banka gruplarından biriyle yakından ilgili bulunduğu için bu bankaların gücünü büyük ölçüde arttırmıştır.

Böylece, başlangıçtaki soyguncu baronlar, kendi ilk tekellerini konrol edecekleri büyük bankaları geliştirmişlerdi. Onlardan sonra gelenler, bu bankaları tüm bankacılığın ve bütün önemli finans alanlarının kontrolunu ele geçirmekte kullandılar. Bu da bankalara öyle mükemmel bir finans mekanizmasına kumanda etmek imkânını sağladı ki, **Standard Oil,** General Electric, Alcoa gibi devleri kontrol etmekle yetinmiyor ayni zamanda bağımsız sanayi şirketlerinin kontrolunu da ele geçirebiliyordu. Birleşmelerin muazzam boyutlara ulaşması sonunda, her belli başlı tekel ya genişlemek, ya da batmak zorunda kaldı. Sadece masrafı çıkar-

mak için zorunlu olan büyüme derecesi o kadar yüksekti ki General Motors ve Ford gibi devler bile büyük bankalara rehin olmaktan yakalarını kurtaramadılar.

Yutulan Dev Şirketler

Daha 1950'lerde General Motors ve Ford, büyük bankalardan nispeten bağımsız durumdaydılar. Oysa genişleme ve tesislerini modernleştirme baskıları bu devleri büyük New York bankalarından para dilenmek zorunda bıraktı. 9 aralık 1953'te **GM,** bir Morgan yatırım kurumu olan **Morgan Stanley & Co.** tarafından çıkarılan tahvilleri satın alarak 300 milyon dolar borçlandı. Yeddiemin, Rockefeller'in **First National City Bank**'ıydı. O zamandan bu yana **GM Acceptance Corporation**, First National City Bank ve Morgan Guaranty Trust'ın kefaletiyle 13 tahvil çıkarmıştır. Aşağıda görüleceği gibi de bu en büyük anonim şirket, büyük bankaların eline geçmiştir.

Ford da aynı yoldan gitmek zorunda kaldı. 1956'ya kadar şirket Ford ailesinin özel malıydı; fakat **G.M.**'un karşılaştığı aynı baskılar şirketi 1956'da hisse senetlerini satmaya başlamak zorunda bıraktı. 1963'te 29 milyon hisse satıldı. Bu büyük satış, * aralarında Morgan ile akraba Lehman Corparation'ın ağır bastığı bir grup New York yatırım kuruluşunun garantisi altındaydı. Bunlar da aralarında Bankers Trust ile First National Citty Bank'ın en çok göze çarptığı dört büyük banka tarafından desteklenmekteydiler. Paranın yanısıra güç de gelir, Ford'un asıl kontrolu Fort ailesinin elinden kayıverdi. Gerçi Henry Fort hâlâ başkandır ve şirketi yönetmektedir ama Henry Ford artık yönetim kurulundaki bankacılara hesap vermek durumundadır. Fordun iki yöneticisi **Morgan Guaranty Trust**'den; üç müdürü **Lehman Corparation**'dan ya da onun sıkı kontrolu altında olan **One William Street Fund**'tandır. Lehman Corparation, iki büyük Morgan bankasıyle öylesine kenetlenmiştir ki, aslında beş Ford'un müdürü bu bankaların menfaatlerini temsil eder. Henry Ford'un **Ford Motors'un başkanlığının devam etmesi ya da sona ermesi de dahil olmak üzere,** bütün önemli sorunlar üzerinde kesin söz sahibi olmak için bu kadarı yeter. New York bankalarının tüm ekonomiye egemen olduğu günümüzde zengin Ford ailesi, artık **Ford Motor Company**'yi kontrol edecek kadar güçlü değildir.

Mr. Hughes Dersini Alıyor

Dünyanın en zengin adamı olduğu söylenen, ama aslında güç dizilişinin en alt sıralarında bulunan Howard Hughes, T.W.A.'nın kontrolunu şirket can çekişirken ele geçirmişti. Savaş sonrası döneminde hava yolları sanayinin son derece gelişmesi sayesinde **T.W.A.** da stratejik bir varlık haline gelecek şekilde büyüdü. T.W.A.'nın muhtaç olduğu jet uçaklarını satın almak için gerekli para, Howard Hughes'un bile boyunu aşmaktaydı.

1960'ta Hughes, New York bankerlerine avuç açtı. Rockefeller ve Morgan yatırım şirketlerinin başında bulunduğu bir bankalar ve sigortalar konsorsiyomu T.W.A.'ya 340 milyon dolar avans verdi. Ama karşılığında T.W.A. yönetim kurulunda kontrolu şart koştular. Hughes, hisse senetlerinin % 78.23'üne sahip olduğu halde iş başından uzaklaştırıldı. Sözleşme uyarınca hisse senetleri dolayısıyle oy sahibi olmasına imkân verilmemekle birlikte Hughes, donatım alımlarında bir miktar kontrola sahipti; banka ile yapılan sözleşme, borç ödenince Hughes'un T.W.A.'nın kontrolunu yeniden almasını öngörmekteydi. Hughes, ancak o zaman bankacılar yönetiminden daha fazla oy sahibi olabilecekti.

T.W.A.'nın yeni yöneticileri bu tehlikeden kurtulmak için 1961'de Hughes'u T.W.A. hissesini satmaya zorlamak ve onun T.W.A.'daki menfaatlerine tamamen son vermek üzere mahkemeye baş vurdular. Ülkede daima gerçek iktidara sahip olanları gözeten mahkemeler bankerlerin isteklerine uydular. Hughes, hisselerini satmak zorunda bırakıldı. New York bankalarının isteklerine karşı çıkan kimselerin özel mülkiyetleri federal mahkemece kutsal sayılmıyordu.

Hughes hissesini satmış, T.W.A. ise elinden çıkmıştı. Ama hikâye bununla da bitmedi. Hughes, satışından vergiler düşüldükten sonra, 436 milyon dolar elde etmişti. Fakat bu kez yeni yönetim eski defterleri açtı. Hughes'u havayollarını kontrol ettiği sıralardaki kötü yönetiminden ötürü mahkemeye verdi. Daima uysal olan mahkemeler T.W.A.'ya Hughes'un parasından 160 milyon dolar verdiler. Bankerler isteselerdi Hughes'u meteliksiz bırakabilirlerdi. Bu güçte olduklarını da kesinlikle göstermişlerdi. Hughes'un dünyanın kaç bucak olduğunu öğrendiği kanısına vardıklarından olacak merhametli davrandılar. New York bankalarının denetimi altına girer girmez T.W.A.'nın bahtı açıldı. Hükümet ona yeni yeni hatlar bağışladı. Şirket, Hilton Oteli'nin uluslararası işlemlerini üstlendi. Habeşistan, Suudi Arabistan ve British West Indian Airlines'ın yönetimlerini devraldı. Daha kolay kredi sağladı. Bugün T.W.A., Morgan bankalarınca kontrol edilen büyüme halindeki milyarlarca dolarlık anonim şirketlerden biridir.

Amerika'yı İki Banka Grubu Kontrol Ediyor

Büyük anonim şirketlerin yöneticilerinin anonim şirketlerle ilgisine üstünkörü bir bakış bile, çoğu şirketlerin ortak bir menfaat grubunu oluşturan en azından birkaç şirket halinde birbirine bağlanmış olduğunu göz önüne serer. Bir menfaat grubu, birbirine kenetlenmiş bazı yöneticilere ya da daha başka güvenli kontrol mekanizmalarına sahip bir anonim şirketler grubudur. Birden fazla şirketin yönetim kurulunda bulunan bir yönetici şirketlerden bir tanesinin menfaatlerini en çok gözetmek durumunda olur, ki bu da kontrol eden anonim şirkettir. Birçok hallerde bu birbiriyle kenetlenmiş yöneticilikler finans müesseselerinden, özellikle de bankalardan geldikleri için, bankaların, sanayi anonim şirketlerini kontrol ettiği sonucuna varıyoruz.

Herhangi bir yerde bir anonim şirketin 11 - 29 yöneticisi olabilir. Teorik olarak bunlar eşit durumladır, -tek adam tek oy-, oysa uygulamada her biri orada farklı nedenlerle bulunmaktadır. Kimi geçmişteki hizmetlerinin karşılığı taltif edilmektedir. Kimi müşteriyi ya da satıcıyı temsil edebilir. Kimi bir anonim şirketin çalıştığı ya da kuruluşlarının bulunduğu bir kentin mahalli oligarşisini temsil edebilir. Kimi -şirket memurları- kurula cari işlemleri rapor etmek ve yönetim kurulunun hareket hattının nasıl uygulanacağını saptamak üzere katılır. Kontrol açısından bunların hepsi de önemsizdir. Çoğu kez kurulun sadece bir azınlığı kontrolörleri temsil eder. Bunlar kurulda sayısal bir çoğunlukları olmadan ağırlıklarını hissettirirler. Mr. X, anonim şirketin mali geleceğini kontrol eden bankayı temsil ettiği takdirde, onun fikirleri kurulun diğer üyelerinkinden mutlaka ağır basacaktır. Başka bir gruptan tehlike gelmiyorsa, kontrol eden finans grubunun etkin bir kontrol yapabilmesi için kurulda iki-üç temsilcinin bulunması yeter.

Çeşitli menfaat grupları ya da çevreleri, iki ana güneşin çevresinde dolanırlar. Bunlar üç Rockefeller bankası: **Chase Manhattan, First National City** ve **Chemical Bank**'ta toplanan Rockefeller merkezi ile, iki Morgan bankası: **Bankers**

Trust ve **Morgan Guaranty Trust**'ta toplanan Morgan merkezidir. Rockefeller ve Morgan merkezleriyle sıkı bağları olan beş uydu menfaat grubu vardır: En önemlileri **Prudential Insurance** ve altıncı büyük New York bankası **Manufacturers Hanover Trust**'ta toplanan, bir grup ile Boston bankalarından toplanan ikinci bir grup ve Chicago bankalarında toplanan üçüncü bir gruptur. Diğer iki grup ise, bir Philadelphia grubuyle, dört Connecticut sigorta şirketinde merkezlenen bir gruptur.

Tam olmasa da, oldukça bağımsız bir rol oynayan dört büyük merkez daha vardır: Pittsburg'ta **Mellon** grubu, **Cleveland** sanayiciler grubu, California'daki **Bank of America** grubu, ve üç San Fransisco bankasında toplanan bir diğer grup. Daha küçük altı mahalli grupçuk da vardır.

Bu gruplar hep birlikte, en büyük 100 anonim sanayi şirketinden 79'unu, en büyük 50 bankadan 46'sını, en büyük 20 sigorta şirketinden 18'ini, en büyük 20 ulaştırma şirketinden 18'ini, en büyük 15 hizmet şirketinden 15'ini, en büyük 10 genel satıcılık kurumunun 7'sini, en büyük 10 tasarruf bankasından 7'sini genellikle yöneticiler kurulunu **doğrudan doğruya** kontrol ederler. Hâkim çevreler bunlardır. Şüphe yok ki bunlar, devlet mekanizmasını da kontrol etmektedirler. Ama bu hakim çevreler içinde belirli bağımlılık ilişkileri vardır. Iktidar doruğunda Rockefeller ve Morgan grupları bulunmaktadır.

Rockefeller grubu, Rockefeller ailesinin holdinglerinde merkezlenmiştir, ama birbiriyle hısım-akraba olan ailelerin, finansörlerin ve Rockefeller bankaları ve sigorta şirketlerinin kontrolu altına girmiş daha büyük bir anonim şirketler grubunun holdinglerini de kapsar. Rockefeller ailesi muhakkak ki bu çevre içinde en önemli söz sahibidir. Fakat daha başka ailelerin ve **G. Douglas Dillen** gibi çeşitli finansörlerin de grubun yönetiminde hatırı sayılır söz hakkı olsa gerektir.

Altı büyük New York Bankasından üçü - Rockefeller «aile» bankası olan **Chase Manhattan,** Rockefeller kuzenlerin ve Stilman ailesinin malı olan **First National City Bank** ile **Chemical Bank** - ve bunların yanında ülkedeki en büyük dört sigorta şirketi - **Metropolitan Life, Equitable Life Assurance** ve **New York Life** - Rockefeller çevresinin finans merkezini oluştururlar. Yalnızca bu altı finans devinin cari aktifleri 1968'de 95 milyar doları aşmaktaydı. Bunlar birbirleriyle sımsıkı kenetlenmiş olup grup halinde ülkenin en güçlü finans birimini meydana getirirler.

— **Equitable Life**'ın yöneticilerinden dördü **Chase Manhattan**'dan, dördü **Chemical Bank**'tandır.

— New York Life'ın yöneticilerinden ikisi **Chemical Bank**'tan, biri **Chase Manhattan**'dan, ikisi **First National City Bank**'tandır.

— **Metropolitan Life**'ın yöneticilerinden ikisi Chase Manhattan'dan, ikisi First National City Bank'tandır.

— Rockefeller ailesinin malı **Istel Funds, Chase Manhattan**'ın % 4'üne sahiptir ve First National City ile kenetlidir.

— Rockefeller'in ev aletleri tekeli **Consolidated Edison**, altı yöneticiyi aynı yöneticiler kurulunda bir araya getirmiştir.

Bunlar birlikte, son derece sıkı örülmüş bir finans iktidar blokunu oluştururlar. Karşılaştırırsak, tüm **Federal Reserve System** (12 Federal Reserve Bankası) 1967'de ancak 72 milyar dolarlık aktiflere sahipti. Gizli tröst fonları ve karşılıklı fonlar ve kontrolları altındaki yatırım şirketleri hesaba katılırsa bu altı

tüm Federal Reserve System'in mali fonlarının en azından iki katına sahiptir.

Ama bu sadece Rockefeller çevresinin çekirdeğini teşkil eder. Bu altı dev kenetlenmiş yöneticilikler sistemiyle, **Con. Edison**'dan başka şu kuruluşları da kontrol etmektedir :

— **Harlem Saving Bank ile**, şehirdeki en büyük bankalardan ikincisi olan **First National City Bank.**

— Dallas, St. Louis, Minnesota, Iowa ve başka yerlerdeki en büyük bankaların, sigorta şirketlerinin ve hizmet kuruluşlarının hepsini.

— **Demiryolları** - Missoury - Pacific, St. Louis - San Fransisco, Norfolk and Western, Northern Pacific, Great Northern ve öbür belli başlı şirketler.

— **Havayolları** - Pan American, Noth West Airlines, Eastern Airlines, American Airlines ve New York Airways.

— **Kimya Sanayii** - Monsanta Chemicats ve daha başkaları.

— Ülkenin çelik kapasitesinin % 40'tan çoğuna sahip olan US Steel.

— **Kauçuk** - Good Year Rubber ve Uniroyal Rubber.

— **Petrol** - Standard Oil of New Jersey, Standard Oil of Indiana, Standard of California, Texaco, Mobil Socony Oil, ve Amerada Petroleum.

— **Besin** - Hund Foods, Ralston Purina, Armour Meats, General Foods, Borden's, Pillsbury, General Mills ve daha başkaları.

— **Bakır** - 'İki büyükler' Kennekott Copper ve Anaconda.

— **Genel Satıcılıklar** - Macy's, J. C. Penny's, Sears, Marshall Fields.

— Ling - Temco - Vought, General Dynamics, Colgate - Palmolive, International Paper, CBS, Anheuser - Busch, Emerson Electric, National Cach Register ve emperyalist hizmet tekeli Tel And Tel gibi çeşitli sanayi kollarından bir sürü daha başka muazzam tekelci anonim şirketler.

— Ayrıca, ülke telefonlarının % 85'ine sahip olan American Tel and Tel'deki üç kontrol grubundaki mevkilerin çoğuna sahip olup I.B.M., Bethlehem Steel, General Motors ve Southern Railway dahil bir düzineyi aşkın anonim şirketin de kontrolunu diğer finans gruplarıyle paylaşır.

Bu muazzam imparatorluğun ana bölümü, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana gruba katılmıştır. Eskiden **Danforth** ailesinin özel malı olan **Ralston-Purina** gibi şirketler de bu gruba dahildir. Danforthlar, Ralston - Purina'yı tahıl ve köpek maması işlerinden daha başka işler de yapacak şekilde büyütmek istedikleri zaman, her zaman olduğu gibi, New York Rockefeller bankalarının kapısına dayandılar. Ralston - Purina bir çok yeni iş alanlarına girdi; hatta karayolları üzerindeki restoranları içine alan büyük bir zincirleme işi, **Jack-InThe- Box**'u bile başlattı. Fakat, büyümeyi sağlayan paranın bedeli, kontrolun elden çıkması oldu. Ralston - Purina yönetim kurulunda hâlâ Danforth'lar bulunuyorlarsa da, asıl kontrol, Equitable Life'a ve Chemical Bank'a hizmet eden Harold Helm'in Metropolitandan gelen bir yöneticinin, First National Bank of Chicago'dan gelen bir yönetici ile Rockefeller'in denetimindeki St. Louis bankalarından gelen üç yöneticinin elindedir.

Savaş sonrası döneminde Rockefeller grubu, birbirine sımsıkı örülmüş, hızla genişlemekte olan bir imparatorluk olarak kalmıştır. Öte yandan Morgan grubu, başlangıçta çevresindeki bazı kendi kuruluşlarını - U. S. Steel, American Tel and Tel ve United Corporation hizmet tekelini - kaybetmiştir. Rockefeller grubun-

da Rockefeller ailesinin holdingleri merkezi teşkil eder. Morgan grubunun Rockefellerle rekabet edecek ya da onların servetinin oynadığı rolü oynayabilecek böyle bir ailesi yoktur. J. P. Morgan gerçekte mal sahibi değil işletmeciydi. Spekülatörleri, finansörleri, bankerleri ve gününde rakipsiz olan zengin aileleri bir araya getirmişti. Fakat depresyon, Morgan'dan çok Rockefeller'in yararına oldu; Morgan birinci durumunu yitirdi. Kurucusunun ölümünden bu yana Morgan grubu birçok değişikliğe uğradı. Daha önceki bazı ortakları Rockefeller'e sürüklendiler, fakat yeni yeni finans grupları Morgan bankalarının çevresinde gruplaştılar ve kayıplarına rağmen Morgan grubunu her zamankinden büyük duruma getirdiler.

Morgan yöresinin merkezinde iki Morgan bankası bulunur: **Morgan Guaranty Trust** ve **Banker's Trust**. Rockefeller'dekine benzeyen ama daha gevşek olan bir kenetlenme sistemiyle bu iki banka birçok güçlü finans kuruluşuyle birleşmiştir. İmkânlarının büyük bölümü muhakkak ki gizli tröst fonlarında ya da kendi kontrolları altındaki müşterilerin hisse senetlerinde bulunduğu için bu ittifakın parasal gücünü tahmin etmeye imkânı yoktur. Belki Rockefeller grubu kadar olmasa bile Federal Reserve System'den daha güçlüdür. Şüphe yok ki bu finans grubu, **Ford Motor Co., B. F. Goodrich Tire, Boeing Co., Continental Oil** ve **General Electric** gibi şirketler dahil büyük ve genişleyen bir sanayi şirketleri imparatorluğunu çekip çevirmektedir.

Yöneticiler Arasındaki Çatışma ve Birlik

Yoğunlaşan sınıf mücadelesi, denizaşırı yatırımlar uğrunda büyüyen çekişme ve bütün tekellerin sallantılı durumu, doruktaki ana tekel grupları arasında, hatta tekellerin içlerinde büyüyen ve şiddetlenen bir mücadeleyle kendini açığa vurmaktadır. En güçlü iki grup Rockefeller grubuyla Morgan grubu, daha iyi bir yer yapmak için birbirlerini iteklemişler ve kazıklamışlardır. Hatta grupların içindeki tek tek tekeller bile daha iyi bir yere sahip olmak çabasını göstermişlerdir. Bu gruplar birbirleriyle mücadele ederken, sömürdükleri işçilere, ortaklaşa soydukları ezilen uluslara, sosyalist ülkelere ve kendilerine karşı olan devrimcilere, küçük kapitalistlere, rakip emperyalistlerle finans gruplarına karşı birleşmişlerdir. Rockefeller ve Morgan bankalarının işçilere ve kendilerini tehdit etmekte olan daha başkalarına karşı bu birliği bugün esas meseledir. Bu nedenle, mücadele çoğu kez sessiz ve perde arkasında sürüp gitmektedir, fakat kıyasıya bir mücadeledir.

2. Dünya Savaşı'ndan bu yana Rockefeller ve Morgan grupları arasındaki mücadele aşağıdaki biçimlere bürünmüştür: Rockefeller grubu üç ana Morgan tekelini ele geçirmeyi ya da mahvetmeyi başarmıştır. Fakat buna karşılık Morgan bankaları da, malî kaynaklarını çeşitli fakat güçlü Rockefeller bankalarına karşı merkezdeki iki Morgan bankasıyle birleştirerek korumanın yolunu bulmuşlardır.

1930'larda Morgan grubu, iki kamu hizmetleri holding şirketi **United Corporation** ve **Electric Bond and Share** aracılığıyle ülkedeki bütün elektrik enerjisinin üçte birini doğrudan doğruya kontrol ederdi; New York, New Jersey, Pennsylvania, Ohio, Michigan, Texas ve Güney'in hemen hemen bütün ana gaz ve elektrik şirketleri, bu iki holding şirketin elindeydi. Depresyon sırasında Morgan'ın karşılaştığı aksilikler onu «New Deal» de daha büyük etkisi olan Rockefeller ve öbür rakipleriyle eşit duruma getirdi.

Rockefeller ve müttefikleri kamu oyunu tekellere karşı kışkırttılar, sonra da Tennesee Valley Authority, Kamu Hizmetleri Holding şirketleri kanunu gibi kanunlarla Morgan imparatorluğunu yıkmak üzere saldırıya geçtiler. Rockefeller'in kendi hizmet tekeli Con. Edison'un kılına bile dokunulmamasına özen gösteren «New Deal», **United Corparation** ile **Electric Bond and Share'i** daha küçük şirketler halinde parçaladı. Bunlar da Rockefeller, Morgan ve öbür gruplar arasında yeniden bölüşüldü. Electric Bond and Share, Manufacturer's Hanover Trust ile ittifak halinde Rockefeller tarafından devralındı. Morgan grubu, kendi bazı öz kuruluşları olan şirketlerde etkisini korudu. **Texas Utilities** gibi bazıları ise, Rockefeller grubuna üstünlük sağladı.

Morgan bankaları hâlâ Alabama, Georgia, Ohio, West Virginia, Pennsylvania ve New York dolaylarını kontrol eden güçlü **United Corparation**'ın en büyük halef şirketlerini ellerinde tuttular; fakat **Prundential Insurence Co.**, **New Jersey Public Service Corp.**'ı devraldı, Philadelphia grubu, **Philadelphia Electric**'i aldı. Devlet kapitalizminin **Tennessee Vallet Authority**'si, Rockefeller bankalarına borçlandı. Böylece Rockefeller grubu devleti Morgan hizmetler imparatorluğunu yeniden bölüştürmeye zorlamak için bu durumdan yararlandı.

Ülke üretiminin % 40'ını sağlayan **U. S. Steel Corporation**'u yüzyılın dönüm noktasında J. P. Morgan'ın kendisi kurmuştu. Bu çelik tekeli, yıllarca Morgan imparatorluğu içindeki pırlanta olarak kaldı. 1950'lerde Morgan grubundaki değişiklik, özellikle **Morgan First National Bank**'ın, Rockefeller City National'iyle birleşmesi, ve U. S. Steel içindeki etki gücünün Morgan'dan Rockefeller grubuna geçmesiyle sonuçlandı. Bu gözlerden uzak değişme, bu kalburüstü çelik tekelinin Morgan bankalarının elinden çıkıp Rockefeller bankalarının eline geçmesine kadar vardı.

Bugün, U. S. Steel'de 18 yönetici vardır. Bunlardan on üçü denetleyici finans kuruluşlarını temsil eder; sekizi doğrudan doğruya üç Rockefeller Bankasının temsilcileridir, üçü Chase Manhattan'dan, üçü First National City'den, ikisi de Chemical Bank'tandır. Öbür beş yönetici azınlığı, Morgan ve Mellon gruplarının menfaatlerini temsil ederler. Ikisi Morgan Guaranty Trust'tan, biri Mellon National Bank'tan, ikisi de General Reinsurance Co. (Mellon'un etkisinde olan bir Morgan şirketi) dandır.

Buna benzer bir durum da American Telephone & Telegraph'ta olmuştur. 40 milyar dolarlık aktifleriyle ülkedeki en büyük anonim şirket olan bu kuruluş, başta gelen finans gruplarının uğrunda birbirleriyle yarış ettikleri bir ödül ola gelmiştir. 1907'de Morgan grubu, ikincil durumdaki Boston grubuyle birlikte anonim şirketin tam kontrolunu elde bulunduruyordu. Fakat Rockefeller grubu güç bakımından Morgan grubunu aşınca, hisseleri satın almaya ve Morgan grubunu zayıflatmaya başladı. 1955'te Chase Manhattan'ın hisse senetleri Morgan bankasınınkilerle eşit duruma geldi. Altı kişilik yürütme kurulunda Chase Manhattan'dan üç temsilci, Morgan'dan ise sadece bir temsilci vardı. Bugün ise Morgan'lar tamamen atılmıştır. Rockefeller'den 6 yönetici vardır. Bunlardan ikisi **Chase Manhattan**'dındır; First National City, Chemical Bank, Equitable Life ve Metropolitan Life'tan birer yönetici, Boston grubunun üç temsilcisi ve Manufacturer's Hanover Trust - Prudential Insurance grubunun üç temsilcisi vardır.

Bu kayıplar Morgan grubunu zayıflatmış, fakat Lehman Corparation, U. S.

Trust C. ve Brown Brothers, Harriman ile yapılan yeni ittifaklar, dolaylı da olsa, bu grubu Rockefeller grubunun zararına genişletmiştir.

Perde arkasındaki bu mücadelenin öbür yüzü, Morgan ve Rockefeller grupları arasında büyüme halinde olan birliktir. Buna, her iki gruba hizmet eden müşterek yöneticilerin sayısındaki artış tanıklık etmektedir :

— Chemical Bank ile First National City Bank - Bunların her birinde Morgan denetimindeki Mutual of New York'tan birer yönetici vardır.

— Morgan Guaranty. Trust ve Banker's Trust - bunların her birinde Rockefeller'in Metropolitan Life'ından birer yönetici vardır.

— Morgan Guaranty Trust ve onun müttefiki olan Brown Brothers, Harriman - bunlardan her birinin Rockefeller'in New York Life'ndan birer yöneticileri vardır.

— First National City Bank'ın aynı zamanda Morgan'ın Home Life'ı ile de müterek bir yöneticileri vardır.

Bu ikî grubun finans merkezlerindeki bu sekiz müşterek yöneticilik, dorukta büyüyen birliği göstermektedir. Dolayısıyle, hem çekişme, hem de elbirliği vardır. Bu mücadele birliği, söz konusu iki grup tarafından ortaklaşa kontrol edilen bir takım büyük anonim şirketlerinde daha iyi görülmektedir. Bilgi işlemleri sanayinin % 85'ini kontrol eden **IBM**, güneydeki demiryollarının çoğuna sahip **Southern Railway,** kurşun sanayii tekelini elinde tutan **St. Joseph Lead, W. R. Grace & Co., New York Bank for Savings** gibi büyük tekellerinin hepsi de eşit sayıda Morgan ve Rockefeller yöneticilerine sahiptirler. Bu anonim şirketler, her iki tarafın eşit güce sahip olduğu ve karşıdaki hasmı altetmenin şimdilik imkânsız bulunduğu gerçek kontrol savaş alanlarıdır. İki kontrolör finans grubu ,ortaklaşa elde bulundurdukları menfaatleri arttırmak üzre birlikte çalışırlar. Demek ki, ülkenin bazı ana tekellerinde bu iki grup hem elbirliğiyle çalışmakta, hem de her değişen durumla birlikte çekişmektedir.

Her iki grup da işçi sınıfının durumunu yıpratmakta elbirliği halindedir. Her iki grup, dünyanın dört bucağındaki ulusları ortaklaşa soymakta ve ezmektedir. Bunlar şu ya da bu ulustan bir avantaj koparmakta birbirlerini atlatmaya çalışırlarken, halkın direnişiyle bir karşılaştılar mı, birlikleri sağlamlaşıverir. Bunlar aynı zamanda yabancı emperyalist grupların, gerek içteki, gerek dıştaki küçük kapitalistlerin, ortaklaşa uğraşabilecekleri Howard Huges ve daha başka mâlî gruplar gibi daha küçük tekelcilerin karşısında da birleşeceklerdir.

Doğu Amerika'daki Küçük Ortaklar

Morgan mı, ya da Rockefeller kampında mı oldukları iyice belli olmayan iki büyük New York finans kuruluşu, 26 milyar dolarlık aktifleriyle en büyük finans müessesesi **Prudential Insurance Company** ve en büyük üçüncü New York toptancı bankası **Manufacturer's Hanover Trust**'tır. Bu iki devden herbirinin kendi kontrol ettikleri birer anonim şirket grubu vardır. Prudential Insurance öbürlerinin arasında iki büyük NewJersey bankasını, Public Service Gas and Electric kamu hizmetleri tekeliyle Güney Afrika, Zambia, Kongo ve öbür ülkelerdeki kâr getiren madencilik sanayinin büyük bir bölümünü kontrolunu elinde bulunduran Engelhardt Industries'i kontrol etmektedir.

Manufacturer's Hanover Trust, en büyük kimya anonim şirketi olan Union Carbide'ı, Crysler Corparation'ı ve Continental Insurance Companies'i kontrol

eder. En büyük elektronik tekeli ve NBC'nin sahibi Radio Corporation of America'nın hem Prudential Insurance, hem de Manufacturer's Hanover Trust'tan birer yöneticisi vardır.

Prudential ile Manufacturer's Hanover Trust'ın müşterek bir yöneticilikleri yoktur, fakat Prudential'ın kontrolu altındaki New Jersey bankaları, Manufacturer's Hanover Trust'ın kontrolu altında bulunan Continental Insurance ile sımsıkı kenetlenmiştir. RCA'i bu şekilde müştereken kontrolları, ayrıca, diğer kenetlenmeleri ve ortaklaşa işleri, bu ikisinin başında bulundukları bir grubu olmasa bile, bir ittifakı sezindirmektedir.

Boston grubunun kökü, merkantil kapitalizme ve bazı ailelerin işe köle ticaretiyle başladıkları zamanlara kadar uzanır. Kölecilikten merkantilizme, manüfaktüre, tekelci kapitalizme ve modern emperyalizme kadar bu aynı Boston ailelerinin bazıları birlikte yürümüşlerdir. Her nesil, korsanlığın biçimini değiştirmiştir. Rockefeller ya da J. P. Morgan gibi aç gözlü yeni yetmelerden kendilerini korumak için başlarında Cabot'ların bulunduğu bir Boston'lu aileler grubu, ana Boston bankalarının çevresinde bir araya toplandılar. Büyük bir finans kapital rezervuarından çıkma güçlü bir finans imparatorluğu kurdular. Ülke üzerindeki bir takım büyük anonim şirketlerin, hatta en kötü üne sahip United Fruit Co. gibi koca emperyalist konsernlerin kontrolunu ele geçirdiler.

Bu grubun çekirdeğini dört büyük Boston bankası ve dört büyük Massachusetts sigorta şirketi oluşturur. Belli başlı banka, kamusal aktifleri 3 milyar dolar olan **First National Bank of Boston**'dur. Öbür üç banka State Street Bank, New England Merchants Bank ve National Shawmut Bank'tır. En büyük sigorta şirketi Liberty Mutual, Massachusetts Mutual Life ve New England Mutual Life'tır. Bu sekiz finans kuruluşu ve müttefik Irving Trust of New York, sadece 34 milyar dolarlık resmi aktiflere sahiptir. Sekizi de birbirine, bankalar sigorta şirketlerine sımsıkı kenetlenmişlerdir. Bazı durumlarda, bu kenetlenmiş şirketlerin dörde, beşe varan müşterek yöneticiliklere sahiptir.

Bunların finans gücü 34 milyar dolarla son bulmaz. Bu Boston bankaları ve sigorta şirketleri, daha başka çeşitli finans ve emperyalist anonim şirketleri kontrol ederler.

Şikago banker ve milyoner aileler grubu, yüzyılın başlarında o yörenin demiryolu ve çelik gibi anasanayi kollarının dıştan ele geçirilmesine karşı kurulmuştu. Grup tarım, et paketleme ve tarım donatımıyle ilgili ikincil sanayilerde toplanma eğilimini gösterdi. En büyük Şikago bankaları, grubun merkezini teşkil edecek şekilde kenetlendiler; batı ve Orta batı'da mali bakımdan büyük güç kazandılar.

1930'lardan bu yana grup çöküş ve çözülüş halindedir. Ekonominin ana direği olan tarımın önemini kaybetmesiyle birlikte, Şikago bankalarının nispi gücü de azalmıştır. New York kontrollu banka holding şirketlerinin kurulması üzerine, muhabir bankacılık ilişkileri ortadan kalkmış, dolayısıyle bu güç daha da zayıflamıştır. Son olarak da, California'da önemli bankacılık merkezlerinin doğuşu, Batı Kıyısı ve Mountain State'in iş hayatını Şikago bankalarının elinden çekip almıştır. Şikago grubu otuz yıllarından bu yana, bütün menfaat grupları içinde en keskin çöküşü yaşayan gruptur.

Öbür üç banka : **Continental Illınois Bank and Trust, Harris Trust and Savings ve Northern Trust**, 11 milyarı aşkın resmi aktifleri ve bir sürü gizli tröst

fonlarıyle önemli toptancı bankalardır. Bunlara ait en önemli iki büyük salam şirketi Swift & Co. ile, traktör ve tarım aletleri sanayiini tekeli altında bulunduran **International Harvester**'dir. Bu bankalar aynı zamanda Commonwealth Edison'u, Montgomery Ward'u, U. S. Gypsum'u, Santa Fe demiryolu ile öbür iki büyük demiryolunu ve daha başka önemli şirketleri kontrol etmektedirler. Aynı zamanda, Inland Steel'de First National ile birlikte çalışırlar; Sear's te ise bir hisseyi el altında bulundururlar. Şikago grubunun Rockefeller grubuyle dolaysız dört ilişkisi vardır; Harris Trust'a ait Continental Assurence ile ikili bir kenetlenme yapmıştır. Northern Trust, New York Life ile, Continental Illınois Chemical Bank ile kenetlenmiştir.

Şikago grubunun Morgan grubuyle herhangi bir kenetlenmesi yoktur; hatta son zamanlarda Morgan'ın en büyük şirketlerinden birine saldırıya bile geçmiştir. Şikago bankalarının kontrol ettiği bir holding şirket olan **Northwest Industries**, lastik ve kauçuk tekeli B. F. Goordrich'i ele geçirmeye çalıştı. Daha 1968'de Rockefeller'in First National Bank of Chicago'sunun yardımıyle Northwest, B. F. Goordrich'te kontrolu sağlayacak hisseyi satın alacak parayı borç olarak vermeyi önerdi. Goodrich'i kontrol eden iki Morgan bankası ile, bunlarla ilişkisi olan Lehman Brothers, mali baskı ve hükümet zoruyle girişilen saldırıyı başarıyle savuşturdu.

Rockefeller - Morgan mihverine bu en yakın grupları tamamlayan Philadelphia grubu ile dört Connecticut sigorta şirketinden oluşan on üçüncü en büyük hayat sigortası şirketleri Aetna, Traveller's, Conneticut General ve Connecticut Mutual'dır. Bunlar, iki büyük Hartford bankası aracıyle birbirlerine sımsıkı kenetlenmişlerdir. Bu dört sigorta şirketi 18 milyar dolara ulaşan değerdedir, fakat Connecticut sanayiinin ancak küçük bir grubunu kontrol ederler ki, bunlardan en önemlisi United Aircraft'tır. Connecticut grubu, Aetna Life aracılığıyle Morgan grubuna sıkıca bağlıdır, bu şirket de Morgan Guaranty Trust ve Marine Midland ile, ve Traveller's aracılığı ile de Rockefeller grubuna kenetlenmiştir. Travellers'in Chase Manhattan ile iki, First National City ile bir ortak yöneticiliği vardır. Bunun yanında, hem Traveller's, hem Connecticut General yöneticilikler yoluyle Manufacturer's Hanover Trust'a bağlanmıştır. Dört sigorta şirketi ile dört bankanın başında bulunan Philadelphia grubu, Atlantic Richfield ve çeşitli kimya şirketlerini içine alan bir takım sanayileri kontrol etmektedir. Hem Morgan, hem Rockefeller gruplarına sıkıca bağlanmış olduğu gibi, Boston, Şikago ve Prudential grupları ile de bağları vardır.

Orta Batı'daki Hâkim Gruplar

Yirmi yıllarında, bir kapitalistin Wall Street ya da onun Washington'daki bağımlılılarından bir finans işlemini gerçekleştirmek için görmek zorunda olduğu üç adamdan söz edilirdi: Sırasıyle J. P. Morgan, John D. Rockefeller ve Andrew Mellon. Bugün bu imparatorlukların bu üç kurucusu da ölmüştür, fakat imparatorluklar yaşamaktadır. Morgan grubu birinci sırayı Rockefeller grubuna kaptırmıştır, fakat Mellon hâlâ en güçlü üçüncü gruptur.

Gerçekte Mellon grubu, ailenin mülkleri çevresinde kurulmuştu : Alcoa aluminyum tekeli; en büyük dördüncü petrol şirketi Gulf Oil, aile bankası Mellon National Bank and Trust of Pittsburg ve aile yatırım şirketi T. Mellon and Sons. Mellon ailesi, diğer Pittsburg anonim şirketlerine büyük yatırımlar yapmış ve H. J. Heinz Food'un Heinz'ı, Pittsburg Steel'in Hillman'ı, Pittsburg Plate Glassın

Pitcairni gibi daha küçük bir sürü milyoner aileyi bir araya toplamıştır. Öbür pittsburg bankaları Pittsburg National Bank ile Union National ve gene Wastinghouse Electric Mellonun kontroluna girdi. Mellon kontrolunu arttırdıkça çevresini de genişletti. Mellon grubu yukarıdakilerden başka, Alleghany Lodlum Steel, Sharon Steel, Lochart Iron and Steel ve National Steel'i kapsayan bir takım çelik şirketlerini kontrol eder.

Mellon grubu, Rockefeller - Morgan mihveri içerisindeki en bağımsız gruptur. Böyle olduğu halde, Mellon National Bank'ın Equitable Life'la müşterek yöneticileri vardır ve Mellon grubu General Reinsurance'ta Morgan grubuyle birlikte ve U. S. Steel'de ise bir azınlık hissedarı olarak çalışmaktadır.

Mellon grubu, ihmal edilemeyecek kadar güçlüdür. Bu, General Motors büyük New York bankaları tarafından devralındığı sıralarda yaptığı işlerde de görülür. Mellon grubu Philadelphia demiryollarını uzun süre Philadelphia bankalarıyle birlikte kontrol etti. Philadelphia bankası New York Central ile birleşince Mellon'lar, Penn - Central'deki hisselerini korudular. Mellon grubu yıllarca Cleveland grubuyle birlikte Jones & Laughlin Steel'i kontrol etti. Rockefeller kontrollu Ling - Temce -•Vought, Jones & Laughlin'in kontrolunu satın alınca devlet buna engel olmak istedi. Bu, Mellon - Cleveland ile Rockefeller'in bu çelik şirketi üzerindeki perde arkası mücadelesinin sonucu olabilir.

Cleveland çevresi, kötü ün salmış sömürücü Mark Hanna tarafından 1890'lı yıllarında kuruldu. Bugün Hanna'nın halefleri hâlâ rol sahibidirler, ama başta gelen kişiler Mather ailesi, Wade ailesi, eski hazine bakanı George Humphrey ve Cyrus Enton'dur. Eaton, eski Sovyet Başbakanı Khrushchev'le dostluk kurmasıyla ve ABD - Sovyet işbirliğinden kâr sağlamak olanaklarını ilk gören finans adamı olmasıyla ün salmıştır. Eaton'ın saf bilginlerin ve diğer barışçıların gözünü bağladığı Pugwash konferansları ve diğer antikalıklar, ABD emperyalizmi için bakir bir toprak olan Sovyetler Birliği'ne ve öbür doğu Avrupa ülkelerine girmek ve oradaki işçileri sömürmek üzere ortak bir Cleveland - Rockefeller girişimi olan Tower Corporation'un hazırlığından başka birşey değildi.

Cleveland çevresi iki holding şirketin yöresinde toplanmıştır : Picklands Mather Co. ve Cleveland Cliffs Iron Co... Bunlardan birincisi Mather ailesini temsil eder. ikincisinde Mather, Wade ve başka aileler temsil olunur, fakat kontrol eden hisse Cyrus Eaton'ın elindedir. Bu iki holding şirket, Cleveland grubundaki bazı büyük şirketlerin ana hisselerini elinde tutar; aynı zamanda beş büyük Cleveland bankası ile de kenetlenmişlerdir : National City Bank of Cleveland, Cleveland Trust, Society National Bank, Central National Bank ve Union Commerce Bank.

Bu beş banka ve iki holding şirket, sıkı kenetlenmeler aracılığıyle bir takım ana sanayi şirketlerini kontrol etmektedir :

— Republic Steel, Youngstown Sheet and Tube, Interlake Steel, Detroit Steel, Detroit Steel, Vance Iron and Steel.

Midland - Ross, Anchor Hocking Glass, Sherwin - Williams Paint, White Motors, Eaton Yale & Towne.

— Chesapeake and Ohio Railroad, «Automatic» Sprinkler, Ohio Oil ve diğerleri.

Mellon, Rockefeller ve Cleveland kendi aralarında bütün ülkenin ana çelik sanayiinin % 90'ından fazlasını kontrol ederler. Ohio Oil, başlangıçta Standard

Oil'un bir bölümüydü ve Rockefeller ailesi hâlâ büyük hisseye sahip olsa gerektir. Fakat bugün Rockefeller istese de istemese de Ohio Oil, Cleveland bankalarının kontrolu altındadır. Bunlar yönetim kurulunda Rockefeller bankalarının temsil edilmemesine karşılık toplam altı yere sahiptirler.

Cleveland grubu Armco Steel, Hanna Minig Co., Diamond Shamrock, Consolidadet Natural Gas ve eskiden de J. L. Steel gibi şirketlerde Mellon grubuyla hem birlik hem mücadele halinde faaliyet göstermektedir.

Cleveland grubu, ana demiryollarının kontrolu uğrunda Morgan çevresiyle otuz yıldır savaş halindedir. 1937'de ele geçirdikleri bir holding şirket olan Aleghany Corporation aracılığıyle Chesapeake and Ohio'yu, ardından da Missouri - Pacific'i almışlardır. 1954'te bir kıyıdan ötekine uzanan bir demiryolu hattını tamamlamak için Eaton ile ön plandaki adamı Young, öteden beri Morganların malı olan New York Central üzerine çullandılar. O zamanlar Morgan grubu en zayıf anlarını yaşamaktaydı, fakat karşı saldırıya geçti ve bir ara halk, seçkin bir hissedarlar kavgasında kurdun kurdu yediği büyük finans dünyasını gördü. Aeton'ın kuvvetleri 1945'te hemen hemen kazanmışlardı. Ama bu zaferi sağlama alamadılar. Morgan'ın New York Central hisse senetlerinin büyük bir bölümüne sahip Marine Midland bankalarını devralmak fırsatını kaçırdılar. Morgan güçleri, demiryolunda azınlık durumlarını muhafaza ettiler.

1954'te Cleveland grubunu el altından biraz desteklemiş olan Rockefeller güçleri, daha sonra bu desteği durdurdular, Morgan grubu New York Central'de durumunu yavaş yavaş yeniden elde etti. Bu arada Rockefeller'ler, Missouri - Pacific'i Cleveland'dan aldılar. Yenilgi tamamlandı, Cleveland grubu 1961 - 63'te Alleghany Corparation'ın kontrolunu Manufacturer's Hanover Trust'ın büyük desteğiyle, Woolworth'un mirasçısı Allan Kirby lehine kaybetti. New York Central, tekrar New York bankalarının eline geçmişti. Bu da Penn Demiryollarıyle birleşme yolunu açtı. Birleşme, Morgan bankalarının bir tasarısıydı, yeni Penn Central'de kilit noktalarında bulunuyorlardı. Bu en büyük demiryolunun kontrolunu Philadelphia grubu, Mellon gurubu ve Alleghang Corporation aracılığıyle Manufacturer's Hanuver Trust, Morgan gurubu ile paylaşıyorlardı. Cleveland grubu bertaraf edilmiştir. Bu grup birleşmeye karşı canını dişine takarak mücadele etmiş, ama bu mücadele boşuna gitmiştir. Buna rağmen, mücadeleden hâlâ vazgeçmiş değildir. Şimdi kendilerine ait Chesapeake ve Ohio tarafından Baltimore ve Ohio Demiryollarının devralınmasıyle Cleveland grubu doğuda Penn Central'e rakip yeni bir dev birleşmeyi sağlamak çabasındadır.

Kaliforniya bankerleri

Batı kıyısındaki en eski grup, eski Körfez Bölgesi aileleri, finansörleri, sanayicileri ve buna benzer diğer kimselerin oluşturduğu San Fransisco grubudur. Betchel ailesi bunların içinde en önemli olanıdır. Grup, en büyük üç San Fransisco bankasında toplanmıştır: Crocker - Citizens Bank Wells Fargo Bank ve Bank of California. Bu üç banka, 12 milyar dolarlık bir aktifi bir araya toplamıştır, fakat bu aktiflerin çok büyük bir bölümü Doğu bankalarının bazısından çok daha büyük oranda bağlanmıştır. Bunun sonucu, San Fransisco grubu, ulusal nitelikte sadece birkaç şirketi kontrol etmektedir. Bunlar Western Pacific Railroad, Del Monte Foods, Crown Zellerbach, Pacific Gas and Electric ve daha başka bazılarını kapsar.

San Fransisco grubu, hem Wells Fargo Bank'ın, hem de Morgan Guaranty Trust'ın yöneticisi Stephen Betchel'in kişiliği dolayısıyle Morgan grubu ile önemli bir bağlantıya sahiptir. San Fransisco grubu ile Morgan grubu, ülke çapındaki büyük otobüs işletmesi Greyhound şirketini müştereken kontrol ederler. İkisi birlikte olunca, Körfez Bölgesi bankaların öbür doğulu gruplardan çok Morgan grubuna en yakın bulunması gerektir. Ama aynı zamanda da Bank Of America grubuyle daha da sıkı bağlar kurmaya devam etmektedirler.

24 milyar dolarlık Bank Of America, en büyük banka olmakla birlikte, toptan işlemlere ilişkin finans gücü yönünden altı büyük New York toptancı bankasının yanına yaklaşamaz. Böyle olmakla birlikte, banka kendisini, tehdit edici olmasa da stratejik bir konuma getiren bir imparatorluk ve ittifaklar sistemi kurmuştur. Bank Of America'nın başında bulunduğu grup, hızla büyüyen Güney California ekonomisinin geri kalan büyük bölümünü ve malî bünyesini kontrol etmektedir. Bu grup, New York bankalarıyle kırk yıldır bir çeşit mücadele içinde tutuklu kalmıştır. Bu mücadeledeki bazı aksiliklere rağmen Güney California'daki strajedik durumu, görünüşte geleceğini sağlamaktadır.

Bank Of America grubunun ana finans kuruluşlarının karmaşık örgüsü içinde ülkennin en büyük banka holding şirketi **Western Bancorporation** önemli bir yer tutar. Western Bancorporation, bu devletteki en büyük beşinci banka olan United California Bank, herbiri bu iki devlette en büyük ikinci banka olan First National Bank of Arizona, First National Bank of Oregon ile Nevada'nın en büyük bankasına ve batıdaki 593 şubeli 19 banka dahil olmak üzere 24 bankaya sahiptir.

Western Bancorporation, Pacific Mutual Insurance ile altı ortak yöneticiye sahiptir, gene ikisi Pacific Mutual ile olmak üzere üç ortak yöneticiye sahiptir. Investment Co. of America ile bunun American Mutual Fund'ının sahip olduğu hisse senetlerinin çoğunluğunu elinde tutar. Pacific Mutual and Investment of American, Bank of America, Security First National (İki numaralı California bankası) ve Union Bank ile sıkıca kenetlenmiştir. Bank of America, aynı zamanda bir sürü sigorta, finans ve United Artist film stüdyoları dahil daha başka şirketlere sahip Transamerica Corporation'la da kenetlidir.

Transamerica, West Bancorporration'ı başlangıçta kendi bankalarıyle kurmuştur. Kendisi de otuz yıllarında Bank of America sahipleri tarafından kurulmuştur. Ortaya çıkan anonim finans şirketlerinin teşkil ettikleri kapalı bir halkadır: Bank of America Western Bancorporation, Security First National, Union Bank, Pacific Mutual, Trans America Corporation ve Inverstment Company of America. Bank of Amarica grubu Lokheed Aircraft, Litton Industries, Getty Oil, Union Oil, Southhern California Edison, The Kaiser Companies, Times - Mirror Corp ve daha başlakaları dahil birçok anonim sanayi şirketini kontrol eder.

Bundan başka, Bank of America, Safeway Stores ve Southern Pacific Railroad şirketlerinde San Fransisco grubuyla müşterek olarak çalışmaktadır. North American Rockwell'in kontrolunu Morgan grubuyla paylaşır. Western Bancorporation aracılıyle grubun ana Morgan kuruluşlarıyla daha birçok bağları da vardır.

Bu bağlar Morgan grubuyle dostça bir ilişkinin belirtisi olmakla birlikte, 1961'e kadar Bank of America grubunun New York bankalarıyle ilişkilerinin ana özelliğini mücadele teşkil etmiştir. 1920'lerde Bank of America, parekende piyasasına giren ilk büyük banka olarak süratle büyümüştür. 1928'de Bank of Ameri-

ca'nın sahipleri, J.P.Morgan'ın da rızasıyle New York'ta bir takım bankaları satın almaya başladılar. Bank of America ve onun doğudaki emvaline sahip olacak bir holding şirketi olarak The Transamerica Corporation kuruldu. J.P. Morgan şirkete katıldı, dişlenmeye hazır bir elma haline gelmiş olan Transamerica nın kontrolunu eline aldı; fakat 1929 - 1932'de önceki sahiplerle şiddetli bir mücadele patlak verdi; bu da önceki sahiplerin Bank of America'yı yeniden elde etmeleri, buna karşılık New York bankalarını Morgan'a kaptırmalarıyle sonuçlandı.

Bank of America, Wall Street'ten zor yoluyle kapı dışarı edilince işe yeniden girişti. Bu kez batıdaki küçük bir sürü bankayı satın almaktaydı. Bunun üzerine New York bankaları, Bank of America ile Transamerica'yı durdurması için hükümetlerinin kapılarını aşındırmaya başladılar. 1937 - 1950 arasında devletin Bank of America'yı durdurmak için çıkardığı bir sürü kanun vardı. New York bankaları küçük batı bankalarının Transamerica zincirine katılmalarını önlemek için anti - Bank of America holding şirketleri kurdular. Bank of America'ya daha baş ka ekonomik baskılar da yapıldı. Mücadelenin bu ikinci aşamasından iki sonuç doğdu: Hükümet Transamerica ile Bank of America'nın birbirlerinden ayrılması için baskı yaptığı halde, bu bir formaliteden öte gitmiyordu; ve Transamerica-nın Kayalık Dağlar'ın doğusunda banka satın alması durdurulduğu halde Trans. america hâlâ büyük bir imparatorluğa sahipti.

Üçüncü aşama, 1956'da New York bankalarının Hükümete Transamerica'-nın hem banka, hem de başka finans şirketlerine bir arada sahip olmasını önleyen anti-Transamerica kanununu kabul ettirdikleri yeni saldırıyle başladı. Bunun üzerine Bank of America, bankalara sahip olacak bir holding şirketi, Western Bancorporation'ı kurdu. Perde arkasında gerçek ekonomik mücadele devam ederken, mahkemeler birkez daha Bank of America ile New Yorklu hasımları arasındaki çekişmenin sahnesi haline gelmişlerdi.

1961'de anlaşmaya varıldı: Western Bankcorporation, Kaliforniya bankalarından bazılarını bırakmak zorunda kaldı. Bunlar First Western Bank and Trust'ı kurdular. Bu da 1962'de yeni bir holding şirketine satıldı. Bu yeni holding şirket Greatamerica, Rockefeller'in Dallas bankalarını temsil ediyordu; daha sonra da bir Rockefeller şirketi olan Ling-Temco-Vought içinde eriyip gitti. Böylece, New York ile varılan barışın bedeli, Bank of American'ın Kaliforniya bankacılık zincirinden bir kısmını Rockefeller hisselerine satması oldu. Bununla birlikte Ling-Temco-Vought, artık tekelleştirilmiş Kaliforniya bankacılık alanında daha uzun süre kalamadı; 1968'de First Western Bank and Trust'ı Oaklandlı bir müteşebbise sattı. Bu parayı da Jones & Lauglin Steel Co.'ı ele geçirmek için kullandı. 1961'den bu yana Bank of America, New York ile hissedilir bir uzlaşma sağlamıştır. Bu yeni dostluk, Bank of American'ın 1967'de North American Aviation'ı ile Morgan grubunun Rockwell, Bank of America ile doğudaki menfaatlerin ortaklaşa kontrol ettikleri ilk anonim şirkettir.

Hâkimlerin vassalleri

DuPont ailesinin malı olan kimya ve cephane tekeli **E.I. DuPont Co,** ailenin esas gücünü oluşturuyordu. Morgan ve öbürleri gibi bunlar da kendi mallarına sahip olmak ya da kontrol sağlamak için bir yatırım şirketi olan Cristiana Securities'i kurdular. Christiana Securities, ülkenin en büyük yatırım şirketi haline geldi. Bunun sayesinde Du Pontlar, en büyük otomobil tekelini oluşturan sanayiciler

topluluğunun elinden General Motors'un kontrolunu almanın yolunu buldular. DuPontlar ülkede, Rockefeller ve Morgan gruplarıyle aynı ayarda, en güçlü menfaat gruplarından birinin sahibi sayılmaya başlandılar.

Oysa DuPontların öldürücü bir zaafları vardı: Kontrolları altında olan hiç bir büyük banka bulunmadığı için, bunların malî gücü üç Delaware bankası ile Christiana Securities'ten öte geçmiyordu. DuPontlar, kendi grupları içinde General Motors'un işlerini görebilecek malî kaynakları sağlayıcı güçleri yoktu. Otoda General Motors'un hakim durumunu korumak için DuPont ilgilileri, yukarıda anlatıldığı şekilde New York bankerlerine baş vurdular. Bunun bedeli, önce yönetim kurulunda bir Morgan azınlığının doğması oldu. Ama, 1950 yıllarının sonlarında, General Motors'un malî geleceği giderek büyük bankaların kontrolu altına girdikçe, General Motors'un yönetim kurulunu bir bankerler konsorsiyomu elegeçirdi. Ardından da bunlar DuPontları büsbütün kapı dışarı etmek için mahkemelere başvurdular. Bankerler, hükümetin «anti - tröst» kuruluşlarına, DuPontları tekelci işlemlerle suçlamalarını buyurdular. Federal mahkemeler Dupontları suçlu buldular ve onların ve de Chiristiana Securities'in General Motors'daki bütün hisselerini satmaları yolunda karar aldılar. Bundan sonradır ki, 14 milyar dolarlık şirket, grupların oluşturduğu konsorsiyomun elinde güvenilir bir şekilde kaldı. General Hotors İmparatorluğunun yeni hakimlerinin başında Morgan grubu bulunuyordu. Bu grubun yönetim kurulunda dört sandalyesi vardı, Rockefeller grubun ise üç, Boston grubun ve National Bank of Detroit'in ikişer sandalyeleri mevcuttu. DuPontlar ise kapı dışarı edilmişti.

Bu ülkenin hâkimleri, kanlı mesleklerine Afrika'dan insan kaçırıp onu bir eşya gibi satmakla başladılar. Koca bir kıtayı kızılderililerin ellerinden söküp aldılar. Doğal kaynakları talan edip, ilk yerlilerini hemen hemen yok ettiler. Bir yandan gelmek zorunda bırakılan, biryandan da asılsız vaatlere kanıp gelen sakinlerinin emeği ve kanı kurdu bunların İmparatorluklarını. Bunlar, Meksika'nın topraklarını çaldılar. Milyonlarca kauçuk ekicisinin topraklarını gaspettiler. Donanmalarını gönderip Asya, Afrika ve Güney Amerika'yı talan ettiler. Bunlar yüz binlerce küçük kapitalisti perişan ettiler, on binlerce orta boy bankayı, mağazayı ve yapım kuruluşlarını yuttular. Dört kıtanın petrol ve maden kaynaklarına el attılar. Dört kıtanın erkek ve kadınlarını kendileri için üretmek zorunda bıraktılar Zenginleştikçe de cinslerine yöneldiler. General Motors iriliğinde bir imparatorluk meydana geldi.

DuPont imparatorluğunun büyük kısmı elinden böyle çıktı. Şimdi DuPontların ellerinde kalan parça oldukça büyük, ama öbür gruplara oranla küçüktür. DuPont, Chiristiana Securities ve üç ana Delaware bankasından başka, bir Florida bankaları grubunu, Remington Arms ve daha birkaç küçük anonim şirketi kontrol ederler. Bugün DuPont grubu, Rockefeller-Morgan mihverinin bir vassalidir. DuPontların her iki grupla bağları vardır. Christiana Securities, Morgan Guaranty Trust ile kenetlenmiştir,Rockefeller'in Chemical Bank'ının da DuPont'un Florida bankalarının birinin yönetim kurulunda bir adamı vardır.

Doğudaki büyük gruplarla ilişkili daha beş grup vardır:

— Belendix, Parke-Davis, Borroughs, Krege Co.'yu da içinde alan birtakım sanayi ve hizmet şirketlerini kontrol eden dört bankadan oluşan **Detroit** grubu;

— Merkezi Northwest Mutual Life ve Allis Chamlers ile Kimbelry-Clark'ı da

içine alan birkaç sanayi kuruluşunu kontrol eden üç Wisconsin banka şirketi olan **Milaukee** grubu

— Merkezi Burlington Industries, R.J. Reynolds Tobacco ve Piedmont Airlines gibi mahalli anonim şirketleri kontrol eden Wachovia Bank and Trust ve North Carolina Bank olan, **Kuzey Karolina** grubu.

— Eastman-Kodak ile daha başkalarını ve Xerox Corp.'ı kontrol eden Lincoln-Rochester Trust'ın çevresindeki grup.

— Johnson'un Vietnam inşaat şirketi Brown and Root'u, bazı petrol ve gaz şirketleriyle mahalli bankaları kontrol eden iki bankadan ve bir sigorta şirketinden oluşan Houston grubu.

Bu beş grubun hepsinin de daha büyük doğulu gruplarla müşterek en az bir yöneticileri vardır. Detroit, Milwaukee ve Kuzey Karolina grupları birbirleriyle ve Cleveland grubuyle Northwesth Mutual aracılığıyle bağlanmışlardır. Detroit grubunun Morgan, Rockefeller ve Cleveland gruplarının her biriyle bağlantıları vardır. Wiscouinsin Şikago, Kuzey Karolina ve Boston ile bağlanmıştır. Rochester grubu, Rockefeller grubuyle ilişkilidir ve Houston grubu Philadelphia ile müşterek bir müdüre sahiptir.

Sayıları azalmakta olan en büyük şirketler (doruktaki 225'ten % 15'i) hâlâ yukarıdaki gruplardan herhangi biri tarafından sıkıca kavranmıştır. Bunlar, yönetim kurullarını büyük bankaların tam kontroluna henüz bırakmamış bulunan, çoğu kez aile malı anonim şirketlerdir. Çoğunlukla tüketim malları sanayilerinden oluşurlar. Sözgelimi Woodruff ailesinin Coca cola Co.'si, ya da American Home Producis gibi Sun Oil (Pew ailesi), Philips Petroleum (Philips ailesi) ve Signai Oil & Gas (S.B. Mosher), beş büyük kauçuk şirketinden ikisi, Firestona ve General Tire ve bazı perakende eğilimli bankalar da bu bölüme girerler.

Bununla birlikte bu şirketler yalnızca nispi bağımsızlığa sahiptirler. Bazı durumlarda, sözgelimi Firestone, yönetici aile yönetim kurullarında hâlâ hakimiyeti elinde bulundurmakla birlikte, New York bankalarının da temsilcilikleri vardır. Hemen her durumda büyük bankalar anonim şirketlerde söz sahibi olmak için yeterli kefalet işlerini ve öbür mali hizmetleri görürler. Daha da önemlisi bu 'bağımsızlar' hakim grupların hazırladığı bir çerçevenin içinde çalışmak zorundadırlar. Bunların almaları muhtemel kararlar, hakim grupların üzerinde anlaşmaya vardıkları yönetmelik ve tüzüklerle sınırlanmıştır. Çeşitli hakim gruplar arasındaki müşterek yöneticilikler de bu konuda belli bir birliğe kanıttır.

Bu «Bağımsızlar» kendi başlarına en küçük hâkim gruplara bile karşı çıkmayı akıllarının kenarından geçiremezler. Onlarla birlikte varlıklarını sürdürmek, finansman için onlara baş vurmak ve sonunda da şu ya da bu grup kanadı altına girmek zorundadırlar. Bunlar nispi bağımsızlıklarını, şu ya da bu grup arasında denge sağlamakla kurarlar, ama hakim gruplar daha sıkı bir şekilde kenetlendikçe tümüyle hakim grupların bağımlıları halinde gelirler.

En büyük yüz sanayi şirketi, ülkedeki bütün sanayi kârlarının % 50 kadarını sağlamaktadırlar. Bunların 79'u, doğrudan doğruya hakim grupların elindedir. Öbür 21'i ise, yukarıdaki bölümün içine girerler. Peki ama, öbür % 50'yi kazanan 300.000 sanayi şirketi acaba ne durumdadır? Bunlar, o 21 şirketten de daha bağımlı durumdadır. Hakim gruplar bunları kârlı görselerdi, çoğunu yutarlardı. Bunlar, büyüklerin ucuz yan güçleri olarak muhafaza olunmaktadır.

Bu, orta ve küçük kapitalistler, hakimler tarafından her bakımdan kuşatılmış-

tır. Bunların üretim araçları bir hakim gruptan gelmekte, ürünleri ise bir hakim grup tekeline satılmaktadır. Bunların finansını hakim gruplardan herhangi birinin sigorta şirketi yapmakta, malları hakim grupların ulaşım şirketlerince taşınmakta kullandıkları enerji bile bir hakim grubun enerji şirketinden verilmektedir. Bunlar mutlaka bu devlerden birinin peşine takılmak durumundadırlar. Küçük kapitalist asla «Kendi başına buyruk patron» değildir. Kumanda yerinde Nex York bankalarının bulunmasıyle ekonominin bir avuç hakim grup tarafından denetlenmesi tamamlanmıtır.

Hâkimlerin Birliği - Emperyalizm

Hakim grupların birliğini, aralarında geniş ölçüde kenetlenmiş yöneticiler temsil eder. Bu birlik şimdi fazlalaşmakla birlikte, geçici, şartlı ve süreksizdir. Uzun sürede aralarında mücadele olması, çekişme, birinin zararına kendi üstüne mal geçirme ve durmadan öbür grup üzerine üstünlük sağlamaya bakma kesin ve süreklidir. Hakim grupların, dış ülkelerde büyük bir yayılmaya giriştikleri bu tarih noktasında birlik, nispeten kuvvetlidir. Ama perde arkasında imparatorlukları durmadan yeniden bölüşülür. Genişleme durduğu zaman şimdiki anlaşmazlıkları, artan çekişmelerin giderek daha fazla etkisi altında kalacaktır.

Geçen yirmi yıl içinde, deniz aşırı pazarlara gitgide daha fazla miktarda sermaye yatırılmıştır. Hakim grupların hepsi de buna katılmıştır. Üstelik her grup, şu ya da bu ezilen ulustan özel bir avantaj sağlamak peşinde olduğu için gruplar arasında çekişme vardır. Buna karşılık bunların hepsi de, büyüyen çıkarlarını korumak için ABD hükümetinin örgütlü şiddet hareketine bel bağlar. Hükümetin gerekli her şekilde bu ekonomik saldırının kurbanlarını ezmeye ve genişlemeye imkân sağlamasına devam etmesini gözetmekte elbirliği ederler. Grupların yığdıkları sermaye, gittikçe artan bir şekilde Asya, Afrika ve Latin Amerika'da çıkış yolları bulur. Gruplar arasında en kârlı durumu sağlamak uğrunda kızgın bir mücadele vardır. Ama bunlar ABD hükümetinin bu rekabete imkân verecek koruyuculuğu yapmasında ısrar etmekte işbirliği halindedirler.

ABD emperyalizminin mekanizması konusunda şimdiye kadar çok şeyler yazılmıştır ve çeşitli tekellerin fiilen mevcut holdingleri konusunda elde pek çok malzeme vardır. Çeşitli grupların Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki holdinglerinin **yalnızca çok küçük bir bölümünün** kısa bir tablosu aşağıdadır. Bu tablo, her grubun o bölgelerde can alıcı menfaatleri bulunduğunu göstermek ve bazı grupların bu kıtalarda önemli yatırımları olmadığı yaygın inancını yalanlamak için sunulmaktadır.

Rockefeller Grubu - Chase Manhattan, birçok Afrika ve çeşitli bellibaşlı Latin Amerika ülkelerinde bankacılık ve maliyeyi kontrol etmektedir. **Pan Amerikan** ise, bu üç kıtadaki hava trafiğinin çoğunu kontrol etmektedir. **International Tel & Tel** her kıtadaki imalâtçı kuruluşlarıyle çeşitli Latin Amerika ülkelerindeki haberleşmeyi kontrol eder. Altı büyük **Rockefeller petrol kumpanyası**, Suudi Arabistan petrol üretiminin % 100'ünü, İran petrol üretiminin % 30'unu, Libya petrol üretiminin % 50'sini, Venezuella petrolünün çoğunu ve daha başkalarını kontrol eder. **Anaconda ve Kennecott Copper,** Şili, Meksika, Afrika ve Lâtin Amerika'daki ve diğer ülkelerdeki bakır üretimini kontrol eder.

MORGAN GRUBU - **Morgan Guaranty Trust**'ın İngiliz kolu, Endonezya Nijerya Venezuela ve Orta doğu'da petrol menfaatleri bulunan Royal - Dutch Shell'de büyük hisseye sahiptir. **Newmount Mining** Afrika maden şirketlerinin sahibi

olduğu gibi Peru'da da menfaatleri vardır. Phelph - Dodge'un Peru'da bakır menfaatleri vardır. **Trans - World Airlines,** Pan - Am ile birlikte dünya hava trafiğinin büyük kısmını kontrol eder. **Continental Oil,** Libya petrolünün % 15'ine sahiptir, Endonezya'da da menfaatleri vardır. Ford'un Brezilya, Arjantin, Meksika, Malaysiya, Güney Afrika'da tesisleri vardır. **General Electric**'in Japonya'da, Hindistan'da, Hong Kong'da Arjantin'de, Kolombiya, Venezuela, Brezilya, Filipinler, Uruguay, Meksika, Türkiye, Güney Afrika, Puerto Rico ve Şili'de tesisleri vardır. **International Nickel,** Guatemala ve Endonezya'da ninkel üretimini tekelleştirmektedir.

PRUDENTAL - MANUFACTURERS TRUST - Engelhardt Industries çeşitli Afrika ülkelerindeki belli başlı madenleri kontrol eder. Union Carbide, Endonezya'dan Guyan'a kadar dünya ölçüsünde bir madencilik ve imalat kuruluşlarının sahibidir.

BOSTON GRUBU - **United Fruit,** Orta Amerika'nın ve Karaiplerin kötü ün salmış sömürücüsüdür, Afrika'ya taşınmakla meşguldür. **Sperry - Rand**'ın Arjantin, Brezilya, Şili, Kolombiya, Hindistan ve Meksika'da tesisleri vardır. **Holiday Inns** Batı Hint adalarında, Güney Afrika'da, Doğu Asya, Fas ve Orta Doğu'da otellere sahiptir.

PHILADELPHIA GRUBU - Atlantic Richfield Oil, Iran petrolünün bir kısmına, Venezuela ve Kolombiya'da büyük imtiyazlara sahip olduğu gibi, Bolivya, Libya, Papua ve Brezilya'da menfaatleri vardır.

MELLON GRUBU - **Gulf Oil** Kuveyt petrolünün % 50'sine, Iran petrolünün % 7'sine sahiptir. **Alcoa**'nın Endonezya, Surinam, Guyan, Jamaika, Dominik Cumhuriyeti ve Brezilya'da madenleri; Kolombiya, Fas, Venezuela, Meksika, Japonya, El Salvador ve Tunus'ta tesisleri vardır. **Pittsburg Plate Glass**'ın Dominik Cumhuriyetinde menfaatleri vardır.

CLEVELAND GRUBU - **Republic Steel** Batı Afrika'da Liberya'nın demir madenlerine hükmeder. **Hanna Mining** Guatemala'ya el atmıştır.

Gene belirtelim, bu çeşitli hakim grupların Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki emperyalist çıkarlarının yalnızca **pek azıdır.** (Bunların aynı zamanda Avrupa Kanada ve Okyanusya'da da geniş holdingleri vardır). Şu birkaç tanesinden bile, bütün gruplar için o bölgedeki Amerikan emperyalist kontrolunu koruyup genişletmenin bir ölüm kalım meselesi olduğu, bütün grupların bunu sağlamak için gerekirse saldırı ve savaş siyasetinden çıkarlı olduğu görülebilir.

«Revizyonist parti» «iyi emperyalistler»e ya da devletin «barışçıl yanına» bel bağlama siyasetini mazur göstermek için emperyalizmden, hakim grupların yalnızca bir kısmının çıkarı olduğu yolundaki asılsız görüşü yaydı. Bu tür partiler, ayni zamanda, savaş üretimiyle ancak «kötü emperyalistlerin» uğraştığını iddia ederler. Bu da doruktaki 25 «savunma» müteahhidine bakılıverince sırıtan bir yalandır.

1968'de Pentagon'un harcadığı 42 milyar doların hemen yarısı bu 25 şirkete gitmiştir. Bunlar çeşitli hakim grupların tam bir kesitini oluştururlar. Amerikan vatandaşlarının ödediği vergilerden 2 1/4 milyar dolarlık bir pay alan bir numaralı savunma müteahhidi, bir Rockefeller şirketi olan General Dynamics idi. Ikincisi Bank of America grubundan Lockheed idi. Üçüncü ve dördüncü sıralarda General Electric (Morgan grubu) ve United Aircraft (Connecticut grubu) vardı. Beşincisi Rockefeller grubunun Mc Donnel - Douglas'ı, altıncısı ise «sizin» telefonunuzun şirketi Rockefeller, Manufacturer's Hanover Trust - Prudential Insurence

ve Boston gruplarınca kontrol edilen, Safeguard Missile ve çeşitli denizaltı savar projelerinin müteahhidi olan AT and T'den başkası değildi.

Rockefeller grubu, doruktaki 25 savaş vurguncusundan dördünü daha kontrol etmektedir (Ling - Temco - Vought, General Motors, Honeywell, Standard Oil of NJ). Morgan grubu, listedeki diğer beş şirketi (Boeing, North American - Rockwell, General Motors, Avco, Ford) ya kontrol etmekte, ya da bunların kontroluna iştirak etmektedir. Bank of America grubu, Lockheed ve North America'daki menfaatleri yanında hepsi de doruktaki 25'in içine dahil olan Litton, Kaiser ve Northrup'un kontrolunu elinde tutar; Boston grubu da ayrıca Textron, Raytheon ve Sperry - Rand ile de temsil edilmektedir. Bütün öbür gruplar da soygundan paylarını alır; Mellon grubu Westinghouse ve başkalarıyle, Manufacturer's Hanover Trust - Prudential Insurance grubu RCA ve Crysler ile, Detroit grubu ise Rendix ile kendisine düşen payı alır.

Hâkimlerin Birliği - Hükümet

Şüphe yok ki ABD yönetimi hâkimlerin emperyalist çıkarlarını savunmada saldırı ve savaş siyasetlerinin başlıca aracıdır. Aynı zamanda, yurt içindeki işçileri ve zengin hakim grupların sömürdüğü vatandaşları ezme aracıdır da. Hükümet, ön sıraları New York bankalarının tuttuğu, bütün hakim grupların ortaklaşa bir diktatörlüğüdür. Daha güçlü gruplar, yukarıdaki bazı örneklerde olduğu gibi, daha zayıf grupların imparatorluklarının yeniden bölüşülmesini zorla uygulama aracı olarak kullandıkları zaman bile hükümet, herşeyden önce bunların emekçiler üzerindeki ortaklaşa diktatörlüğünü güçlendirme işini görür. Daha zayıf gruplar karşı kavgayı «düzenin sınırları içinde» sürdürürler. Bu da bütün grupların çıkarlarıın korumak, işçileri ezmek ve kendi çıkarlarını yabancı ülkelerdeki emekçilerin zararına iletletmek için hükümete muhtaç olmalarındandır.

Bütün hakim grupların devlet karşısındaki stratejisi aynıdır. Geleneksel tutum: işbirliği ve baskıdır. Bunlar düşmanlarını ezmek için, herşeyden önce devletin uyguladığı şiddet siyasetine dayanırlar. Böyle olmakla birlikte baskı tehdidi, zayıf unsurlar arasında çoğu kez bir satıp savma isteği doğurur; hakim gruplar da bunları satın almak yolunda tek kuruşu olsun esirgemezler.

Bütün hakim gruplar aynı tehditlerle karşılaşırlar. Asya'da, Afrika'da ve Latin Amerika'da emperyalist çıkarlara gırtlaklarına kadar batmış oldukları için, bu bölgelerde oluşan devrim fırtınalarından ödleri patlar. Emperyalizme karşı halk savaşı, kendisini nerede gösterirse göstersin, bunlar için öldüresiye bir tehlikedir. Bu nedenle hakim gruplar arasında Vietnam konusunda strateji ayrılıkları olamaz. Hepsi de Güney Vietnam halkının emperyalizmi def etmesini önlemek zorunluğunu duymaktadırlar. Bu tehlike karşısında hiçbiri kayıtsız değildir. Askeri bakımından kazanamadıklarını konferans masasında kazanmak üzere görüşmelerden yararlanmak isteğindedirler. Oysa, yatırımlarını korumak için ABD'nin Güney Asy'da kalması gerektiği konusunda hiç bir tereddütleri yoktur.

Bu yüzden, Bank of America grubunun sözcülüğünü yapan **Los Angeles Times** 20 temmuz 1969'da, şöyle yazıyordu : «ABD, Vietnam savaşı sona erdirilince, Asya'daki çıkarlarını geri plâna atmak ya da azaltmak niyetinde değildir.» Bu durum, doğulu hakim grupların bütün organlarınca da belirtilmiştir. Hem Rockefeller grubunun kontrolundaki CBS, hem öbür doğulu çıkar çevrelerinin kontrolundaki NBC, ABD'nin «Asya'da kalması» gerektiğini yayınlarında tekrar tekrar belirtmişlerdir.

Bu, hâkim grupların Vietnam görüşmelerine karşı oldukları anlamına gelmez. Tersine, görüşmeleri bu amaç için önemli bir araç olarak görmektedirler. Ailesi Morgan çevresinin en üst katlarında olan Averell Harriman, görüşme tuzağından yararlanmaya şiddetle taraftardır. Bank of America'nın Los Angeles'teki bankasıyle sımsıkı kenetlenmiş olan **Los Angeles Times**, geçenlerde Güney Vietnam'da kurulacak her koalisyon hükümetinin ABD için iyi olacağı iddiasındaydı. Ailesi Boston grubunun başında olan Henry Cabot Lodge, arzulanır bir koalisyon hükümetinin kurulmasına çalışan ABD görüşmeciler heyetine başkanlık etmektedir.

Rockefeller grubu adına konuşan **Time** da, «HKC'nin Saygon'un politik hayatına iştirakini» beklemektedir. Ayrıca, Vietnam siyasetini doğrudan doğruya belirleyen kimselerden çoğunun, bir takım ana hakim gruplardan geldiklerine işaret etmek gerekir. Rusk, Rockefeller Foundation'dandı; McNamara, Ford (Morgan) dir; C. Douglas Dillon, Chase Manhattan bankasının Güney Vietnam «elçisi» Ellsworth Bunker, Atlantic Mutual (Morgan grubu)'nun yöneticilerindendir. Eski CIA şefi John McCone, Bank of America grubunun ileri gelenlerindendir. McNamara'nın yerine gelen Thomas Gates, şimdi Morgan Guaranty Trust'ın başındadır;

Yurt içinde de, çeşitli hakim gruplar beyazlarla zenciler arasındaki çatışmayı bastırmak ve yatıştırmak için aynı taktikten yararlanırlar. Hakim gruplar, kitleleri sokaktan, anlamsız seçim oyunlarına yöneltecek adamları daima hararetle desteklemiştir. Clevelnd'ta Stokes kumpanyası, Cleveland grubu tarafından büyük çapta finanse edilmiş ve gazeteleri olan Cleveland Plain Dealer'ce desteklenmiştir. Bank of America grubunca gazeteleri Los Angeles Times aracıyle kuvvetle arkalanmıştır. New York'ta Morgan Guaranty Trust ile aile ilişkisi olan Lindsay, aynı rolü oynar. 1968'deki kampanyada Senatör McCarty, öğrenci hareketini aynı seçim mecralarına çekmeye çalıştı. Cleveland grubunun patronu Cyrus Eaton, perde arkasındaki finansördü.

Her durumda, çeşitli hakim çevrelerin anonim şirket sahipliğini ya da yöneticiliğini yapan Nelson Rockefeller, Lindsaỳ, Harriman, Lodge, Mcone gibi adamların hepsinin de aynı yoldan gittiklerini görüyoruz. Haberleşme alanında -hepsi de hakim gruplara hükmeden bankalarla iyice kenetlenmiş olan- NBC, CBS, **Time, Los Angeles Times, Boston Herald, Cleveland Plain Dealer**'in de aynı çizgiyi izlediklerini görüyoruz. Sonuç ortadır : Hakim gruplar arasında dişe dokunur hiç bir siyasal ayrılık yoktur.

Hakim Sınıfın Revizyonist Eleştiricileri

Depresyon sıralarında «New Deal», en büyük anonim şirketlerin sahiplikleri konusunda bir araştırma yapılmasını TNEC komisyonuna sipariş etmişti. Başka hiç kimsenin elde edemeyeceği bilgilere sahip olan bu komisyon, 250'yi aşkın büyük şirketin en büyük hisse sahiplerinin adlarını yayınlayabildi. Gulf ve Alcoa'da Mellon ailesinin, ya da Standard Oil şirketinde Rockefellerin muazzam hisseleri ilk kez gözler önüne serildi. İlk bakışta, hakim sınıf diktatörlüğü aracı olan ABD hükümetinin, kendi patronlarından bazılarının en gizli sırlarını açıklaması garip görünebilir.

Gerçekte, bu komisyonun amacı, kontrolun asıl durumunu gizlemek, özellikle de bankaların kumandaya sahip olduğu olgusunu yalanlamaktı. Tek bir banka, tek bir sigorta ya da yatırım şirketi soruşturmaya dahil edilmediği gibi, bunların çeşitli adlar altındaki holdingleri de soruşturulmadı. Önde gelen gruplar bir cetvel halinde toplandı. Bankaların iştirakleri bulunan mali kurumlar ya da

yöneticilik kenetlenmelerine de bakılmadı. «İnceleme» 250 şirketten yarıdan azının bir ailenin ya da aile grubunun kontrolu altında bulunduğunu, diğerlerinin ise belli bir kontrol merkezi bulunmadığını göstermeyi amaçlıyordu.

Bu, daha sonra Adolf Berle'nin o gerçek dışı «yönetimsel devrim» teorisinin - yani, anonim şirketlerin gerçek denetleyicilerinin **menecer**'lerdir teorisinin dayanağı oldu. Bu konuda TNEC'ye göre, hiç bir büyük hisse sahibi bulunmadığı için Republic Steel'in menecerler (yöneticiler) tarafından kontrol edilen bir anonim şirket olduğu varsayımının ileri sürülmesi ilginçtir. Otuz yıllarında Republic Steel'in başkanı, Republic Steel katliamıyla ün salmış Tom Girdler idi. Bu olayda grevci işçiler onun buyruklarıyle hunharca öldürülmüşlerdi. Oysa Girdler gibi menecerler gerçekten sorumlu muydular, yoksa perde arkasında bir patron mu vardı? Vardı ya. Bu da seçkin liberal Cyrus Eaton'dan başkası değildi. Bunu geçenlerde kendisiyle yapılan bir görüşmede açıkça itiraf etmiştir (Los Angeles Times, 27 Temmuz 1969).

Neden Liberal Eaton, «sendika düşmanı», «tutucu» Girdler'i görevlendirmişti- «Girdler, mükemmel, pratik, çelik gibi bir adamdı...» fakat «biz Girdler'i işçi dünyasında ve öbür kesimlerde grev ve ayaklanmalarla karşılaştıktan sonra uzaklaştırdık.» Ama ne «yönetimsel devrim» ya!

Boyanan ve en büyük şirketleri özerkmişler gibi gösteren tablo, bankaların işine pek yarıyordu. Bankaların, yukarıda işaret edilmiş muazzam rolü, New Deal komisyonunca hasır altı edilmişti.

New Deal'in görevlendirdiği iki revizyonist «bilgin» bu incelemeyi kendi incelemelerine dayanak yaptılar. **Paul Sweezey** (The Present As History - Tarih olarak Şimdiki Durum'da), ve **Victor Perlo** (Empire of High Finance - Yüksek Finans İmparatorluğu'nda), bazı büyük bankalara yapılan atıflarla menfaat gruplarının varlığını belirttiler. Bununla birlikte hiç biri TNEC «incelemesi»ni reddetmediği gibi, ondan yararlanıp derece derece etkilendi. New Deal'in gerçek dışı teorilerini çürütmeyi reddetmekle, gerçekte emperyalizme ilişkin teoriyi reddediyorlardı. Yatırım şirketlerini bankalar kadar önemli buluyorlardı, oysa bunlar işe yarar olmaktan çıkmışlardı. Revizyonist eleştiriciler New Deal'e ilişkin hayallerinden yola çıktılar. (Gerçekten de Perlo'nun kitabı, New Deal'den bir tür halk hükümeti olarak bahseden sözlerle doludur.) Gerçekte sonuç bu kişilerin büyük bankaların ekonomiyi kontrol etmedeki önemli rolü gizlemesi oluyor.

Perlo'nun kitabı, SBKP 20. Kongresinin tam etkileri duyulmazdan önce yazılmıştı. Bundan sonradır ki «Komünist» parti «Washington'daki iki merkez» teorisini geliştirdi. John F. Kennedy yönetimindeki barışsever merkez olan Beyaz Saray ile, karanlık gericilik ve savaş güçlerini bağrında toplayan bir Pentagon vardı. Böylece, ABD emperyalizminin saldırgan eylemleri, Küba çıkarması, vb. Pentagon ya da «ultra sağ»ın baskısına yoruluyordu.

Emperyalizm, Kennedy'nin çoğunlukla yapmaya eğilimli olduğu gibi yumuşak yüz gösterirse, bu iyi merkezin işi oluyordu. Perlo, derhal bu gülünç «teori»ye candan yürekten teslim oldu. Yeni bir kitapla **Militarism in Industry** (Sanayide Militarizm) ile boy gösterdi. Bu kitapta, hiç olmazsa aynı sınıfsal çıkarlara sahip çekişen çeşitli hakim grupların varlığını belirten önceki kitabını hasır altı etti. Yeni kitabında büyük anonim şirketleri «şahinler ve güvercinler» diye ikiye ayırdı. Aynı bankaların hem «güvercinleri», hem de «şahinleri» kontrol ettiğini bilmezlikten geliyordu. Perlo'nun deyimiyle bir güvercin olan Consolidated Edison,

biraz önce görmüş olduğumuz gibi, Standard Oil şirketleri, vb. gibi emperyalist konsernleri ve General Dynamics ve Ling-Temco-Vought gibi savaş müteahhitlerini kontrol eden aynı grup (Rockefeller) tarafından kontrol edilmektedir. Morgan grubu, hem «güvercingil» Ford'u, hem de «şahingil» Boeing'i kontrol eder, vb... Her çıkar grubundaki anonim şirketler listesine şöyle üstün körü bir bakış bile bu revizyonist teorinin gerçekte hiç bir esasa dayanmadığını gösterir.

Böyle olduğu halde, bu teori daha sonraları **Guardian** ve eski SDS (Alman Öğrenci Birliği) önderliği çevresinde gruplaşan yeni sol kanat revizyonistleri «yeni solun teorisyeni» **Carl Oglesby** tarafından biraz maskelenmiş bir biçimde yeniden canlandırıldı. 1968'deki bir SDS ulusal konsey toplantısında büyük bir şamatayla Oglesby, «Kovboy-Yanki» teorisini kendi icadı imişçesine su yüzüne çıkardı; oysa bu teori aslında Perlo'nun eski «şahin-güvercin» pırtısının karbon kâğıdıyla çıkarılmış tıpatıp bir kopyasıydı. O toplantıda ve **Guardian**'ın sayfalarında Kennedy'nin öldürülmesine «siyasi bir ihtilâl diyen («Kovboylar», «Yanki» lerin yerine geçmişlerdi) ve «Yanki»lerin Vietnam'daki savaştan çıkarları olmadığını iddia eden ve daha da başka yaveler savuran Oglesby, gözden düşmüş revizyonist «iki merkez» teorisini öğrenci hareketine sokuşturmaya uğraştı.

«Komünist» Partinin elinde, bir «tekel aleyhtarı hükümet»in seçilmesine ilişkin gerçekdışı programının teorik esasını oluşturacak «şahin-güvercin» teorisiyle Perlo vardı. Oglesby'nin daha sonraki çeşitlemesi, tekelci sermayenin büyük bir kesiminin, yani «yankilerin emperyalizm ya da savaştan çıkarları olmadığını «göstermek» amacını taşıyordu. Bu, Paris görüşmelerini destekleyen ve öğrenci hareketini anti emperyalist taleplerden uzaklaştırmaya çalışanlar için bir mazeret haline geldi. Oglesby'nin kendisi, o kadar ileri gitti ki, **News Left Notes**'ten kendisinin de itiraf ettiği gibi, «Yankilerin» temsilcileri - en büyük uluslararası şirketlerin yüksek kademelerdeki yürütücüleri - ile toplantılar yapmaya kadar işi vardırdı. Oglesby onlara öğrenci hareketi konusunda bilgi verirken, «Yankiler» ahmak Oglesby'ye duymayı istediği şeyleri anlattılar : yabancı yatırımlarda artık çıkarları yoktu, falan filan...

Bu iki merkez sahteciliği ne ad taşırsa taşısın, çok önceleri emperyalizm teorisi tarafından reddedilmiş; emperyalizm ve savaşların, tekelci kapitalizmin **kaçınılmaz** ürünleri olduğu gösterilmişti. Doğulu grupların geniş emperyalist yatırımlarıyle Vietnam'daki savaşta nispeten küçük Houston grubundan (ki LBJ'-nun bu grupla yakın ilişkileri vardır) ya da daha küçük imparatorluklarıyle Kaliforniya gruplarından daha az çıkarları bulunduğunu demeye getirmek, gerçekleri ters yüz etmektir. Emperyalizmde **can alıcı** bir çıkarı olmayan, ya da Asya, Afrika ve Latin Amerikada saldırgan ekonomik genleşmeye **şu anda** girişmemiş, ya da savaş üretiminden payına düşen kârı almayan kesinlikle hiç bir büyük tekel grubu ya da çevresi yoktur.

Şüphe yok ki, «iki merkez» teorisinin etkisi, hâkim sınıfların iyi olan merkezinin, New Deal'in gerçekdışı bir şekilde nitelendirildiği gibi emperyalist saldırı ve savaş siyasetlerinden vaz geçecek bir ilerici hükümeti iş başına getireceğine ilişkin hayaller yaymaktadır.

Revizyonist eleştiriciler, New Deal konusundaki nostalik hayallerden yola çıkıyorlar. Bankaların ekonomiyi kontroldaki önemli rolünü az göstermekte, ardından da bankaların başında bulunduğu çıkar gruplarının varlığını unutmakta, onun yerine «iki merkez» teorisini koymakta devam ediyorlar. Böylece halkların mü-

cadelelerini, hâkimler yönetimine son vermek amacından geri çevirmeye çalışıyorlar.

Devrimciler, bir yandan yöneticiler arasında amansız mücadeleler olduğunu kabul ederken, bu aç kurtların işçilere karşı birleştiklerinin bilincine iyice varmalıdırlar. Şu ya da bu grup, ya da kişiye bel bağlamayıp, işçilerle birleşebilecek herkesi patronlar sultasına son vermek, bu çıkar grubunun her birini sonsuzluğa kadar dağıtmak ve çalınmış serveti halkın eline verecek adil bir yönetim kurmak üzere birleştirmemiz gerekir.

çeviren : Mustafa Ekmeksiz

KAYNAKLAR :

Çeşitli menfaat gruplarının varlığını ve bir araya gelmesini gösteren kenetlenmelere ilişkin hemen bütün bilgiler **Dun & Bradstreet's Million Dollar Directory** den ve Moddy'nin **Bank and Finance Manual**'indendir. Sermaye yoğunlaşmasına ait istatistikler **Statistical Abstract of the United States**'ten ve Fortune'un «En Büyük 500 Anonim Şirketin Müdürlükleri»nden alınmadır. Çeşitli anonim şirketlerin emperyalist ve yurt içi holdingleri ile bunların tarihlerine ait (özellikle kontrol mücadelesine ilişkin) bilgiler Moody'nin **Bank and Finance Manual**'inden, **Moody's Transportation Manual**'inden, **Moody's Industrial Manual**'den **Moddy's Public Utility Manual**'den, **Standard and Poor's Directory** ve **Fortune** dergisindendir. Doruktaki 25 savunma müteahhidine ait liste, **Fortune**'un 1 Ağustos 1969 sayısında çıkmıştır.

İRFAN YALÇIN

mc carthy

Hep böyle gecenin içinden geliyor
Kandan suratı ve geçmişiyle
Hani toprakta ölü erir ya öyle
Ağır ağır ince ince

Nekadar çocuk varsa hepsinin
Koparıyor gözlerinin rengini
Umuda ışığa tohuma düşman
Akrepten çirkin yüreğiye

Görmüyor karanlıktaki ışığı
Sessizlikteki sesi duymuyor
Kendini yediğinden yok haberi
Sırtlan gibi dişleriyle

TEKTAŞ AĞAOĞLU

gazete okuma dersi

26 Mayıs 1973 Cumartesi

«Yapılacak yatırımlara küçük tasarruf sahiplerinin de katılması, bunun için halka açık şirketlerin kurulması, son zamanlarda özel sektör çevrelerinde üzerinde durulan belli başlı konulardan biridir...»

Ipsala'daki Salgın Pis Sudan Çıktı

Ipsala ilçesinin Karpuzlu köyünde başgösteren para-tifo salgınına, içme suyuna karışan kirli suların sebep olduğu anlaşılmıştır.

16 sanık için 15'er yıl ağır hapis istendi... Vali Poyraz AP'den aday oluyor... Otobüs-kamyon çarpışmasında beş kişi öldü.

YAZLIK DAIRE MI ALACAKSINIZ?

Istanbul'un incisi Türk Rivierası Kumburgaz Celaliye'de sizler için inşa ettiğimiz 3 yatak odalı, L salonlu, geniş balkonlu, asansörlü, 120 metre kare, LÜKS YALI DAIRELERIMIZI görmeden karar vermeyiniz.

«... Böylelikle üretim araçlarının sınırlı sayıda kişilerin ve ailelerin denetiminde kalmıyacağı, üretim araçları üzerinde daha yaygın bir mülkiyetin oluşacağı, bunun sonunda da...»

Mutluluğu Aşkta Arayanların Ilk Etapta Karşılaştıkları
Belâlı Dert : ÇAĞIMIZIN SORUNU
KÜRTAJ

«... daha dengeli bir gelir dağılımının...»

KOÇ GRUBU HALKA AÇIK ŞIRKETLER KURACAK

Vehbi Koç, «Ancak hissemiz ne olursa olsun, yönetim bizim elimizde bulunacaktır,» dedi.

Ankara - .... bildiriyor : Istanbul Sanayi Odası Başkanı Ertuğrul Soysal sanayicilerin topluma karşı sorumlu olduklarını belirterek özetle şöyle demiştir : «Sanayici sadece kâr getiren bir vetire değildir. Topluma karşı sorumludur. Halka açık şirketler usta sanayicilerin elinde bir yılda kâra geçerler. Bir yılda kâra geçmeyen sanayiye girmeyiz. Türk özel kesimi eğer altı ayını değil, altı yıl sonrasını düşünüyorsa, Türk toplumuna bazı fedakârlıklar yapmak zorunluluğundadır. Bunun günü gelmiş çatmıştır. Mevcut şirketlerin hisseleri halka açılmalıdır. Iş adamları (Benim yeni kurduğum şirketten yüz liralık aksiyon alana, mevcut şirketin 20 liralık aksiyonunu vereceğim) demelidir. Bu sorumluluğu hissetme meselesidir. Vehbi Koç bu sorumluluğu Türk toplumunda yaparsa, onun altından heykeli dikilecektir. Diğer iş adamlarımız da onu takip edecektir.»

«... aile şirketlerinin halka açık gerçek anonim şirketlere dönüşmesi, beraberinde sosyo-ekonomik yararları getirebilecek...»

Türk Sanayicileri ve Işadamları Derneğinin önceki gece düzenlediği bir sohbet toplantısında konuşan Vehbi Koç, bir soru üzerine şunları söylemiştir : «Biz Koç grubu olarak karar almış bulunuyoruz. Bundan sonra kuracağımız şirketler halka açık şirketler olacaktır. Ancak hissemiz ne olursa olsun yönetim bizim elimizde bulunacaktır. Meselâ yüzde 30 hissemiz olur, fakat çift oy hakkımız bulunur, böylece yönetim bize ait kalır. Aksi halde bu işe girmeyiz... Bundan sonra kuracağımız sanayide de politikamız halka açık şirketler olacaktır. Şuna inanıyoruz ki, demokrasinin yaşaması ve sosyal adaletin temini ,bizim bu şekilde hareket etmemizi ve birtakım vazifeler yapmamızı gerektiriyor. Bu işte bu vazifeyi yapmaya hazırız ve yapacağız.»

«... böylelikle iktisadî gelişme için gerekli büyük yatırımların gerçekleşmesi... üretim araçları üzerinde daha yaygın bir mülkiyet, bunun sonucunda da daha dengeli bir gelir dağılımı...»

SU ARKI YÜZÜNDEN IKI KÖY ÇATIŞTI
ON KİŞI YARALANDI

Konya - Iki köy arasında su arkı yüzünden silâhlı çatışma olmuş, 10 kişi yaralanmıştır. **Karaman** ilçesinin **Ağıönü** ile **Yeşildere** bucağının **Kayaönü** köyleri arasında sürüp giden anlaşmazlık, her iki köy halkı arasında sopalı ve silâhlı çatışmaya yol açmıştır. Çatışmada Kayaönü'nden Mustafa Dik, Mustafa Dellal, Bilâl Kınık, Mehmet Pancaroğlu, Kemal Dik, Ağılönü köyünden Veysel Baştaş, Ali Baştaş, Hasan Başak, Mehmet Solak ve Mehmet Koca çeşitli yerlerinden yaralanmışlardır. Olaya jandarma el koymuştur.

MÜJDE!
TOTO BULMACASI
YENI ŞANS KAPISI
SPOR TOTO'DA

ARABANIZ RENAULT OLACAK

Siz, parasını «en iyi»ye yatıran, beğenilerinde titiz,
bilgisine güvenen kişi...
Bir kez daha «en iyi»yi seçtiniz:
arabanız Renault-12 olacak!..

NIÇIN ÇUKUROVA HOLDING TAHVILLERI

Türk Ticaret Bankasının bütün şubelerinde 5.000 - 10.000 TL.'lık yüzde 15 faizli ve hâmiline yazılı kupürler hâlinde satılmaktadır. Çukurova Holding grubuna dahil şirketlerin : 1) Toplam sermaye, ihtiyatlar ve amortisman yekûnu TL : 106.377.2000. 2) 1972 toplam ciroları TL: 467.491.809. 3) 1972 toplam kârları TL: 52.629.383.'tür.

«... çağdaş Türkiye'de de aynı gelişmeyi oluşturacak etkenler hazırdır...»

Vehbi Koç, Almanya'daki Türk işçilerinin tasarruflarının değerlendirilmesi hakkındaki soru üzerine, bundan sonra Türkiye'de sanayinin büyük üniteler hâlinde kurulması ve Ortak Pazar karşısında dayanabilecek güçte olması gerektiğini belirtmiş, «Bu bakımdan işçilerin paralarını büyük şirketlere vermeleri lâzımdır. Bu hem kendileri, hem de memleket bakımından faydalı olacaktır,» demiştir.

«... bugün Batının gelişmiş refah toplumları o aşamalardan geçmişler, sosyal ve ekonomik ilerlemelerini, aile şirketlerinin giderek halka açık şirketler hâlini alması ile...»

Numan Esin Gözaltında

MANAJANSLA BIRLIKTE YENI ATILIMLARA

Müşterilerimizin günden güne gelişen faaliyetlerini ve artan sorumluluğumuzu karşılıyabilmek için kadrolarımızı gene genişletmek zorundayız. Aramıza katılacak yeni arkadaşlarda öngördüğümüz nitelikler aşağıdadır :

Yazar :

Gerçek bir aydındır. Okuma sevgisinin yanısıra yazma tutkusuyla doludur. Yaratıcıdır. Başarılı bir tartışmacı, olgun bir eleştiricidir.

Müşteri Temsilcisi:

Yüksek öğrenimini tamamlamıştır...

Reklamcılık gibi, sürekli yaratıcılık ve çok yoğun çalışma isteyen güç bir hizmet dalında varlık gösterebileceğinize inanıyorsanız, öz geçmişinizi belirten ayrıntılı mektubunuzu bize gönderiniz.

TIP Yöneticileri
Faşizme Hayır Bildirisinden Yargılandı

ADANA'DAN DAHA ÇOK PAMUK IPLIĞI
IHRAÇ EDILIYOR

Adana - Adana'dan ihraç edilen sanayi mallarının başında pamuk ipliği gelmektedir; 4 ay içerisinde Italya'ya 31 milyon, Belçika'ya 17 milyon, ve Isviçre'ye 934 bin liralık pamuk ipliği ihraç edilmiştir. Ayrıca Fransa'ya seccade, fantazi

ipekli ve pamuklu mensucat, Almanya'ya ham bez, Lübnan'a döşemelik kumaş, Suriye'ye çiğit kabuğu, Yunanistan'a polyester kumaş ve Güney Afrika Birliği'ne seccade gönderilmiştir.

«... *Sanayi büyüme sancıları içindedir...*»

ODALAR BIRLIĞI PLÂNIN DEĞIŞMESINI ISTİYOR

Rapora göre, «Kamu Sektörü Ücret Artışına Önderlik Ediyor...»

Ankara, Özel - ... İşçi ücretlerinin artmasının enflasyonist baskıyı arttırdığı öne sürülen raporda, ücret artırımına kamu kesiminin önderlik ettiği belirtilip, bu husus kınanmış, ekonomideki dar boğazları gidermek için kısa vâdede şu tedbirlerin alınması hükümete tavsiye edilmiştir:

Yatırımlarda ağırlık özel sektöre kaydırılmalıdır...

Milli prodüktivite Merkezi ve ODTÜ İdarî İlimler Fakültesinin işbirliği ile düzenlenen pazarlama seminerinin ikinci gününde sabah oturumunda konuşan Assoc. Prof. Dr. Ronald Savitt, Türkiye'nin Ortak Pazardaki yerine değinmiş, «Ortak Pazara geçiş döneminde Türkiye'deki sorunun artık Ortak Pazara girmek değil de, nasıl girmeliyiz şeklinde olmasının gerektiğini belirten Dr. Ronald Savitt, Ankara Anlaşmasının, Türkiye ekonomisinde etkin olan tarım sektörünün gelişmesi aleyhine maddeler getirdiğini, Türkiye'nin pazarlama konusunda dinamik bir plâna sahip olup şimdiye kadar gümrük duvarlarının ardına sığınıp sürdürdüğü yüksek fiyat, düşük verim politikasından vazgeçmesi gerektiğini» ileri sürmüştür.

... Üçüncü Beş Yıllık plân ve yeni strateji değiştirilmelidir. Tasarruflar hisse senetleri yoluyla yatırımlara yöneltilmelidir. Kamu cari giderlerinde kısıntı yapılmalıdır.

«... *o büyümenin gerektirdiği sermaye, küçük tasarruf sahiplerinin elindedir...*»

... İşçi dövizleri yatırımlara kaydırılmalıdır...

Büyük Mağazayı Toplum Polisi Koruyor

İzmir'in en büyük süpermarketlerinden biri olan Karamürsel Mağazaları toplum polisi tarafından korunmaya başlanmıştır. Tez - Büro İş ile işveren arasında bir süre evvel başlıyan toplu iş sözleşmesi konuşmalarında anlaşma olmamış, sendika grev kararı aldıktan sonra işveren de lokavt kararı almıştır. Ancak, sendikanın grev kararı ilânının asılması sırasında meydana gelen ve bazı gazetecilerin hırpalanması ile sonuçlanan olaylar sonunda, işveren işyerinde «yıldırma» politikasına başlamış, daha sonra da «hayatî tehlike» nedeniyle toplum polisinden yardım istemiştir. (A.A.)

«IŞÇİ BANKASININ KURULMASI ŞART»

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği tarafından düzenlenen «Almanya'da çalışan Türk işçilerinin kurdukları şirketler» konulu açık oturumda konuşan Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem, işgücü ihracının daha 23 yıl devam edeceğini bildirmiş ve «1996 yılına kadar daha 1 milyon işgücü ihraç olunacaktır,» demiştir.

Çalışma Bakanı Erdem, «Dışarda çalışan işçilerin en çok devletin güvenliği özlemini hissettiklerini» belirtmiş ve işçi

Yurdun engebeli yollarında, mağrur barajlarında...
Gür ormanlarında, sonsuz tarlalarında...

Yalçın kayaların, sert toprağın önünde,
CATERPILLAR'ın «Sarı Devleri»
kalkınmayı müjdeliyor...
CATERPILLAR Atılım
CATERPILLAR Kalkınma
CATERPILLAR Bereket
demektir...

ÇUKUROVA İthalat ve İhracat T.A.Ş. (Caterpillar firmasının Türkiye Umumî Mümessili) «BİR ÇUKUROVA HOLDİNG KURULUŞUDUR».

KAARMÜRSEL SÜPERMARKETİNDE ÇALIŞANLARIN HAYATI TEHLİKEDE

Sendika ilgilileri, işverenin mal güvenliğini ileri sürerek toplum polisi istemelerinden sonra, yayınladıkları bildiri ile asıl işçilerin hayatlarının tehlikede olduğunu iddia etmektedirler.

Sendika Başkanı Mehmet Kapçı imzası ile basına yapılan açıklamada tehlikeli durumlar yedi maddede özetlenmektedir.

Maddeler şöyledir :

- Kaçak olarak inşaatı devam eden bu müessese Yeni Karamürsel'in 4. katından taşlar ve briketler düşmekte, yaralanmalar olmaktadır.
- Personel giriş kapısının önündeki inşaat vincinin kepçesi defalarca kopmuş, şans eseri olarak can kaybı olmamıştır.
- Şehir cereyanı yoktur. İşyerine elektrik temin eden jeneratörün her an patlama ihtimali olduğu makine mühendislerinin raporu ile sabittir.
- Kaçak aldıkları havagazı kesilince zemin katta bütan gazı kullanmaları, her an patlama olayına yol açacak niteliktedir.
- İçme suyu yoktur. İşçiler artezyenden çıkan tuzlu suyu içmek durumundadır.
- Havalandırma tesisleri çalışmamakta, işçiler pis ve bunaltıcı bir hava içinde çalıştırılmaktadır.
- İşçilere bozulan etler yedirilmektedir. Bu sebeple şubat 1973 ayında 30 işçi zehirlenerek SSK Tepecik Hastanesine kaldırıldığı hastane zabıtları ile sabittir...

şirketleri konusunda «Devlet işi kenarından tutan bir anlayış içinde değildir» şeklinde konuştuktan sonra, işçi şirketlernde yönetici sıkıntısı olduğunu ve bunun büyük ölçüde kendini hissettirdiğini sözlerine eklemiş, İşçi Bankasının kurulmasının bir zaruret olduğunu söylemiştir.

... Sınaî krediler desteklenmelidir.

ANKARA'DA HAVA KİRLENMESİ

Ankara - Ankara'nın kirli havasını temizlemek için, kalorifer kazanlarını linyitle değil, havagazı ile ısıtma yoluna gitme konusu düşünülmektedir. Etimesut'ta kurulmakta olan havagazı fabrikası, havagazı üretimini büyük ölçüde arttıracaktır. Hâlen günde 200 bin metre küp havagazı üretilirken, fabrika bitince günde 1 milyon metreküp havagazı üretilecektir.

Havagazı ile ısınma teşebbüsleri ile ilgili olarak, kalorifer kazanlarını ısıtma düzeninin de değişeceği, kalorifer kazanları yerine geçecek aygıtların da yapımına başlanacağı söylenmektedir. Söylentilere göre, tanınmış iş adamlarından Vehbi Koç, bu aygıtların yapımı için şimdiden harekete geçmiştir.

... Kamu sektöründeki toplu sözleşmeler tek elden yürütülmelidir. Bütçe açıkları önlenmeli, iktisadî devlet teşekkülleri finansmanı için bütçeden yapılan transferler kademeli olarak kaldırılmalıdır.

DEMIR ITHALININ PARÇA PARÇA
YAPILMASI ÖNERİLDİ

Demir Karaborsasına Beş-Altı Aracı Tüccar Yol Açıyor
Bir Yıl Önceden Stoklar Hazırlanmış

T. C.
MALİYE BAKANLIĞI
1 MİLYAR LİRALIK VERGISIZ YÜZDE 9 FAIZLI
I. TERTİP 1973 KALKINMA
İSTIKRAZI TAHVİLLERİ

1694 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanarak karşılığı kamu yatırımlarının finansmanında kullanılmak üzere Hazinece Birinci Tertip 1973 Kalkınma İstikrazı Tahvilleri ihraç olunmuştur.

... Ücretler ve Fiyatlar Daimi Konseyi kurulmalıdır.

VEFAT

Tophanei Âmire Müşiri Yakup Mehmet Paşa ve Sır Kâtibi Bedri Besim Paşa ahfadından, Tokatlızade Ömer Sami Paşa torunu, merhum Erkânı Harbiye Miralayı Halim Şefik Bey ile merhume Mehlika Yalçın oğlu, Samiye, Eray ve merhume Mahire'nin kardeşi, Mihrünisa Yalçının kayınbiraderi, merhume Zeynep Yalçının eşi, Oğuz, Turgut ve Orhan Cinli'nin üvey babaları, Timur Yalçın'ın babası eski Tekel Genel Müdürlerinden

Ömer Halim Yalçın

22 Mayıs 1973 günü Lüzern'de Hakkın Rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 26 Mayıs 1973 Cumartesi günü öğle namazını müteakkip Şişli Camiinden kaldırılarak Zincirlikuyu aile kabristanına defnedilecektir. Allah Rahmet eyliye.

AİLESİ

... Enerji sıkıntısı giderilmeli, gerekirse ithalat yapılmalıdır. Büyük mağazacılık teşvik edilmelidir.

«Enerji Açığını Yaz Saati Gideremez»

İzmir - Saatlerin bir saat ileri alınması ile santrallerin üretimlerini sabit tutup istihsalin tüketime cevap verecek hâle getirilmesine çalışıldığını, ancak bugün için İzmir'in bir saatlik enerji açığının 20.000 kilovat saat olduğunu belirten il-

gililer, mutlak surette bir enerji kısıtlamasının da gerekli olduğunu ileri sürmektedirler. Kasım ayına kadar sürecek olan yaz saati uygulamasından sonra, şayet enerji ithali yapılmaz ya da başka alternatif olan gaz türbinli santrallerin inşaasına derhal başlanmazsa, sonbaharda Türkiye çapında bir enerji kısıtlaması sorunu ortaya çıkacağı da ilgililerce ifade edilmektedir.

27 MAYIS IÇIN BUGÜN TÖRENLER YAPILIYOR

Gece Fener Alayları Düzenlenecek

Ankara - 27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı bugün saat 12.00'den itibaren bütün yurtta, yurt dışı temsilciliklerimizde ve Kıbrıs'ta törenlerle kutlanacaktır.

27 Mayıs pazar günü saat 24.00'e kadar sürecek olan bayram boyunca resmî kuruluşlar bayraklarla donatılacak ve gece ışıklandırma yapılacaktır.

... Kamu iktisadi teşebbüslerinin holdingler haline getirilmesi: Kamu iktisadî teşebbüslerinin faaliyetlerini, vergi mükellefine yük olmaktan veya Merkez Bankası kaynaklarına baş vurarak ekonomiyi enflasyonist baskılara sürüklemekten alıkoymak üzere bugünkü statüye sadık kalınarak alınan bütün reoganizasyon tedbirlerinin fayda vermediği ve vermeyeceği artık anlaşılmış bulunduğuna göre, son çare olarak başka ülkelerdeki örneklerden de yararlanmak suretiyle bu kuruluşların «holding»ler şeklinde toplanmaları denenmelidir. Bu arada teşebbüslerin bir kısmının hisse senetleri yolu ile özel sektöre devri sağlanmalıdır.

ACI BIR KAYIP

Şirketimizin Genel Müşavirlerinden çok sevdiğimiz muhterem insan

Ömer Halim Yalçın

22 Mayıs 1973 günü Lutzern'de Hakkın Rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 26 Mayıs Cumartesi günü öğle namazını müteakkip Şişli Camiinden kaldırılarak Zincirlikuyu aile mezarlığına defnedilecektir. Kederli ailesine, yakınlarına ve Şirketimizin bütün mensuplarına başsağlığı dileriz.

AMF INC - New York
AMF WORLD TOBACCO GROUP - Richmond
AMF TOBACCO MACHINERY COMPANY - Zurich
AMF SASIB S.p.A. - Bologna
AMF - LEGG LTD - Andover.

«... yani şeker de hazırdır, un da. İş, tadını herkesin tadabileceği helvayı akıllı bir biçimde yapmaya kalmıştır. Bu noktada devletin önderlik etmesi...»

HALKA AÇIK NASAŞ ŞIRKETININ ALÜMINYUM VE FOLYO TESİSLERI TÖRENLE AÇILDI

Halka açık bir anonim şirket niteliğinde olan NASAŞ'ın Gebze'deki alüminyum ve folyo tesislerini dün hizmete açan Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nuri Bayar, «Teşvik tedbirlerinin devletin parasını vatandaşa aktarma anlamına gelmediğini» söylemiştir. Bayar, 1972'de 26.5.1973'ün Mayıs sonu itibariyle de 12,5 milyar liralık proje ve proje grubunun teşvik gördüğünü bildirmiştir.

Gümrük ve Tekel Bakanı Çelikbaş'ın da bulunduğu törende konuşan NASAŞ Yönetim Kurulu Başkanı Kâmil Yazıcı, «1950'lerde özel sektörün yatırımları en çok 50; 1960'larda 100 milyonu zor aşabilirken, bugün NASAŞ'ta 400 milyon liralık bir yatırımı gerçekleştirmiş bulunmaktayız. Özel sektörün milyarlık yatırımlara girişeceği günler uzak değildir,» demiştir.

BEBEK'TE YAT LİMANI YAPILIYOR

250 teknenin barınacağı ve 10 milyon liraya çıkacağı sanılan liman için sondaj çalışması tamamlandı.

Bi sen eksiktin ayışığı,
Gümüş bir tüy dikmek için manzaraya.
«... ümitler seçimlerin ardındadır.»

SUPHİ KENAN DEMİRCİ

şiir yaz göz yaşı değil

1.

haykıran sözcükleri kullanmışsın dizelerinde
kınından çıkmış hançer olsun istemişsin besbelli şiirin
ama yetmez ki sözcüğün haykıranı
şiiri hançer kılmaya

2.

bir ahmed arif'i hatırla
hatırla âsi dağlardan damıttığı şiiri
yüreğini anadolu halkına nasıl parsellediğini
hatırla enver gökçe'nin bir panter gibi gürleyen sesini
hatırla nâzım hikmet'i, a. kadir'i, rıfat ılgaz'ı
onurlu yüzakımız şairleri yani
hatırla gencecik bedenlerin örselendiğini

3.

şiir yaz derim yazınca
nehir gibi gürül gürül akanını yaz
dere gibi nazlı nazlı salınanını değil
yağmur yağmur dolsun içimize yazdıkların
ıslatsın bizi iliklerimize kadar okuyunca
ürpertsin tel tel vücudumuzu
diken diken etsin tüylerimizi bir bir
şiir yaz gökgürültüsü gibi
mavzer sesi gibi olanını değil

şiir yaz gözyaşı değil
yüreğini çevreleyen çemberi kır
boran gibi tokat tokat insin yüzümüze yazdıkların
harlasın yüreğimizin ateşini
tutuştursun kanımızı
şiir yaz kasırga gibi
meltem gibi esenini değil

4.

bak her sabah bir kuş muştuluyor doğan günü
ağaç ağaç uyanıyor ormanlar
dal dal yürüyor ağaçlar
tüfek yap as omuzuna umudu
yılgınlığı değil

5.

içilir gibi okunsun istiyorsan şiirlerin
işte bizim şairimiz desin istiyorsan yığınlar
bedrettin ol pir sultan ol köroğlu ol.

karanlıklar

ben meydan okudum karanlıklara
ne sertliğine baktım rüzgârın
ne de hainliğine gecenin
dayattım düşlere karşı
pusatlarım eskidi
çelik tolgalarım aşındı
acıktım
üşüdüm
gariplikler çektim
gün ışıkları dolmadan kente
kaçmalarım oldu kirasını veremediğim evlerden
bir demet yeşil soğana
gülümseyen iri bir domatese hasret
uykusuz geceler geçirdiğim oldu zindanlarda

ben meydan okudum karanlıklara
yaşamla dişe diş geldiğim oldu
yaralar aldım
geriledim kimi zaman
alanlarda gür sesleri bırakıp
mezarlıklarda sabahladığım oldu
yılmadım
yıkılmadım ama
soğuk topraklar bedenimi örselerken bile
hep bir umut yeli esti bağrımda
alnım ak başım dik çıktım girdiğim yapılardan
merhametine sığınmadım kimsenin
doktor aramadım
hançeri kızdırıp kendim dağladım yaramı
acımı da korkumu da kendim yaşadım

ben meydan okudum karanlıklara
aydınlık ufuklar çizdim karanlıklar üzre
yürüdüm üstüne üstüne pusuların
ne doluya baktım
ne de sicim sicim çözülen bulutlara
dayattım düşlere karşı
her geçen günle
daha bir tazeleyerek umudumu

ben meydan okudum karanlıklara
yalnızlıktan bunaldığım geceler oldu
«tütünsüz uykusuz kaldığım»
kuru ekmekle nefis köreltttiğim
suskun duvarlara iç döküp
efkârımdan ağladığım oldu

ben meydan okudum karanlıklara
kıl payı kurtulduğum oldu pusulardan
tıraşı beş karış uzamış adamların içine karışıp
sabahladığım oldu yolcu salonlarında
hücreme toprak kokusu basınca yağmur sonrası
göğsüme nakşettiğim resmine bakıp
hasret giderdiğim oldu

ben meydan okudum karanlıklara
ölümün soğukluğuyla yüz yüze geldiğim oldu
yolum kesildi defalarca
kahpe hançerler saplandı göğsüme
arkamdan kurşunlar yağdırıldı
istediler ki dudaklarımda donsun gülüşüm
türkü'm hapsolsun yüreğime
taşmasın dışarı
beceremediler ama
her doğan günle daha bir gürleşti sesim
daha bir hoş çıktı ağızımdan türküler
daha bir vurucu
daha bir yiğit

ben meydan okudum karanlıklara
türkülerimle korku saldım yüreklerine emekavcılarının
inlettim kalelerini haykırışlarımla
devriyeler izledi beni adım adım
buyruklar verildi hakkımda
her köşede bir pusuyla yüz yüze geldim
her adımda bir tuzak çıktı karşıma
silâh sesleri böldü uykularımı
yılgınlığın okları yağdırıldı üstüme
istediler ki kaçayım kavga yerinden
çiğneyeyim şahanların ölülerini
çekileyim kuytuluklara
sineyim bir yerlere solucan gibi
köstebek gibi yaşayayım yer altlarında
beceremediler ama

uzak tuttum yılgınlığın gölgesini üstümden
tüfek yapıp omuzuma astım umudu
yılgınlığa düşmeden asla
her gün biraz daha artan bir dirençle
dayattım düşlere karşı

ben meydan okudum karanlıklara
öfkemden tırnaklarımı etime batırıp
avuçlarımı kan içinde bıraktığım oldu
hırsımda soluğum kesildi bir defasında
hatırlarım
devriyeler vardı bizanstan kalma
dar sokaklarında kentlerin
omuzlarında bir yığın tabut
baharı taşıyorlardı
yakutlar içinde
ürkmedim değil
ürktüm
ürktüm hakikaten bu kalabalıktan
yılmadım
yıkılmadım ama
ağıt düzmedim gidenin peşinden
türkü söyledim
güzel günlere yakılmış
yeri yoktu çünkü umutsuzluğun kavgamızda
ol sebepten bir yaprak kımıldadı içimde hep
hoyrat rüzgârların silkelediği
bir dağ ıssızlığında dinlenen
asırlık bir ahlat yaprağı
ve bir çoban sağdı beynimin oluklarına
âsi dağlardaki hayatı
en güzel nağmeleriyle kavalının
anlattı bana çetelerin korkusuzluğunu
mavzeri nasıl kullandıklarını
yeniledi imanımı
yeniledi gücümü
türküleri gibi
m e m l e k e t i m i n

ben meydan okudum karanlıklara
üstüne üstüne yürüdüm pusuların
umutsuzluğa düşmedim asla
inancım kesindi
bir namus borcuydu dövüşmek
acı çeken bir ben değildim çünkü
bir ben kurtulmakla acı bitmeyecekti

ben meydan okudum karanlıklara
aydındım
duyandım
acı çekendim
kapayamazdım gözlerimi gerçeğe
tıkayamazdım kulaklarımı haklı seslere
aydındım
duyandım
açı çekendim
dövüşmem lâzımdı
karanlığa karşı
aydınlık evrenler çizmeliydim

ben meydan okudum karanlıklara
her gün biraz daha artan bir dirençle
dayattım düşlere karşı

JACK LONDON

mapuhi'nin evi

çeviren : Reşat Öktem

Ağır, hantal yapısına rağmen, Aorai, hafif meltemde kolayca yol aldı, ve kaptanı onu, dalgalara kaptırmadan oldukca ustalıkla vira etti. Hikueru **atol**'ü, mercanlı kumlu, yüz yarda çapında ve çevresi yirmi mili bulan ve su seviyesinden üç-beş ayak yükseklikte bir halkaya benziyordu.

Kocaman, pırıl pırıl **lagün**'ün dibinde çok sayıda inci istiridyesi vardı ve uskunanın güvertesinden aşağıda, işbaşındaki inci avcıları görülebiliyordu. Ama lagünün, bir ticaret gemisi için bile, yeterli bir girişi yoktu. Elverişli bir meltemle, bazı küçük gemiler dar ve döküntülü geçitten girebilirlerse de, uskunalar açıkta demirlemek ve karayla bağlantılarını küçük sandallarla sağlamak zorundaydılar.

Aorai'den küçük bir sandal indirildi. Içine yanık tenli ve kırmızı giysili yarım düzine kadar denizci atladı. Kürekleri kaldırdıkları zaman, arkada, avrupalı olduğu tropik beyazı giyiminden anlaşılan biri dikeldi. Pek de avrupalıya benzemiyordu. Polinezya'nın altın süzgeci, kendini adamın parlak, gergin cildinde belli ediyordu. Pırıl pırıl mavi gözlerinin etrafı altın çizgilerle harelenmişti.

Adı, Raoul'du. Alexandré Raoul, sağlam bir deniz şebekesine, Aorai gibi bir düzüne kadar ticaret gemisine sahip olan Marie Raoul'un en küçük oğluydu. Sandal, girişin tam dışında bir anafordan, kaynayan gel-git arasından kolayca kaydı. Genç Rauol, karaya, beyaz kumların üstüne atladı ve uzun boylu bir yerliyle el sıkıştı. Yerlinin omuzları ve göğsü şahaneydi. Ama kesik sağ kolunun etinin arasından birkaç inç dışarı fırlayan beyaz bir kemik, bir köpek balığıyla yapmış olduğu boğuşmayı kanıtlıyordu. Dalgıçlık günlerine son veren bir olaydı bu ve sonunda onu, küçük çıkarları için entrikalar çeviren biri durumuna düşürmüştü.

«İşittin mi Alec?» oldu ilk sözü, «Mapuhi bir inci buldu. O kadar kocaman ki ne Hikureu'de, ne bütün Paumotus'da, ne de bütün dünyada böylesine rastlanmıştır. Satın al ondan, delinin biridir o ve çok ucuza kapatabilirsin. Şimdi kendisinde. Ve unutma ki sana ilk haber veren benim. Biraz tütünün var mı?»

Sahilin tam karşısında, dalları salkım salkım bir ağacın altındaki eve doğru yöneldi. Raoul, annesinin yetkili temsilcisiydi ve görevi onun adına, Paumotus'ta kopra, istiridye, inci ve ne varsa toplamaktı.

Genç bir alıcıydı; bu amaçla yaptığı ikinci seyahetiydi ve incilere değer biçmede tecrübesizliği onu bayağı rahatsız ediyordu. Ama Mapuhi ona incisini gösterince, yerinden sıçramamak için kendini zor tuttu ve yüzüne ilgisiz, tüccarca bir ifade vermeye çalıştı. İnciyi görünce hop etmişti yüreği! bir güvercin yumurtası büyüklüğünde ve bembeyazdı. Renk renk saydam ışıklarla yansıyordu beyazlığı.

Hiçbir zaman böylesini görmemişti. Mapuhi, onu eline bıraktığında ağırlığına şaştı kaldı. İncinin çok değerli olduğunun kanıtıydı bu. Bir cep büyülteciyle yakından inceledi. Hiç yarık ya da damar yoktu. Saflığı havaya yayılıyor gibiydi. Gölgede yarımayı andıran hafif bir ışık saçıyordu. Öylesine saydam bir beyazlığı vardı ki, bir bardak suya bıraktıktan sonra bulmakta bayağı güçlük çekti. Dosdoğru ve hızla suyun dibine inmesi, ağırlığının mükemmel olduğunu gösteriyordu.

«Eh, ne kadar istiyorsun?» diye kayıtsız bir tavırla sordu.

«Bir—» diye Mapuhi başladı ve arkasında kendi karanlık yüzünü çevreleyen, karanlık yüzlü iki kadın ve bir kız, birbirleriyle yarışırcasına başlarını salladılar, gözleri cimrice parlıyordu.

«—bir ev istiyorum.» diye devam etti Mapuhi, «Galvanizli demirden çatısı ve sekizgen bir lambalığı olmalı. Altı kulaç uzunluğu ve çepeçevre sundurması olmalı. Ortasında büyük bir odası ve duvarda sekizgen lambalığı olmalı. İkisi büyük odanın bir tarafında, diğer ikisi öbür tarafında, dört tane yatak odası olmalı. Her birinde bir pirinç karyola olmalı. Evin arkasında bir mutfak olmalı. Ocağı, tencereleriyle, tavalarıyla iyi bir mutfak. Ve ev benim adamda, Fakareva'da inşa edilmeli.»

«Hepsi bu kadarcık mı?» diye inanamazcasına sordu Raoul.

«Bir dikiş makinası isterim,» diye atıldı Tefara, Mapuhi'nin karısı.

«Sekizgen lambalığı da unutmayın,» diye ekledi Nauri, Mapuhi'nin annesi.

«Evet, hepsi bu kadar,» dedi Mapuhi.

Genç Raoul güldü, güldü, uzun uzun ve yürekten güldü. Ama gülerken aynı zamanda işin hesabını da yapıyordu. Hayatında hiç ev yaptırmamıştı ve bir evin kaça çıkacağı üzerine belirli bir fikri yoktu. Gülerken malzeme için Tahiti'ye seyahati, kendi ihtiyaçlarını, Fakereva'ya dönüşü, ve herşeyin karaya çıkarılması ve evin yapımı için ne kadar gideceğini hesapladı. Yuvarlak hesap, dörtbin fransız doları tutuyordu. Dört bin fransız doları da yirmi bin frank ederdi. İmkânsızdı. Böyle bir incinin değerini bilemezdi. Yirmi bin frank büyük bir paraydı. Annesi için bile.

«Mapuhi,» dedi. «Sen koca bir delisin, kaç para istiyorsun, onu söyle.»

Mapuhi, başını salladı, arkadan üç kafa da birden sallandı.

«Bir ev isterim,» dedi. «Altı kulaç uzunluğunda ve çepeçevre sundurması...»

«Tamam, tamam, anladık,» diye kesti Raoul. «Biliyoruz o hikâyeyi ama olmaz.»

«Sana bin şili doları veririm.»

Dört kafa birden olumsuzca sallandı.

«Ve yüz şili ticaret doları.»

«Evi isterim,» diye Mapuhi yine başladı.

«Ev senin neyine yarayacak?» diye sordu Raoul. «İlk tayfunla süpürülür gider, bilesin. Kaptan Raffy'nin dediğine bakılırsa bir tayfun geliyormuş bile.»

«Fakareva'ya gelmez,» dedi Mapuhi. «Kara orada daha yüksektir. Burası için, doğru, herhangi bir tayfun Hikueru'yu silip süpürür. Evi Fakareva'da istiyorum. Altı kulaç uzunluğunda, çepeçevre bir sundurması—»

Ve Raoul tekrar evin hikâyesini dinledi. Saatlerce, Mapuhi'nin ev tutkusunu kafasından sökmek için uğraştı. Gelgelelim Mapuhi'nin, annesi ve karısı, ve kızı Ngakura, evden caymasını imkânsız kılıyorlardı. Mapuhi belki yirminci kere ayrıntılarıyle anlatırken, Raoul, uskunasından ikinci sandalın indirildiğini gördü açık kapıdan. Denizciler işin acele olduğunu belirtircesine küreklerden ayrılmadılar. Aorai'nin birinci süvarisi karaya atladı, tek kollu yerliyle bir şeyler konuştu, ve hızla Raoul'un bulunduğu yere doğru gelmeye başladı. Ortalık birden kararmış, bir sis, güneşi kapatmıştı. Lagün boyunca, Raoul, yaklaşan rüzgârın uğursuz esinti çizgisini gözledi.

«Kaptan Raffy, buradan cehennem olup gitmemiz gerektiğini söylüyor,» oldu süvarinin ilk sözleri. «Eğer inci minci varsa sonradan gelip alabiliriz. Aynen böyle söylüyor. Barometre yirmi dokuz-yediye düştü.»

Rüzgâr dalgası, salkım ağacı silkeledi, palmiye dalları hışırdadı. Yarım düzine kadar hindistan cevizi kabuğu tıngırdayarak yerde yuvarlanmaya başladı. Lagünde fiskiyeler, su kümeleri belirdi. Raoul ayağa kalktığı zaman yapraklar üzerinde yağmurun ilk tıpırtıları başlamıştı.

«Bin şili doları. Peşin, Mapuhi,» dedi «Ve üçyüz şili ticaret doları.»

«Bir ev istiyorum—» diye başladı beriki.

«Mapuhi!» diye bağırdı Raoul, kendini işittirmek istercesine. «Sen bir kaçıksın!»

Evden dışarı fırladı, ve süvariyle yanyana, sandala doğru hızla yürüdüler. Sandalı göremediler. Tropik yağmurun beraberinde getirdiği buharlaşma sağanağa dönüşmüştü. Denize iki adım kala ancak suyu görebildiler. Boşanan yağmurun arasından bir karaltı belirdi. Huru-Huruy'du, tek kollu adam.

«İnciyi aldınız mı?» diye bağırdı Raoul'un kulağına.

«Mapuhi bir zırdeli,» diye o da bağırarak cevap verdi ve bir an sonra gözden kayboldular.

Yarım saat sonra atol'ün deniz yönünü gözleyen Huru-huru, yukarı çekilen iki sandalı ve denize burun veren Aorai'yi gördü. Aynı anda tam yanıbaşında vira eden başka bir uskunayı ve denize indirilen bir sandalı farketti. Kim olduğunu anlamıştı. Orohena'ydı. Sahibi Toriki, kendi sevkiyatını kendisi yapan bir yarı kıyı tüccarıydı ve şüphesiz şu anda gemideydi. Huru-Huru kıkırdadı. Mapuhi'nin Toriki'ye geçen yıldan borçlu olduğunu biliyordu.

Fırtına havası geçmişti ve kızgın güneş ortalığı kavuruyordu. Lagün yine es-

ki ayna gibi halini almıştı. Ama hava sümük gibi yapış yapıştı. Ağırlığı insanın ciğerlerine çöküyor, solunumu zorlaştırıyordu.

«Haberi duydun mu, Toriki?» diye sordu Huru-huru. «Mapuhi bir inci buldu. Hikueru'da böylesine hiç rastlanmadı. Hatta ne Paumotus'ta, ne de dünyada. Mapuhi kaçığın biridir. Öte yandan sana borcu da var. Unutma ki sana ilk haber veren benim. Tütünün var mı hiç?» Ve Toriki de Mapuhi'nin ottan kulübesine doğru yollandı. Güçlü olduğu kadar da aptal bir görünüşü vardı.

Önemsemezcesine inciye bir göz attı, sadece bir an, ve inciyi hemen cebine attı.

«Şanslısın,» dedi. «Güzel bir inci, sana kredi açacağım.»

«Bir ev istiyorum,» diye başladı Mapuhi. «Uzunluğu altı kulaç—»

«Ananın örekesi altı kulaçmış!» oldu berikinin sert karşılığı. «Yoksa bana olan borçlarını ödemek istemiyor musun? Bana bin iki yüz şili doları borcun var, şimdi yok artık. Hesap kapandı. Üstüne sana iki yüz dolarlık bir kredi daha açacağım. Eğer Tahiti'ye gittiğimde inciyi iyi bir fiyata satarsam bir yüzlük kredin daha olacak. Toplam üç yüz eder. Ama unutma, eğer inci iyi para ederse. Hatta üstüne kaybım bile olabilir.»

Mapuhi, kederle kollarını kavuşturdu, başını eğdi ve oturdu. İncisi resmen çalınmıştı. Ev yerine bir borç ödenmişti. Gösterilecek inci yoktu artık.

«Sen delisin!» dedi Tefara.

«Sen delisin!» dedi annesi Nauri. «Ne diye inciyi eline verdin?»

«Ne yapabilirdim ki?» diye itiraz etti Mapuhi. «Ona borcum vardı ve incim olduğunu da biliyordu. Görmek istediğini söylediği zaman siz de duydunuz. Ona ben söylemedim. Başka biri söylemiş olmalı. Ve ona borcum vardı.»

«Mapuhi delinin biri!» diye mırıldandı Ngakura.

Henüz on iki yaşındaydı ve daha fazlasını bilemezdi. Mapuhi onu çıkrığın başına göndererek sıkıntıdan kurtardı. Aynı anda Tefara ve Nauri, gözyaşlarına boğulmuş bir durumda, o kadınlara özgü dövünmelerine başlamışlardı.

Plajı kollayan Huru-Huru, üçüncü bir uskunanın geldiğini gördü. Girişin açığında durdu ve bir sandal indirdi. Hira'yı tanıdı hemen. Adı bir raslantı sonucu değil, bir Alman Yahudisi ve, en büyük inci alıcılarından biri olan Levi tarafından konmuştu. Hira, balıkçıların ve hırsızların Tahitili tanrısıydı.

«Haberi duydun mu?» diye sordu Huru-Huru, karaya ayak basar basmaz, şişman, hantal Levi'ye. «Mapuhi bir inci buldu. Onu Toriki'ye bin dört yüz şiliye sattı. Kapıdan dinledim. Toriki kaçığın biridir. Ondan ucuza alabilirsin. Unutma ki sana ilk haber veren benim. Hiç tütünün var mı?»

«Toriki nerede?»

«Kaptan Lynch'in evinde, absent içiyorlar, bir saat kadar oldu.»

Ve Toriki ile Levy absent içerken inci pazarlığına başladıkları zaman, Huru-Huru gene kulak kabarttı ve yüreğini ağzına getiren yirmi beş bin frank gibi bir rakkam üzerinde anlaştıklarını duydu.

Aynı anda iki gemi, Orohena ve Hira yanyana seyrederken top atmaya, çılgınca sinyal vermeye başladılar. Üç adam dışarı fırladıklarında iki uskunanın aceleyle kıyıdan kaçıştıklarını, ana yelkenleri, ön yelkenleri, neredeyse bir canavarın ağzına kısılacakmışçasına, bembeyaz olmuş sudan yükselen fırtınanın

önünden uzaklaşmaya çalışırken, seyir esnasında çektiklerini gördüler. Birden yağmur bastırdı.

«Fırtına sona erdiğinde geri döneceklerdir,» dedi Toriki. «Buradan çıkmalıyız.»

«Sanki kovayla döküyorlar,» dedi Kaptan Lynch.

Bembeyaz bir sakalı vardı Kaptanın, çalışmak için çok yaşlıydı ve astımıyla en rahat yaşayabileceği yerin Hikueru olduğunu öğrenmişti. Barometreye bakmak için içeri girdi.

«Aman Allahım!» diye bağırdığını duyduklarında içeriye seğirttiler ve göstergenin yirmi dokuz-yirmi'de olduğunu gördüler. Tekrar dışarı çıktılar ve endişeyle deniz ve göğü gözlemeye devam ettler. Fırtına uzaklaşmıştı ama gök hâlâ kapalıydı. İki uskuna tam seyir halinde, bir üçüncüyle birlikte geri dönüyorlardı...

Rüzgârın yönünün değişmesi, ıskanto halatlarının boşluğunu aldı ve beş dakika sonra tam ters yönden, birdenbire tekrar yönünü değiştiren rüzgâr, uç uskunayı pupadan yakaladı ve rıhtımdakiler palamarın süpürüldüğünü, fırladıklarını gördüler. İri dalgaların sesi boğuk ve tehdit ediciydi ve dipten geliyordu. Korkunç bir ışık gözleri kör edercesine parladı ve bir gök gürültüsü koptu.

Toriki ve Levy, sandallarına koşuştular. Levy, paniğe kapılmış bir gergedan gibi gidiyordu. Sandalları, girişten çıktığında Aorai'nin sandalına rastladılar. Arkada Raoul, kürekçilere hızlanmaları için cesaret veriyordu. İncinin güzelliğini kafasından bir türlü atamadığı için, Mapuhi'nin ev teklifini kabul etmeye gidiyordu.

Karaya öylesine kesif bir sağnak altında atladı ki, Huhu-Huru ile çarpıştı.

«Çok geç!» dye ünledi Huru-Huru. «Mapuhi onu Toriki'ye bin dörtyüz şiliye sattı ve Toriki de Levy'ye yirmi beş bin franga verdi ve Levy de onu yüz bin franga Fransa'da satacak. Hiç tütünün var mı?»

Raoul, kendini rahatlamış hissetti. İnciyle ilgili sıkıntıları sona ermişti. İnciyi elde edememesine rağmen, artık dertlenmesine gerek yoktu. Ama gene de Huru-Huru'ya inanmadı. Mapuhi onu bin dörtyüz şiliye satabilirdi ama Levi, inciden anlayan birisi, nasıl olurdu bu bu parayı öderdi?

Raoul, Kaptan Lynch ile konuşmaya karar verdi. Ama ihtiyar denizcinin evine geldiğinde onu gözleri büyümüş bir durumda barometreye bakarken buldu.

«Ne gösteriyor?» diye sordu Raoul'a endişeyle, gözlüklerini silip tekrar aletine bakarken.

«Yirmi dokuz-on.» dedi Raoul. «Bu kadar düştüğünü hiç görmemiştim.»

«Ben de öyle,» diye fısıldadı Kaptan. «Elli yıldır, ta şu kadarcıktan denizlerdeydim, hiç bu kadar düştüğüne tanık olmamıştım.. Dinleyin!»

Bir an kulak kabarttılar, iri bir dalga homurtuyla evi sarsıyordu. Sonra dışarı çıktılar. Tayfun geçmişti. Aorai'nin bir mil kadar uzakta, yerinde sabit, deli gibi kabaran sulara baş-kıç vurduğunu, kuzey-doğudan gelen ölü dalgaların neredeyse onu mercan resiflerinin üzerine savuracağını gördüler. Sandaldaki gemicilerden biri girişin ağzını gösterdi ve başını salladı. Raoul oraya baktığında, taşkın ve köpüklü bir beyazlığın fokurdadığını gördü.

«Sanıyorum bu gece sizinle kalmam gerekecek, Kaptan!» dedi. Sonra sandaldaki gemiciye döndü ve kendilerine bir sığınak bulmalarını söyledi.

«Tam yirmi dokuz,» diye haber verdi Kaptan Lynch, elinde bir sandalye, barometreye bir göz attıktan sonra. Oturdu ve denizi gözlemeye başladı.

Güneşin tekrar çıkmasıyla günün sıkıntısı bir kat daha artmıştı ve ölü suskunluk devam ediyordu. Deniz kabarmaya devam ediyordu.

«Denizin nasıl olup da böyle kabardığını anlıyorsam arap olayım,» diye sıkıntıyla söylendi Raoul. «Rüzgâr yok ki.. Hey, şuna bakın!»

Millerce uzunlukta, on binlerce ton ağırlığında bir su kütlesi bir deprem gibi sarstı atolü. Kaptan Lnych, bayağı ürkmüştü.

«Vay canına!» diye koltuğundan yarı kalkmış bir durumda bağırdı ve tekrar yerine oturdu.

«Rüzgâr yok ki,» diye üsteledi Raoul. «Eğer rüzgâr olsaydı bütün bu olanlara aklım yatardı.»

«Sıkma canını dostum, yakında sevgili rüzgârın gelecektir,» diye cevapladı alay edercesine.

İki adam sessizce oturdular. Terleri on milyarlarca ince damla halinde, nemden çiller gibi süzülüyor ve üstlerinden, başlarından yerlere akıyordu. Havasızlıktan soluyorlardı. Özellikle, ihtiyar adam nefes almakta bayağı sıkıntı çekiyordu. Deniz, plajı kaplayıp hindistan cevizi ağaçlarını kucaklamış, neredeyse ayaklarına değiyordu.

«Sular, normal yükselme sınırını aştılar,» diye belirtti Kaptan Lynch,» on bir yıldır buradayım, böyle şey görmedim.» Saatine baktı : «Üç..» dedi.

Bir kadın ve bir erkek, artlarında bir sürü kıvır zıvır ve bir köpeği sürükleyerek dizi halinde yürüyorlardı. Evin altında bir süre durdular. Uzun bir karasızlıktan sonra yere oturdular. Birkaç dakika sonra, ters yönden başka bir aile, kadın erkek, çeşitli eşyalarını sürükleyerek sökün etti. Ve kısa bir zaman sonra yüzlerce, her cinsten ve her yaştan insan, kaptanın evinin önünde kümelenmişti. Kaptan yeni gelenlerden birini, kucağında bir çocuk taşıyan bir kadını çağırdı ve kadının evinin şu anda lagünün dibinde olduğunu öğrendi.

Burası en yüksek noktaydı. Bir çok yerde yükselen denizle lagün arasında ince bir sınır kalmıştı. Yirmi mil boyunca atolün çevresi daralmıştı ve kalan kara parçası hiç bir yerde elli kulaçtan fazla değildi.

Dalma mevsiminin en verimli zamanıydı ve bütün civar adalardan hatta Tahiti'den bile inci avcısı yerliler gelmişlerdi.

«Burada bin iki yüz erkek, kadın ve çoluk çocuk var,» dedi Kaptan Lynch.» Yarın kaç kişi kalacak merak ediyorum.»

«Ama, niye esmiyor, ben de bunu merak ediyorum.»

«Üzülme genç dostum, bela çok kısa zamanda gelecektir.»

Kaptan Lynch sözünü bitirmeden, büyük bir su kitlesi atolü kapladı. Ayaklarının altındaki su, üç inç kadar bir yüksekliğe erişmişti. Çocuklar yumuk elleriyle, gözlerini iri iri açmış, yuvarlanan devasa su kitlesine bakıyor ve çığlığı basıyorlardı. Tavuklar ve kediler içgüdüsel olarak suların içinde çırpınarak, sıçrayarak kaptanın taraçasına sığındılar. Bir Pamotus'lu, bir sepetin içinde yeni doğmuş köpek yavrularıyla, bir hindistan cevizi ağacına tırmandı ve yerden yirmi ayak kadar yüksekliğe yerleşti ve sepeti sıkıca tutturdu. Anneleri aşağıda suyun içinde hırlayıp havlıyordu.

Güneş hâlâ parlıyor ve ölü sessizlik devam ediyordu. Oturup denizi ve Aorai'nin deli gibi baş kıç vurmasını seyretmeye başladılar. Kaptan Lynch, yürüyen su dağlarından gözlerini ayıramıyordu. Görmemek için bir an elleriyle yüzünü kapadı, ve sonra da içeri girdi.

«Yirmi sekiz-altmış,» diye çabuk çabuk konuştu. Döndüğü zaman kolunda bir kangal ip vardı. Onu iki kulaç uzunluğunda parçalara böldü. Birini kendisi aldı, birini de Raoul'a verdi. Geriye kalan parçaları da bir ağaca tırmanmalarını söyleyerek kadın erkek diğerlerine dağıttı.

Kuzey-doğudan hafif bir esinti başladı ve bu, nedense Raoul'u sevindirdi. Aorai'nin serena yelkenlerini çekerek kıyıdan uzaklaştığını gördü. Şu anda gemide bulunmadığına pişman oldu. Her ne pahasına olursa olsun gemi uzaklaşacaktı atolden. Dalgalar birden ayaklarının altında kırılmaya başladı. Hemen bir ağacı kestirdi gözüne, sonra barometreyi hatırladı, bir koşu içeri yöneldi aynı şey için seğirten Kaptan Lynch'le karşılaştı. Birlikte içeri girdiler.

«Yirmi sekiz-yirmi,» dedi ihtiyar denizci. «Yakında burası cehenneme dönecek. O neydi, o?»

Hava sanki bir yerlerden hızla doluyordu. Ev sallandı ve trampet çalar gibi bir ses duydular. Camlar şangırdadı, iki çerçeve parçalandı. Ağır bir rüzgâr hücum etti, sarstı, bayağı sendelediler. Karşı kapı gürültüyle uçarak parça parça oldu. Beyaz kapı tokmağı lokma lokma oldu. Evin duvarları aniden hava basılan bir balon gibi dalgalandı. Derken yeni bir şangırtı koptu ve sular hızla evin duvarına çarptı. Kaptan Lynch saatine baktı, dörttü. Üstüne bir kılavuz kazağı geçirdi, barometreyi yerinden çıkardı ve büyük cebine yerleştirdi. Bir su kitlesi tekrar eve vurdu. Büyük bir ses çıktı ve hafif yapı, şöyle bir sallandı, temellerinin üstünde dörtte bir kadar döndü ve çatısı on derece kadar yanladı.

İlk Raoul çıktı dışarı, hemen rüzgâra kapıldı ve fırıldak gibi döndü. Esintinin doğudan geldiğini anlayacak kadar zaman buldu. Büyük bir güçle kendini yere attı, tırnaklarını kuma geçirdi, tutunabildiği kadar tutundu. Kaptan Lynch, bir saman çöpü gibi havalanmış ve üzerinden uçmuştu. Aorai'nin iki gemicisi, tırmandıkları hindistan cevizi ağacından inip rüzgâra yan vererek onu ölü bir açıya almış ve ilerledikleri her inç için büyük mücadele vererek yardıma geliyorlardı.

İhtiyar adamın eklemleri sertleşmiş olduğundan, tırmanamadı. Bunun üzerine gemiciler kısa ipleri biribirine bağlayıp onu yavaş yavaş yukarı çektiler ve yerden elli fit kadar yukarıda bir yere bağladılar. Raoul, ipini yan dalın etrafına doladı ve gözlemeye devam etti. Rüzgâr korkunçtu, böylesine sert esebileceğini tasavvur bile edemezdi. Bir dalga, atolü boydan boya geçerek çatladı ve onu dizlerine kadar ıslattı, sonra lagüne indi. Güneş kaybolmuş ve alaca karanlık çökmüştü. Tamamen yatay gelen birkaç damla yağmur, yüzüne çarptı. Sanki misket atıyorlardı. Ardından yüzüne tuzlu su fışkırdı. Bir tokat gibiydi. Elmacık kemikleri yanmış, acıdan gözleri yaşarmıştı. Yüzlerce Yerli ağaçlara tırmanmıştı ve ağaçların tepesinden sarkan bu insan-meyvalara gülesi gelmişti. Bir süre sonra vücudunu büktü, elleriyle gövdeye yapıştı, ayaklarının ayasını çepeçevre bastırıp, tahitili olduğunu kanıtlayan bir teknikle yükselmeye başladı. Tepede, iki kadın, bir erkek ve iki çocuk buldu. Küçük bir kız, bir kediyi göğsüne bastırmış duruyordu.

Yuvasından, elini Kaptan Lynch'e uzattı. Ama, cesur ihtiyar istemedi. Gök,

Raoul'u dehşete düşürdü. Yere daha çok yaklaşmış gibiydi, sanki tam başının üzerindeydi ve kapkara olmuştu. Birçok insan daha yerdeydi ve ağaçların etrafında toplanmıştı. Gruplar halinde dua ediyorlar ve bir Mormon misyoneri de vaiz veriyordu. Tekin olmayan, ritmik, baygın bir cırcır böceğininki gibi bir ses bir süre kulaklarında çınladı ve öteki dünyadan gelen bir müzik gibi bir duygu uyandırdı. Kafasını çevirip baktığında bir ağacın altında iplerle birbirine tutunmuş bir sürü insan gördü. Ancak oynayan yüz hatları ve dudaklarını görebiliyor ama seslerini duyamıyordu. İlahi söylediklerini anlamıştı.

Rüzgâr daha sert esmeğe başlamıştı. Rüzgârla ilgili tüm bilgilerinin üstünden epeyi zaman geçmiş olmasına, bilinçli bir ölçüm yapacak durumda olmamasına rağmen daha da sertleştiğini anlamıştı. Biraz ötede ağaçların üstündeki insan yüklerini yere fırlatıyor, sular da alıp götürüyordu. Her şey çok çabuk oluyordu. Bir an çikolata rengi bir omuz, ardından siyah bir kafa görünüyor ve anında da kayboluyorlardı. Başka ağaçlar eğiliyor, bükülüyor, kibrit çöpleri gibi birbirlerinin üstüne çatılıyorlardı. Rüzgârın bu gücü, onu eğlendirmişti. Kendi ağacı tehlikeli biçimde sallanıyor, kadınlardan biri bir yandan ağaca sarılıyor, öte yandan küçük kızını tutuyordu. Küçük kız da, kendi kedisini kolluyordu.

Öteki çocuğu tutan adam, Raoul'un koluna dokundu ve bir şeyi gösterdi. Dönüp baktığında Mormon kilisesinin sarhoş bir adam gibi yüz fit ötede yalpaladığını gördü. Temellerinden sökülmüş, rüzgâr ve su tarafından savrulmuştu. Korkunç bir su duvarı onu yakaladı, bir silkeleyip yarım düzine kadar hindistan cevizi ağacının tepesine uçurdu. Bir sürü adam-meyva, olgun cevizler gibi sapır sapır döküldüler. Geri çekilen dalga kumsalın üzerinde kimini baygın, kimini solucan gibi kıvranır durumda açıkta bıraktı. Manzara, ona tuhaf bir biçimde hamam böceklerini hatırlattı. Sarsılmıştı. Dehşet sınırını aşmıştı artık. Gelen ikinci bir dalga, bu insan kalıntılarını süpürüp kumsalı temizledi. Bir üçüncü ve şimdiye kadar gördüklerinin en muazzamı olan bir dalga, homurdanarak, kiliseyi yarı yüzer bir durumda, rüzgâr-altının karanlığında, Nuhun gemisinden görünür gibi, lagünün derinliklerine gömdü. Kaptan Lynch'in evine baktı bir. Yerinde göremeyince şaşırdı. Her şey gerçekten çok çabuk oluyordu. Ağaçların üzerindeki birçok kişinin yere indiğini farketti. Rüzgâr, daha şiddetini arttırmakta devam ediyordu. Kendi bulunduğu ağaçtan anlıyordu bunu. Artık, geriye ya da öne yatmıyor, hemen hemen aynı pozisyonda, rüzgârla bir dik açı teşkil etmiş bir vaziyette eğik, titreyip duruyordu. Sarsıntısı, mide kaldıran cinstendi. Titremenin bazısı bayağı işkence vericiydi. Kökleri dayansa bile bu gerginliği daha fazla taşıyamazdı. Bir yerlerden muhakkak kırılacaktı. Hah, işte bir parçası gitmişti bile! Nasıl olduğunu görememişti ama, işte gövdede, yarı yolda, kırık bir vaziyette koca bir dal duruyordu. İnsan tanık olmadan bilemezdi böyle bir şeyi. İnsanların çığlıkları, kırılan dalların çatırtıları, bu muhteşem gürültü deryasında tasnife bile girmezdi. Tesadüfen Kaptan Lynch'in evinin yönüne bakarken gördü; ağacın gövdesinin yukarı yarısı oynadı ve gürültüsüzce ayrıldı. Ağacın üst tarafı, Aori'nin üç denizcisi ve Kaptanla birlikte lagünün üzerinde seyretmeye başladı. Aşağı düşmedi, bir çöp gibi havadan gitti. Yüzlerce metre uçuşunu seyretti ve suya çarptığını gördü. Gözlerini kapadığında, Kaptandan gelen elveda dalgasını gördüğüne emindi.

Raoul, daha fazla beklemedi. Yerliye dokundu, ve aşağı inmeleri için işaret etti. Adam da istiyordu bunu, ama kadınlar korkudan felç olmuşlardı. Onlarla

kalması gerekiyordu. Raoul, ipini çevreledi ve aşağıya kaymaya başladı. Bir tuzlu su kitlesi altında kaldı. Umutsuzca soluğunu tuttu ve ipine yapıştı. Su çekildi ve bir daha nefes aldı. Ipini daha sağlamca tesbit etti ve tekrar bir su deryası altında kaldı. Kadınlardan birisi, aşağıya kayıp ona ulaşmış, yerli ise diğerleriyle kalmıştı.

Raoul, diğer ağaçlardan, aşağıya doğru inenlerin sayısının azaldığını farketti. Şimdi tüm süreç, kendi çevresinde cereyan ediyordu. Tutunmak için bütün gücünü sarfediyordu. Ama yanına gelen kadının gücü gittikçe tükeniyordu.

Her su çekilişinde kadını ve kendini hâlâ orada bulmaktan hayrete düşüyordu. En sonunda kendini ağaçta yalnız buldu. Yukarı baktı, ağacın tepesi de gitmişti. Başlangıçtaki yüksekliğinin yarısında sarsıntı devam ediyordu. Emniyetteydi. Üstte pek bir şey kalmamasına rağmen kökleri hâlâ sağlamdı. Tekrar yukarı tırmanmaya başladı. Iyice güçten düştüğü için, yavaş yavaş çıkıyordu. Yukarıya ulaşıncaya kadar defalarca suların altında kaldı. Sonra kendini iyice gövdeye bağladı; geceyi beklemeye başladı. Artık ne olacağını bilmiyordu.

Kendini karanlıkta, çok yalnız hissetti. Defalarca, dünyanın sonunun geldiğini ve kendinin geriye kalan tek canlı olduğunu sandı. Rüzgâr hâlâ artıyordu. Saatin aşağı yukarı on bir olduğunu tahmin ettiği sırada rüzgârın hızı inanılmaz bir şiddete ulaştı. Korkunç, canavarca bir şeydi. Azgın, gelip vurup giden bir daha vuran bir duvar, sonsuz bir duvardı sanki. Işığa, maddesizliğe dönüştüğünü sandı; hareket edebildiğine inanamıyordu. Sonsuz bir katılıkta kavranamaz bir hızla gidiyordu sanki. Rüzgâr artık hareket halinde hava değil, su gibi, cıva gibi bir maddeydi. Tuhaf şeyler hissetmeye başlamıştı. Bir öküzün iskeleti içinde etlerini parçalamak gibi, onun içine girebileceğini, yara tırmanan bir adam gibi ona asılabileceğini sanıyordu.

Rüzgâr onu boğuyordu. Yüzünü ona karşı dönemiyor, nefes alamıyordu. Burnundan, ağzından içeri doluyor, ciğerlerini, sidik torbası gibi, patlatacakmışçasına şişiriyordu. Bu anlarda vücudunun bir paket haline geldiğini ve diri diri toprağa gömüldüğünü sanıyordu. Yalnız dudaklarını ağacın gövdesine yapıştırarak nefes alabiliyordu. Aralıksız esen rüzgâr tüketmişti onu. Vücudu ve beyni iyice yorulmuştu. Artık görmüyor; düşünmüyordu ve yarı baygındı. Bilincinin varlığını kanıtlayan tek fikir vardı : Demek tayfun dedikleri buydu. Bu tek kavram düzensiz olarak beliriyordu. Zaman zaman titreyen zayıf bir alev gibiydi. Bir uyuşukluk halinden, bilinçli hale geçiyor, tayfun dedikleri buymuş, diyerek toparlanıyor, sonra tekrar her şey sislerin ardında kalıyordu.

Tayfun aynı şiddette, saat gece on birden, sabah saat üçe kadar devam etti. Saat on birde Mapuhi ve diğer kadınların üzerinde bulunduğu ağaç uçtu. Mapuhi, lagünde su yüzüne çıktığı zaman hâlâ kızı Ngakura'yı tutuyordu. Sadece bir güney denizi sakini bu boğucu koşularda yaşayabilirdi. Kendini bağladığı salkım ağaç, bir yayık gibi köpükler içinde dönüyordu. Bazan sıkıca tutunarak, bazan süratle yerini değiştirerek ancak kendinin ve Ngakura'nın başını nefes alabilmek için yeterli aralıklarda suyun üstünde tutabiliyordu. Ama hava ıslak ve suluydu. Dalgalar ve yağmur damlaları yatay olarak bir sprey gibi geliyordu.

Lagünden en uzak kumsala on mil kadar bir mesafedeydi. Çarpışan ağaç gövdeleri, keresteler, gemi leşleri, yapı döküntüleri lagün geçidinde yaşayan bu zavallı canlıların onda dokuzunu öldürmüştü. Yarı boğulmuş, tükenmiş bir du-

rumda bu çılgın harç karışımına dökülmüş ve biçimlerini kaybetmiş bir et yığını haline gelmişlerdi. Ama Mapuhi şanslıydı. Onda bir sağ kalma şansına ulaşanlardandı. Alın yazısında doğru numaraya oynamıştı.

Kumsalda, yara bere, kan içinde doğruldu. Ngakura'nın sol kolu kırılmış, sağ elinin parmakları ezilmiş, elmacık kemiği ve alnı kemiğe kadar açılmıştı. Her nasılsa hâlâ ayakta duran bir ağaca yapıştı, kızı tutarak nefes almaya çalıştı. Lagünün suları, dize kadar, kimi zamanda bele kadar yükseliyordu.

Sabah saat üçte kasırganın beli kırıldı. Saat beşte artık sadece bir meltem esiyordu. Ve altıda, ölü bir sessizlik ve pırıl pırıl bir güneş vardı. Deniz sakinleşmişti. Hâlâ hareketli olan lagünün öteki ucunda Mapuhi, iyi iniş yapamayanları, kırık dökük bir vaziyette kumsalda yatarken gördü. Şüphesiz Tefara ve Nauri de onların arasındaydı. Kumsala bakmaya gitti ve karısını, yarısı suda yarısı dışarıda olarak kumsalda yatarken buldu. Yere oturdu ve o ilkel insanlara özgü tuhaf gürültüler çıkararak ağlamaya başladı. Bu anda kadın rahatsızca kımıldandı ve homurdandı. Daha yakından baktı. Yaralanmamıştı bile. Basbayağı uyuyordu. Ona da onda bir hayatta kalma şansı vurmuştu.

Bir gece önceki bin iki yüz canlıdan üç yüz kişi kalmıştı. Mormon misyoneri ve bir jandarma sayım yaptılar. Lagünde cesetler dalgalanıyordu. Değil bir ev, bir kulübe bile ayakta kalmamıştı. Her elli palmiyeden biri dayanmıştı. Hepsi kırılmıştı ve bir tekinde bile tek hindistan cevizi kalmamıştı. Taze su yoktu. Yağmur suyunun sızdığı sığ gözeler tuzla dolmuştu. Lagünden birkaç torba, ıslak un toplanmıştı. Geriye kalanlar devrilmiş hindistan cevizi ağaçlarının özünü yiyorlardı. Şurada, burada, kumu kazarak ve üstüne çalı çırpı, metal parçaları çatılarak meydana getirilmiş kovuklar göze çarpıyordu. Misyoner, bir imbik yapmış üç yüz kişi için su damıtamamıştı. İkinci günün sonunda Raoul, gölde yıkanırken, her nasılsa susuzluğunun azaldığını farketti. Bunu diğerlerine bağırarak duyurunca, üç yüz kadın erkek, çoluk-çocuk kendilerini boğazlarına kadar suya atmış, derileriyle su içmeye koyulmuşlardı. Ölüleri ya yanlarında yüzüyor, ya da ayaklarının altında, dipte yatıyordu.

Üçüncü gün halk ölülerini gömdü ve kurtarma gemilerini beklemeye başladı.

Bu arada, ailesini tayfunda kaybetmiş bulunan Nauri'nin de başından kendine özgü bir serüven geçmişti.

Sarıldığı kalas vücudunu yara bere içinde bırakmıştı ve sonra da fırtınayla atolün üzerinden açık denize fırlamıştı. Sonra, büyük su dağlarının darbeleri altında tutunduğu kalası kaybetmişti. Altmışına yakın, ihtiyar bir kadındı, ama ne de olsa bir Paumotus'luydu, hayatında hiç denizden ayrılmamıştı. Karanlıkta yarı boğularak, yarı nefessiz kalarak hava almak için çırpınarak yüzerken bir hindistan cevizi ağacından sert bir darbe yedi omuzuna. Aynı anda hemen ağaca yapıştı, üzerindeki meyvaları kopardı. Daha sonra yedi tane daha buldu. Tutunduğu şey ona hem cankurtaranlık görevi yapıyor hem de peltemsi besiniyle yaşamını sürdürmesini sağlıyordu. Şişman bir kadın olduğundan sağı solu kolayca berelenip morarıyordu. Ama tayfunlarla ilgili büyük deney sahibiydi. Bir yandan kendini köpek balıklarından koruması için köpek balığı tanrısına yalvarırken, diğer yandan da rüzgârın kırılmasını bekliyordu. Ama saat üçte artık kendini kaybetmişti. Hatta saat altıda her şey duruldugunda bile hâlâ kendine gelememişti.

Bir kumsala fırlatıldığında, darbenin etkisiyle aklı başına geldi. Kan içinde, derisi yüzülmüş elleriyle ve ayaklarıyla sürünerek su kesimini geçip dalgalardan uzaklaştı.

Nerede olduğunu anlamıştı. Burası Takokota'dan gayri bir yer olamazdı. Lagünü yoktu. İnsan yaşamazdı. Hikueru on beş mil ötedeydi. Hikueru görünmüyordu ama, güneye doğru olduğundan kesinlikle emindi. Günler geçti ve dalgaların kıyıya attığı hindistan cevizleriyle beslendi. Aynı zamanda hem besin, hem de su ihtiyacını karşılıyordu. Hiç bir zaman istediği kadar yiyemedi, içemedi. Kurtulması meseleydi. Uzakta, ufukta kurtarma gemilerinin dumanını gördü. Ama hangi geminin ıssız Takokota'ya adam kurtarmaya geleceği beklenebilirdi.

Daha başlangıçta cesetlerin çokluğundan dehşete düşmüştü. Deniz onları kumsala savurmakta ısrar ediyordu. Ve o da kuvveti kesilinceye kadar onları gerisin geriye, denize, köpek balıklarının anında kapıp mideye indirdikleri yere göndermekte ısrar ediyordu. Artık gücü tükendiğinde, cesetler iğrenç bir şekilde kumsalı kapladı, o da cesetlerden mümkün olduğu kadar uzağa -aslında pek de uzak olamayan- bir köşeye çekildi.

Onuncu gün, son hindistan cevizi de tükenmişti ve susuzluktan dili damağı kurumuştu. Kumlar üzerinde bir hindistan cevizi bulmak için sürünüyordu. Bu kadar çok cesedin kıyıya vurup ta bir tek hindistan cevizinin vurmaması gerçekten tuhaftı. Şüphesiz, yüzen cesetten çok hindistan cevizi olmalıydı. En sonunda vaz geçti ve bitkin bir durumda uzandı. Sonu gelmişti. Ölümü beklemekten başka çare kalmamıştı.

Yavaş yavaş kendine geldikçe, bir cesedin kumlu kırmızı saçına bakmakta olduğunu farketti. Deniz, gövdeyi önce ona doğru yükseltti, sonra tekrar geri çekti. Ters döndüğünde, yüzü olmadığını farketti. Ama gene de bu kırmızı-gri saç ona hiç de yabancı gelmiyordu. Bir saat geçti. Onu tanımak için kendini zorlamadı. O, ölümü bekliyordu ve bu herifin kim olduğu da onu hiç ırgalamazdı.

Ama bir süre sonra yavaşça doğruldu, cesede baktı, daha büyükçe bir dalga, onu diğer küçük dalgaların erişemeyeceği bir yere atmıştı. Evet, haklıydı. Bu bir tutam kırmızı-gri saç, bütün Paumotus'larda bir tek kişiye ait olabilirdi. Levy'ydi... İnciyi satın alan, Hira'nın sahibi şu Alman Yahudisi. Önünde bir gerçek vardı. Hira kaybolmuş, inci alıcılarının ve hırsızların tanrısı, aslına dönmüştü.

Ölüye doğru seğirtti. Gömleği ters dönmüş, parçalanmış ve belindeki deriden para kemeri görünüyordu. Nefesini tuttu, kopçalarını kuvvetle çekti. Umduğundan daha kolay açıldı ve kemeri ardında hızla sürüyerek kumsaldan yukarı doğru koşmaya başladı. Durdu, cepleri birbiri ardından teker teker açtı, boştular. Nereye koymuş olabilirdi? Sonuncu cepte aradığını buldu. Kemerden birkaç metre öteye, bulaşıcı bir nesneden uzaklaşır gibi uzaklaştı ve inciyi seyretmeye başladı. Mapuhi'nin bulduğu ve Toriki'nin çaldığı inciydi. Elinde şöyle bir tarttı, elinin ayasında ileri geri yuvarladı okşarcasına. Ama incide onun gördüğü o eşsiz, o kendine özgü güzellik değildi. Tüm gördüğü Mapuhi ve Tefara'nın tek özlemleri, şirin evleriydi. İnciye her bakışında evi tüm ayrıntılarıyla, sekizgen lambalık da dahil olmak üzere, her şeyiyle görüyordu. Bu, gerçekten yaşanmaya değerdi.

Ahu etekliğinden bir şerit kopararak inciyi sardı, ve dikkatle boynuna doladı. Sonra sürünerek, etrafı tarayarak hindistan cevizi aramaya koyuldu. Çabu-

cak bir tane buldu. Kabuğunu kırıp, sütümsü suyunu içti ve etini son kırıntısına kadar yedi. Bir süre sonra, kırık dökük bir sığınağa rastladı. Kendi tahtası kaybolmuştu. Nitekim gün batmadan bir gemi metaforası buldu. Her bulduğu şey bir sihirden ötürüydü sanki. İnci bir tılsımdı. Öğleden sonra geç vakit, yarıyarıya suya gömülmüş bir vaziyette yüzen bir sandık gördü. Onu kıyıya çektiğinde içindekiler tıngırdadı. Açıp baktığı zaman on tane ton konservesi buldu. Ağzını kanonun kenarına vurarak açtı. Bir tek kutuyu açmak, içindekileri boşaltmak saatler sürmüştü.

Sekiz gün daha kurtarma gemisini bekledi. Aynı zamanda bulmuş olduğu mataforayı bulabildiği koko lifleriyle ve ahusunun geriye kalan şeritleriyle kanoya tesbit etti. Kano kötü bir şekilde delinmişti ve su geçirmez bir hale getirilmesi imkânsızdı. Ama bir hindistan cevizi kabuğundan yaptığı bir kap, su boşaltma işlemini görebilirdi. Fakat bir kürek bulması güçtü. Bir teneke parçasıyla saçlarını dibinden kesti. Bunlara bir ip ördü. İple de sandığın bir parçasına bulmuş olduğu bir süpürge sapını sıkıca bağladı, takozları dişleriyle ısırarak sıkıştırdı.

On sekizinci gün, gece yarısı, kanoyu surf dalgasına bırakarak Hikueru'ya yöneldi. İhtiyar bir kadındı. Ağır iş görmekten yağları erimiş, geriye bir deri bir kemik kalmıştı. Kano genişti ve ancak üç güçlü kuvvetli adamla yönetilebilirdi. Ama o tek başına ve iğreti bir kürekle görüyordu bu işi. Ve kano bayağı delikti ve zamanının üçte birini boşaltmaya ayırmak zorundaydı. Gün ışıdığında gözleri boşuna Hikueru'yu aradı. Takokota, geride denizde battı. Güneş tüm kızgınlığıyla çıplak vücudunun bütün nemini anında kuruttu. Sadece iki kutu ton kalmıştı ve yol boyunca onların da dibini delerek içindeki sıvıyı boşalttı. İçindeki eti çıkaracak vakti yoktu. Akıntı onu batıya sürüklüyor, devamlı küreklemedikçe batıya kayıyor ya da yerinde sayıyordu.

Sabahın ilk saatlerinde ayağa kalktığında Hikueru'yu gördü. Hindistan cevizi ağaçlarının palmiyeleri yok olmuşlardı. Sadece şurada burada geniş aralıklarla, ağaçlardan arta kalan gövdeler görülüyordu. Manzara onu neşelendirmişti. Umduğundan daha yakındı. Akıntı onu batıya sürüklüyordu. Karşı koymaya çalaştı ve küreğe yüklendi. Süpürge sapıyla tutturulmuş parça iyi çalışmıyordu tekrar sıkıştırmak vakit kaybına sebep oluyordu. Sonra, bir de dolan suyu boşaltmak vardı. Her üç saatte bir, kürek çekmeyi bırakıp su boşaltması gerekiyordu. Elbet bu arada da devamlı batıya sürükleniyordu. Güneş batarken, Hikueru, üç mil ötede, güneydoğudaydı. Dolunay vardı ve saat sekizde kara, doğuda, iki mil uzaklıktaydı. Bir saat daha mücadele etti. Ama adadan hep aynı uzaklıktaydı. Akıntının en güçlü noktasındaydı; kano çok genişti; kürek çok elverişsizdi; ve kuvvetinin ve zamanının büyük bir kısmı su boşaltmaya gidiyordu. Öte yandan da çok zayıf düşmüştü ve düşmekte devam ediyordu. Bütün uğraşmalarına rağmen, kano, batıya kayıyordu.

Derin bir nefes aldı, köpekbalığı tanrısına dua etti, kenardan suya kaydı ve yüzmeye başladı. Serin su onu biraz kendine getirmişti ve kanoyu hemen terketti. Bir saat sonunda kara iyice görünür hale gelmişti. Sonra korku benliğini sardı. Tam gözlerinin önünde, yirmi ayak kadar ötede, geniş bir kanat suları yarıyordu. Direk ona doğru yüzdü, o da yavaşça öteye sıyrıldı, sağa döndü ve etrafında dönmeye başladı.' Gözlerini kanattan ayırmadan yüzmeye devam etti. Kanat kaybolduğunda, suya yüzükoyun yattı ve gözlemeye başladı. Kanat yeniden belirdiğinde tekrar yüzmeye başladı. Gördüğü kadarıyla cana-

var tembel bir hayvandı. Şüphesiz, tayfundan beri epeyi beslenmiş olmalıydı. Eğer aç olsaydı kendisini mideye indirmekte bir an bile tereddüt etmeyeceğini biliyordu. On beş fit kadar uzundu ve bir çene darbesiyle onu ikiye biçmesi işten bile değildi.

Ama onunla kaybedecek zamanı yoktu. İster yüzsün, ister yüzmesin, akıntı onu batıya atıyordu. Yarım saat sonra köpek balığı daha da cüretkar davranmaya başlamıştı. İhtiyarın zararsız olduğuna aklı yatınca, daha da yaklaşmış, daireleri küçültmeye başlamış, yanında geçerken dik dik bakmıştı. Saldırmak için gerekli cesareti ergeç bulacağını biliyordu. Ondan önce davranmaya karar verdi. Umutsuz bir atak olacaktı bu. İhtiyar bir kadındı, açık denizde tek başına, açlıktan ve yorgunluktan gözleri kararan bir kadın. ve bu deniz kaplanının saldırısını önlemek için saldırmak zorundaydı. Yüzmeye devam ederek fırsat kollamaya başladı. Sonunda gevşekçe, sekiz ayak kadar ötesinden geçerken, ihtiyar birdenbire hücum ettiğini kanıtlayacak bir gürültüyle fırladı. Canavar, bütün gövdesiyle dönerek uzaklaştı. Zımpara gibi pulları derisini, dirseğinden omuzuna kadar soydu, götürdü. Süratle, gittikçe genişleyen daireler çizdi ve gözden kayboldu.

Kumdaki bir oyukta, metal, dal parçalarıyla meydana getirilmiş bir çatının altında Mapuhi ve Tefara uzanmış, tartışıyorlardı.

«Eğer dediğim gibi yapsaydın,» diye yükleniyordu Tefara belki yüzüncü defadır. «İnciyi saklasaydın, ve kimseye söylemeseydin, inci şimdi sende olurdu.»

«Ama istridyeyi açtığımda Huru-Huru yanımdaydı dedim sana yüz defa.»

«Artık evimiz olmayacak! Raoul, bugün bana dedi ki, eğer inciyi satmamış olsaydınız.»

«Onu satmadım, Toriki benden çaldı.»

«— eğer satmamış olsaydınız, size beş bin Fransız doları verirdim. On bin şili yapar bu.»

«Külahıma anlatsın,» diye izah etti Mapuhi,» O ne hinoğluhindir, bilirim.»

«Ve şimdi inci kayıp,» diye içini çekti Tefara.

«Toriki'ye olan borcum ödendi her şeye rağmen. Bin iki yüz papel kazançlı sayılırım.»

«Toriki öldü,» diye bağırdı kadın. «Uskunasından hiç haber yok. Aorai ve Nira, beraber kayboldular. Toriki, sana söz verdiği üç yüzlük krediyi verecek mi? Hayır, çünkü Toriki öldü. Eğer inciyi bulmamış olsaydın, bugün gene Toriki'ye bin iki yüz papel borcun olacak mıydı? Hayır, çünkü Toriki öldü. Ölü adama para ödenmez.»

«Ama Levy, Toriki'ye para vermedi ki,» dedi Mapuhi. «Ona para yerine bir kâğıt parçası verdi, Papetee'de geçerli; şimdi Levy öldü ve ödeyemez; ve Toriki öldü, kâğıt da beraber kayboldu, ve inci de levy'yle beraber kayboldu... Haklısın Tefara, inciyi kaybettim ve karşılığında hiç bir şey almadım. Şimdi bırak ta yatalım.»

Birden elini kulağına götürerek dinledi. Sanki birisi hızla ve güçlükle soluyordu. Bir el, kapı görevi gören hasırı tırmaladı.

«Kim var orada?» diye bağırdı Mapuhi.

«Nauri» diye geldi cevap. «Oğlum Mapuhi'nin nerede olduğunu söyleyebilir misiniz?»

Tefara bir çığlık attı ve kocasının kolunu sıktı.

«Bir hortlak!» diye kekeledi, «Bir Hortlak!»

Mapuhi'nin yüzü yemyeşil olmuştu. Güçsüzce karısına yaslandı. «İyi kadın,» dedi okşayıcı bir tonda sesini değiştirmeye çalışarak, «Oğlunu iyi tanırım, lagünün doğu kıyısında oturuyor.»

Dışarıdan bir iç çekişi geldi. Mapuhi ferahlamıştı. Hortlağı atlatmıştı.

«Ama, nereden geliyorsun, kadın?»

«Denizden,» dedi ihtiyar.

«Anlamıştım, anlamıştım!» diye çığlığı bastı Tefara.

«Ne zamandan beri Tefara yabancı birinin koynunda yatıyor?» diye hasırın ardından sordu, Nauri.

Mapuhi, korku ve kızgınlıkla karısına baktı. Onları karısının sesi ele vermişti.

«Ve ne zamandan beri Mapuhi, öz oğlum, anasını inkâr ediyor?»

«Hayır, hayır, ben se-yani Mapuhi seni inkâr etmedi,» diye bağırdı. «Ben Mapuhi değilim. Sana o lagünün doğu kıyısında dedim.»

Ngakura, yatağında doğruldu ve ağlamaya başladı... Hasır, kıpırdamaya başlamıştı.

«Hey, ne yapıyorsun?» diye sordu Mapuhi.

«İçeri geliyorum.» dedi Nauri'nin sesi.

Hasırın bir kenarı kalktı, Tefara çarşafların altına saklanmaya çalıştı. Ama Mapuhi ona sarılmıştı. Bir şeye tutunması gerekiyordu. Beraberce, birbirlerine sarılmış bir vaziyette, tir tir titreyerek, dişleri takırdayarak, gözlerini, açılan hasıra dikmiş, bekleşiyorlardı. Nauri'nin, ahuşuz, çıplak, üzerinden deniz suları süzülerek içeri girdiğini gördüler. Hemen geriye sıçradılar ve başlarını saklamak için Ngakura'nın çarşafını birbirlerinin ellerinden çekiştirmeye başladılar.

«İhtiyar ananıza bir tas su verir misiniz?» dedi hortlak, şikayet dolu bir sesle.

«Su ver ona!» diye titreyen bir sesle emretti Tefara.

«Su ver ona!» diye Mapuhi, emri Ngakura'ya geçirdi ve beraberce Ngakura'yı yataktan aşağı itelediler.

Biraz sonra Mapuhi, hortlağın su içişini irkilerek, seyreti. Elini uzatıp, eline dokunduğunda hortlak falan olmadığına kanaat getirdi. Tefera'yı ardından sürükleyerek indi ve birkaç dakika sonra hepsi beraber Nauri'nin hikâyesini dinliyorlardı. Levy'yi nasıl bulduğunu anlatıp Tefara'nın eline inciyi fırlattığında, artık kaynanasının gerçekliğinden şüphesi kalmamıştı.

«Sabahleyin,» dedi. Tefara,» inciyi Raoul'a beş bin franga satacaksın.»

«Ya ev?» diye itiraz etti Nauri.

«Evi o yapacak,» diye cevapladı Tefara, «Dört bin fransıza mal olacağını söylüyor ve bin fransız da kredi verecek. Hepsi iki bin şili yapar.»

«Uzunluğu altı kulaç olacak değil mi?» diye tekrar sordu Nauri.

«Elbet!» dedi Mapuhi. «Tam altı kulaç.»

«Orta odada sekizgen lambalık?»

«Elbet, yuvarlak masa da.»

«Öyleyse bana yiyecek bir şeyler verin, açım,» dedi Nauri şikayet edercesine, «Sonra da yatacağım, yorgunum. Ve yarın inciyi satmadan önce bir kere daha, etraflıca, oturur konuşuruz. Bin fransızı da peşin olarak almalıyız. Peşin para, tüccarlardan borca mal almaktan her zaman için daha iyidir.»

kısa.... kısa....

■

İlk sayıdan itibaren altı aylık abone olanların bu sayıda abone süresi sona eriyor. Ama biz dergi göndermeyi durdurmadık. Temmuz sonuna kadar abonelerini yenilemelerini dileriz. Abone bedelleri gene 6 aylığı 25.—, yıllığı 50.— liradır. Abone bedelleri **«Orhan Suda, Yeni Adımlar**; Yerebatan cad., 43/5, Cağaloğlu - İstanbul» adresine gönderilmelidir.

Artan dergi fiyatları ve değişik fiyatlarla çıkacak özel sayılar için abonelerden ek ücret istenmeyecektir. Aboneler, yıl sonunda çıkacak olan YENİ ADIMLAR YILLIĞINI da yarı fiyatına sağlayabilecekler.

■

Abone olmak, bir dergiyi yaşatmanın en kestirme ve en etkili yollarından biridir. Abone olmak, okurlara, dergileri indirimli sağlamak imkânını verir. Bu imkândan yararlanmak ve YENİ ADIMLAR'ın daha da gelişmesini desteklemek için okurlarımızı YENİ ADIMLAR'a abone olmaya çağırıyoruz.

■

Enver Gökçe'nin şiirlerinin yakında kitap halinde yayımlanacağını 2. sayımızda duyurmuştuk. Bu konu ile ilgili çalışmalarına devam eden dergimiz, Enver Gökçe'nin şiirlerini bir bütün

halinde YENI ADIMLAR yayını olarak çıkaracaktır. Enver Gökçe'nin eskiden çeşitli dergilerde çıkmış şiirlerinden ellerinde bulunanların, dergimize yollamalarını, okurlarımızdan önemle rica ederiz.

■

YÖNTEM yayınevi, **UMUT TOPRAKLARI'nın** 2. cildini de yayımladı. Modern Tolstoy diyebileceğimiz Liviu Rebreanu, köylülük ve toprak sorununu irdelerken, bu sorunun çözümüne de ışık tutmuş olmaktadır. Elbetteki, Romanya'nın sosyo - ekonomik özellikleri toprak sorununda da yansımaktadır ama romanda, toprak sorununun evrensel karakteri genel hatlarıyla gün ışığına çıkarılmaktadır. **Umut Toprakları,** Türk okurlarına da çok şey öğretmektedir. Okunmasını yürekten öğütleriz.

■

CHP genel sekreteri yardımcısı Ordu milletvekili Ferda Güley'in Bolu İl Kongresi'nde 24 Haziran 1973 günü yaptığı konuşmanın **«İşkenceler»** le ilgili bölümünü, Yeni Ortam'dan aynen aktarıyoruz:

«Anayasanın, tatbikata bakarak, değiştirilmesi gereken bir maddesi vardı: İşkenceyi yasaklayan maddesi. Ben bu konuda dolanbaçlı bir dil kullanmadan daha açık konuşacağım: 12 Mart 1971 gerileme rejiminde suçları ne olursa olsun, kadın erkek, genç ihtiyar sayısı kolay söylenemeyecek vatandaşlara, Anayasamızın hukuk devleti olduğumuzu beyan etmesine ve işkenceyi yasaklamasına rağmen en kaba ve insafsız ölçü ve usuller içinde işkence yapıldığı meydandaki vakıalar muvacehesinde artık iddia değil, bir gerçektir. İşkence iddialarını reddeden, Sayın Kemal Satır'ı, USA markalı, içine doldurulan havayı yavaş bırakan ve her hava azalışı ve yatanın kımıldanışı ile orantılı olarak çıkan yüzlerce iğne üstünde çırılçıplak, vücudu kan revan içinde bir işkence yatağına yatırmış olsalardı, acaba yine de işkence iddialarının «rejim düşmanları tarafından yurt dışında jurnal etmek için yapıldığını söyliyebilir miydi?»

Babalar biliyorum, oğlunun sağlıklı ellerinden aldığı iki gün önce yazılmış bir mektup üzerine, kolunda yiyecek ve giyecek çıkını, gittiği cezaevinde göreceğini ve kucaklayacağını umduğu oğlu yerine kendisine bu oğulun bir gün evvel intihar ettiği haberi verilmiştir.

Ve bu baba alıp memleketine götürdüğü evlât naşının kurşunlarla delik deşik olduğunu görmüştür.

Aylar sonra hâkim önüne çıkarılan bir üniversiteli genç kız, hâkime «buraya bir kız olarak girdim şimdi huzurunuzda aynı durumda bulunmuyorum» demiştir.

Bu iki örnekteki, erkek ve kız iki gencin suçları ne olursa olsun bir hukuk devletinde âkıbetleri böyle mi olmalıydı? Hangi vicdan bu ve bunun gibi örnekler önünde sızlamaz ve ürpermez? Hangi Türk ve Müslüman yüz bu tablolar karşısında utançtan kıpkırmızı kesilmez?»

■

Yeni Adımlar'ın önümüzdeki sayılarında «ayın gazetesi» başlıklı bir bölümde, iç ve dış olaylarla ilgili haberlerin ilginç bir özeti yayımlanacak. Gözden kaçan haberler ve önemli olaylar arasındaki ilişki yalın bir şekilde belirtilecek. Okurlarımızın bu yeniliği ilgiyle karşılıyacaklarını umuyoruz.

■

Aydın Hatipoğlu'nun şiirlerinin yer

aldığı «HOYRAT» Temmuz başında yayımlanıyor. Yücel yayınlarından çıkacak olan bu kitaptan edinmek isteyenler, indirimli alabilirler.

■

Enver Gökçe, şu sıralarda Pablo Neruda ve Lorca'dan çeviriler yapmakta. Ayrıca, çocuk masalları da çeviren Gökçe, yeni şiirleri üzerinde çalıştığını da belirtmiştir.

■

Yöntem yayınevi önümüzdeki aylarda birbirinden ilginç kitaplar yayımlayacak. Dikkatli bir çalışmanın ürünü olan bu eserler merakla beklenmekte.

■

A.P. genel başkanı Süleyman Demirel'in yurdumuzun biricik umudu ve antiemperyalist mücadelenin şampiyonu olduğu yolundaki demeçler ve günah çıkartmalar tezgahlanmak istenen yeni bir siyasî oyunun ilk belirtileri olarak dikkati çekiyor. Bazı insanlar kuş misali: nereden nereye geliyorlar(!)...

■

ANALARIN IŞKENCESI Temmuz ayı içinde yayınlanıyor. 1964'de 6 karaderili gencin düzmece iddialarla yargılanması tüm dünya gençliğinin Amerika'ya karşı eylemlere geçmesine yol açtı. Öfkeli yumruklar havaya kalktı, faşizmin böyle çirkin oyunlarını protesto eden pankartlarla yürüyüşler yapıldı. Türkiye aydınları, sanatçıları, ve gençleri de bir bildiri yayınlayarak dünya gençliğinin protesto hareketine katıldılar. Şimdi olayın üzerinden yıllar geçti, ama hiç bir şey unutulmadı, hiç bir şey gizli kalmadı. Yapılan işkenceler, haksızlıklar, baskılar, oyunlar bütün açıklığıyla ortada. Amerika'nın modern Zola'sı diye anılan Truman Nelson, daha o zaman gizli kapaklı ne varsa gün ışığına çıkarmak için uğraşmış, işkence görenlerin analarıyla, olayın görgü tanıklarıyla konuşmuş; işkence edenleri izlemiş, hangi gizli güçlerden emir aldıklarını araştırmış; hattâ işkencecilerin bir kısmının, resmen polis oldukları halde, haraç toplayıcılık, kalpazanlık gibi özelliklerini tesbit etmişti. 6 karaderili genci elektrikli sandalyaya göndertmek böylece zenci halka ve ona yandaş olan yoksul beyaz halka gözdağı vererek baskı altında tutmak amacıyla yürütülen yargılama sırasında halkın yılmadan direnişe geçmesi dünya özgürlük ve demokrasi mücadelesine zenginlikler getirmişti. Truman Nelson, hazırladığı bu belgesel kitapda olayı bize yeniden yaşatmaktadır. Şemsa İlkin'in çevirdiği ANALARIN IŞKENCESI Yücel yayınevi tarafından yayınlandı. Okuyucularımıza salık veririz.

YENİ ADIMLAR OKUYUCULARINA İNDİRİMLİ KİTAP

(Yeni Adımlar okuyucuları bu listeden beğendikleri kitapları % 25 indirimli olarak sağlayabilirler. Kitap istekleri için, YÜCEL YAYIN DAĞITIM - P.K. 401, İSTANBUL adresine yazılmalıdır. Yüz lirayı aşan siparişler ödemeli olarak postalanır. Yüz liradan az siparişler için tutarı kadar posta pulu gönderip istekte bulununuz.)

A. Kadir
DİLDEN DİLE — 5 lira

A. Kadir
BUGÜNÜN DİLİYLE HAYYAM — 6 lira

A. Kadir
BUGÜNÜN DİLİYLE TEVFİK FİKRET — 6 lira

A. Kadir
MUTLU OLMAK VARKEN — 8 lira

Berthold Brecht
HALKIN EKMEĞİ — 10 lira

A. Kadir
DÜNYA HALK VE DEMOKRASİ ŞİİRLERİ — 15 lira

A. Kadir
VİETNAM ŞİİRİ — 10 lira

Metin İlkin
NÖBET, 2. basım — 10 lira

Metin İlkin
ZOR ZAMAN — 6 lira

Süreyya Berfe
SAVRULAN — 5 lira

Pablo Nerda
ŞİİRLER, 2. basım — 10 lira

İlya Ehrenburg
PARİS DÜŞERKEN, cilt 1 — 20 lira

Howard Fast
HALK SAVAŞÇILARI — 10 lira

Adnan Özyalçıner
YAĞMA (TDK ödülü) — 10 lira

Nikola Ostrovski
VE ÇELİĞE SU VERİLDİ — 20 lira

Jack London
VAHŞETİN ÇAĞRISI — 10 lira

Yakovos Kambanellis
FAŞİZMİN PENÇESİNDE — 15 lira

Kemal Özer
KAVGANIN YÜREĞİ — 5 lira

Aydın Hatipoğlu
HOYRAT — 6 lira

Truman Nelson
ANALARIN İŞKENCESİ — 10 lira

Georg Kraemer
İRLANDA SORUNU — 12.50

Liviu Rebreanu
UMUT TOPRAKLARI 2. cilt — 30 lira

James Becket
İŞKENCE RAPORU — 12.50

H. Alleg - P. Korovessis
SORGU — 10 lira

Teresa Hayter
EMPERYALİZMİN YARDIMI — 12.50

İlya Ehrenburg
PARİS DÜŞERKEN, cilt 2 — 20 lira

Nihat Behram
HAYATIMIZ ÜSTÜNE
ŞİİRLER — 6 lira
6 lira

Metin İlkin
YARIN İÇİN/SELAM OLSUN — 10 lira

Çernişevski
NASIL YAPMALI 2. cilt — 40 lira

Leonid Andreyev
YEDİ ASILMIŞLARIN
HİKAYESİ — 10 lira

P. Nikitin
EKONOMİ POLİTİĞİN
İLKELERİ — 15 lira

Liam O'Flaherty
MUHBİR — 12.50

Peter Weis
SALOZ'UN MAVALI

Berthold Brecht
BAY JULİUS CAESAR'IN
IŞLERİ — 12.50

Namık Behramoğlu
MEZARDA YAŞAYANLAR — 7.50

Jorge Amado
SONSUZ TOPRAKLAR — 20 lira

Tahavi Ahtanov
BORAN — 15 lira

Geçen sayımızda, bir dergi için bağışlanması güç bir kusur işledik: kapakta Haziran 1973 yerine, Mayıs 1973, sayı 5 diye yazılıydı.

Nazım Hikmet'in **Öğütler'**inin son mısraları, Celal Can'ın 22. sayfadaki «Yıkılmamak» adlı şiirinin sonunda, dizgi hatasından dolayı, aynen tekrarlanıyordu.

Okurlarımızın hoşgörüsüne sığınarak özür dileriz.

YENI ADIMLAR

yedinci sanat

kısa film konusu yarışması

düzenliyor

Ülkemizdeki kısa film çalışmalarına katkıda bulunmak için YEDİNCİ SANAT dergisi bir «konu yarışması» açmıştır. Yarışmanın şartları aşağıdadır :

— Süresi 10 dakikayı geçmeyecek bir film için en çok bir daktilo sayfası uzunluğunda bir konu hazırlamak.

— Konunun çekim için düşünülmüş bir metin niteliği taşıması.

— Konu yazılırken hikâye anlatmaktan çok, ana tema, yan temalar, bunların gelişmesi, (varsa) kişilerin nitelikleri, aralarındaki ilişkiler, çevre ortaya konmalı.

— Yazılacak metinlerin daha önce filme alınmış olmamaları.

— Konuların reklâm filmi için düşünülmüş olmamaları.

— Konuların en geç (Ağustos 15)'e kadar (P.K. 654 Beyoğlu) adresine gönderilmesi.

Türkiye'de kaliteli ve tutarlı kısa filmlerin yapımı, ekonomik güçlüklerle çok yakından ilgiliyse de, onun kadar önemli olan, belirli sınırlar içinde sinemayı düşünebilmek, görebilmektir. On dakikanın altında bir film konusundan amaçlanan, kısa bir süre içinde bir konuyu tam olarak işleyebilme çalışmalarına yönelmektir. Bu tür dar kapsamlı bir alanda edinilecek alışkanlıklar ve yöntemler, daha uzun konulu film çalışmalarında da yararlı olacaktır kanısındayız.

Göndereceğiniz metinler, derginin yazı kurulu tarafından değerlendirilecek ve en tutarlı bulunan üç konunun film haline getirilmesi için sinemayla ilgili, şimdiden açıklamadığımız kuruluşlardan malî destek sağlanacaktır.